

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
เยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
SCENARIO OF LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT TO DEVELOP
THE QUALITY OF LIFE OF THE YOUTH IN SPECIAL ADMINISTRATION
ZONE IN SOUTHERN BORDER

โดย

ดร.จุฑารัตน์ คชรัตน์

ดร.มนต์ทิwa ไชยแก้ว

นางนุรชีตา เพอแสลละ

พฤษภาคม 2559

สัญญาเลขที่ RDG5740025

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
เยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
SCENARIO OF LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT TO DEVELOP THE
QUALITY OF LIFE OF THE YOUTH IN SPECIAL ADMINISTRATION ZONE
IN SOUTHERN BORDER

โดย

ดร.จุฑารัตน์ คชรัตน์

ดร.มนต์ทิศา ไชยแก้ว

นางนุรชีตา เพอแผละ

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความคิดเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.-สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

กิจกรรมประกาศ

ก

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

ข

บทคัดย่อ

ญ

Abstract

ฎ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5

1.3 ประโยชน์ของการวิจัย

5

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

6

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

7

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7

2.1 การศึกษาตลอดชีวิต

8

2.2 เยาวชน

37

2.3 การวิจัยอนาคต

40

บทที่ 3 ผลการดำเนินงาน

73

3.1 ระยะที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

75

3.2 ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตฯ

102

3.3 ระยะที่ 3 การร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตฯ

106

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

107

4.1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิค EDFR

107

4.2 ร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตฯ

118

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา

141

5.1 ภาพอนาคตที่พึงประสงค์

141

5.2 ภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

143

5.3 ภาพอนาคตที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด

144

ภาคผนวก

154

บรรณานุกรม

210

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และงบประมาณสมทบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ขอขอบคุณ ดร.อมรวิชช์ นาครทรรพ ผศ.ดร.เลขา ปิยะฉัตรริยะ และ ดร.จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ ที่มองเห็นและให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้ามาเรียนรู้ประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่มีค่ายิ่ง ทั้งความรู้ด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์และความรู้เกี่ยวกับเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่หลากหลายประเด็นและหลากหลายมุมมอง ซึ่งถือว่ามิใช่ประโยชน์ต่อผู้วิจัยอย่างหาค่ามิได้ ขอขอบคุณ รศ.ดร.ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ รศ.ดร.สมจิต แคนสีแก้ว และ พ.อ.ดร. สมคิด ทับทิม ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะแก่งานวิจัยซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้

ขอขอบคุณน้องๆ เยาวชนในพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับมิตรไมตรี ข้อเสนอแนะแนวคิดตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ทั้งประเด็นการวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับสภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลาย รวมถึงปัญหาที่พบเจอได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นประสบการณ์และความรู้ของผู้วิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสังคมไทย โดยหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องสะท้อนความเคารพในประวัติศาสตร์ ศาสนา และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ควบคู่กับการให้การศึกษาที่มีคุณภาพที่จะวางรากฐานอนาคตที่ดีให้แก่เยาวชน ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลตลอดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นการทำงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้วิจัย ทุกความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากโครงการวิจัยนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะเก็บรักษาไว้และพัฒนาให้ยิ่งขึ้นไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะประโยชน์ต่อการวางแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในระดับของการออกแบบการเรียนรู้ใหม่และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพื่อการเจริญงอกงามอย่างมั่นคงของเยาวชนในพื้นที่ต่อไป

คณะผู้วิจัย

22 พฤษภาคม 2559

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มุ่งค้นหาคำตอบร่วมกันกับเยาวชนและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนโดยหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องสะท้อนความเคารพในประวัติศาสตร์ ศาสนา และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ควบคู่กับการให้การศึกษาที่มีคุณภาพที่จะวางรากฐานอนาคตที่ดีให้แก่เยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

โครงการได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 - ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 รวมระยะเวลาที่ทำวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน โดยมีกระบวนการทำงานระยะที่ 1 (ระยะ 6 เดือนแรก : กรกฎาคม 2557 - มกราคม 2558) เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว จึงสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นจึงสำรวจปัญหาและความต้องการเชิงปริมาณเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบัน กระบวนการทำงานระยะที่ 2 (ระยะ 6 เดือนหลัง : มกราคม 2558 - กรกฎาคม 2558) เป็นการศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเทคนิค EDR (Ethnographic Delphi Future Research) เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และการร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross-Impact Analysis) และวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในช่วงเวลาร่วม 1 ปีของการดำเนินการวิจัยได้ค้นพบรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลายทั้งรูปแบบของการปรับกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำหลักคำสอนของศาสนาอิสลามเข้าไปสู่จิตใจและวิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชน ไปจนถึงการพัฒนาคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาและการมีงานทำของเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในระยะ 6 เดือนแรก ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชนเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านหลักสูตรหรือเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.35 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54) รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผลที่มีค่าเฉลี่ย 3.14 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.12 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70) และด้านผู้สอนหรือวิทยากร ค่าเฉลี่ย 3.04 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม ที่มีค่าเฉลี่ย 3.00 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83) และเมื่อพิจารณาปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นราย

ข้อ สามารถระบุปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหาพบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสามอันดับสูงสุดได้แก่ปัญหาจำนวนรายวิชาที่มาก เนื้อหาในแต่ละวิชามีปริมาณมากแต่ให้ เวลาเรียนสั้นเกินไป 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ผู้สอนสอนแบบบรรยาย เป็นหลักโดยให้เรียนรู้จากหนังสือและขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน 3) ด้านผู้สอน/วิทยากรพบว่า เป็น ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้สอนคือ มีจำนวนผู้สอนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน และจำนวนวิชาที่สอน นอกจากนั้นยังเป็นปัญหาผู้สอน ที่ขาดความชำนาญในวิชาที่สอน 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมพบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือสภาพการจัดเวลาเรียนที่ตรงกับเวลาที่ผู้เรียนมีภาระงานประจำทำให้ไม่สามารถมา เรียนใน อีกสองปัญหาเป็นปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนที่มีการขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีและหนังสือเรียน มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน และ 5) ด้านการวัดและการประเมินผลพบว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบของการวัดและประเมินผลที่ใช้ข้อสอบแบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของเครื่องมือที่ มีเนื้อหาที่ไม่ตรงกับที่เรียน และเนื้อหาที่สับสนยาก นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนวันสอบที่มากเกินไป

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์ เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วจึงสำรวจความต้องการของการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษา ความต้องการ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชนเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64) รองลงมาคือ ด้าน บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมและด้านผู้สอนหรือวิทยากรที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 และ 0.59 ตามลำดับ) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.64 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านหลักสูตรหรือเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ย 3.37 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55) โดยเมื่อ พิจารณาความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นรายข้อ สามารถระบุความต้องการที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา พบว่าความต้องการที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดสามอันดับแรกได้แก่ความต้องการหลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับผู้เรียน หลักสูตรที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตของชุมชนและหลักสูตรผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่ามี ความต้องการให้จัดหาสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมให้นักศึกษามีส่วนร่วมมากขึ้นและจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องสัปดาห์ 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร พบว่าเป็นความต้องการเกี่ยวกับความตั้งใจ ในการสอนของผู้สอน ความสามารถในการสอนและบุคลิกภาพของผู้สอน 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม พบว่าสองข้อแรกเป็นความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ คือมีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษาและห้องเรียน สะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย อีกข้อเป็นความต้องการเกี่ยวกับสื่อคือการใช้สื่อที่ทันสมัยพร้อมใช้ และ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล พบว่ามีความต้องการเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์การตัดสินให้ชัดเจนและ แจ่มแจ้งให้ผู้เรียนทราบ อีกข้อหนึ่งเป็นความต้องการให้ตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 เป็นการศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขั้นตอนนี้เป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิจัย EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นวิธีการ ศึกษาวิจัยอนาคตเพื่อศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์ เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษาเป็นการสำรวจแนวโน้มการบริหารจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 10 คน ด้วยแบบสอบถามโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) จำนวน 3 รอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีหลายมิติในเรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้อย่างเพียงพอที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทางสังคมเพื่อหาคำตอบ ในขณะที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจในการนำมากำหนดกรอบภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการร่างภาพอนาคตของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis) และขั้นตอนที่ 2 การวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อได้ข้อสมมติฐานของเหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคตในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 – 2565) ผลการศึกษาในแต่ละขั้นมีดังนี้

จ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis)

ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis) เป็นขั้นตอนของการประเมินสถานการณ์ที่ได้จากการจากการทำเดลฟาย โดยสร้างเมตริกซ์ของเหตุการณ์และผลของแนวโน้ม โดยสร้างทั้งแนวนอนและแนวตั้ง และทำการวิเคราะห์ โดยที่ทำการเครื่องหมายลงในเมตริกซ์ว่าความเป็นไปได้แค่ไหนและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ การวิเคราะห์เมตริกซ์ผลกระทบไขว้ของอนาคตภาพ โดยใช้เกณฑ์ค่ามัธยฐานเช่นเดียวกันกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) และใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อได้ข้อมูลอย่างมีระบบมากที่สุดที่นำไปสู่การกำหนดทางเลือกเพื่อเตรียมการรองรับสถานการณ์ล่วงหน้าที่สุดสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับภาพอนาคตโดยมีภาพอนาคตในด้านบรรยากาศ /สภาพแวดล้อม เป็นภาพที่เห็นด้วยมากที่สุดและด้านการวัดประเมินผลและด้านผู้สอน/ วิทยากรเป็นอนาคตภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด และด้านวิธีสอน/กิจกรรมมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) ในขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อได้ข้อสมมติฐานของเหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคตของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565) สรุปได้ดังนี้

อนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Optimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 6 ภาพตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

- 1) การกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก
- 2) สาระสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันโดยให้คนในพื้นที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร/เนื้อหาเอง
- 3) ไม่ควรยึดนโยบายมาจากต่างประเทศในการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 4)

การสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริงและให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็น การเรียนรู้ตามธรรมชาติ 5) ปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็น พลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้น และ 6) มีการกำหนดมาตรการบริหารจัดการและพัฒนาครูให้เกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 3 ภาพตามความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญทางการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องพิจารณา เรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ 2) เชื่อมโยงความสามารถในการสอนและประสบการณ์ ในสถานประกอบการรวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ผลผลิตเชิงพาณิชย์ 3) คุณลักษณะของครูผู้สอน ต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพครูและสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้ มีความชำนาญใน การสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านความเป็นนักวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวางแผน การประพฤติปฏิบัติตนและการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario) เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ทั้งหมด 53 ภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านหลักสูตร/เนื้อหา : ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อมูลที่ดีมาจากการยอมรับและความเข้าใจของทุกฝ่ายจะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกว่าการรัฐครอบงำหรือแทรกแซงเป็นการ รวบรวมพลังทางความคิดบนฐานคิดของความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรต้อง ให้ท้องถิ่นยอมรับและชุมชนเห็นประโยชน์จนสามารถนำมาปรับให้เข้ากับบริบทชุมชนของตนเองเนื้อหาของ หลักสูตรจะต้องเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของ สังคมปัจจุบันได้รวมถึงยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐควรต้องทำ Master Plan ทาง การศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจนสนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคน อย่างยั่งยืนโดยอาจจะจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือ พื้นที่เฉพาะทางการศึกษา

ด้านที่ 2 ด้านวิธีสอน/กิจกรรม : ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิด ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของ การศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น การจัดเนื้อหา /กิจกรรมต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีกจะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ครูผู้สอนจะต้องสามารถ อธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่าย วิธีการสอน /กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วย ความเข้าใจทางศาสนาส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและ ให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่าง

เสมอภาคและเท่าเทียมโดยมีการหลอมรวม บูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้และควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของทุกศาสนาการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและการดำรงชีวิตและมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและ ปลุกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ด้านที่ 3 ด้านผู้สอน/วิทยากร : ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยากรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครูในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น การสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาคนในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่รวมถึงต้องมีการกำหนดมาตรฐานครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่านมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความพร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่การผลิตครูจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครูไม่ควรผลิตในจำนวนที่มากเกินไป จะต้องมีการควบคุมการคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครูจะต้องได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร ครูในอนาคต (Tomorrow' Teacher) ควรมีจริยธรรมขึ้นนำผู้เรียนเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการสั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจรักเด็กเหมือนพ่อแม่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดี ตามแบบอย่างของวัฒนธรรมไทยซึ่งจะต้องได้คนที่เก่งและคนที่อยากมาเป็นครูเข้ามาเป็นครูโดยที่รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส มีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการผลิต การพัฒนาและการใช้ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเป็นโต๊ะครูหรือครูตามตำแหน่งแต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่งและมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมโดยปรับระบบฐานเงินเดือนและให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้นและกำหนดให้มีแผนเพิ่ม - ลดกระจายครูที่เหมาะสมและแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูใน

สาขาวิชาหลักได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคือนครสู่ห้องเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น

ด้านที่ 4 ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม : ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการศึกษายังคงเป็นภารกิจหลักกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากการโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ควรให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ ควรมีการเปิดเสรีทางการศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพอย่างกว้างขวาง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการจัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาโดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว สร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนพัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาทั้งที่เป็นสื่อเนื้อหาและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะหลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชน ในด้านบรรยากาศทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มต่อ สิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้

ด้านที่ 5 ด้านการวัดและการประเมินผล : ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดและการประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องพัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชิ้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น โดยใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนในการประเมินรวมถึงจัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับกระบวนการวัดผลการเรียนรู้ ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยมีตัวชี้วัดด้านกระบวนการปฏิบัติที่วัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติจริง มีคู่มือการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตามความต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและนำเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงาน ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและปรับหลักเกณฑ์การได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาตมีความหมาย มีคุณค่า มี

ความศักดิ์สิทธิ์ รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปรับเกณฑ์การเทียบโอนและการทดสอบที่อนุญาตให้ผู้มีวุฒิ ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทางการศึกษาสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้ โดยไม่ผ่านการศึกษตามหลักสูตรครูควรปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศ เป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ

บทคัดย่อ

สัญญาเลขที่ RDG5740025
 หัวหน้าโครงการ ดร.จุฑารัตน์ คชรรัตน์
 E – mail jutarat@hu.ac.th
 ระยะเวลาดำเนินงาน 15 กรกฎาคม 2557 ถึง 14 กรกฎาคม 2558

โครงการอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และเพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565)

โครงการได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 รวมระยะเวลาที่ทำวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Optimistic-Realistic Scenario) จะต้องมีการกำหนดหลักสูตร/เนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ไม่ควรยึดนโยบายมาจากต่างประเทศให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษ

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic-Realistic Scenario) ต้องไม่พิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐในการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenario) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา : เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม : สนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมโดยมีการหลอมรวม บูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร : ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่น มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม : สนับสนุนให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล : มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศเป็น การทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ

Abstract

The scenario of lifelong education to improve the lives of youth in the Youth Center Development Area Special statements southern provinces. The purpose is to explore the problems and needs of education throughout the life of the youth in the Youth Center Development Area Special statements southern provinces and to present a vision of the future that is possible in the management of lifelong learning in improving the quality of life for. Youth in the Youth Center Development Area Special statements southern provinces in the next decade (2556-2565 BC). The research project was carried out from July 2557 to July 2558 period included a total of 12 months doing research findings showed.

Optimistic-Realistic Scenario will have to set the course / content that corresponds to the way of life of local people and taking into account the needs of the community into the mainstream. Should not be taken from foreign policy to emphasize the teaching of history and duties of citizenship. Including increasing skill / profession in the 21st century skills and the teaching of English.

Pessimistic-Realistic Scenario) must not consider human security rather than state security policy in the area of special education in separate provinces.

Most-Probable Scenario on the management of lifelong learning in order to improve the lives of youth in the Youth Center Development Area Special statements provinces, divided into five areas: 1) the curriculum / content: the opportunity for people in all parties. Get involved as much as possible, 2) Teaching / activities: encourage religious practice religion of equality and equal participants with the fusion. Integration of depictions of religious profession so that young people can put their knowledge to the profession 3) the instructor / lecturer: Teachers must love and understand local. Has the spirit of a teacher must truly take into account the Truth ,Justice , Love , and Freedom 4) the atmosphere / environment: support for the private parents, community organizations, institutions. religious establishments and other social institutions. He took part in education by encouraging educational institutions to mobilize resources. Local knowledge Scholars And experts in community / local to the teaching and learning. 5) the measurement and evaluation: There are a variety of evaluation methods. Should focus on practical rather than theoretical Reform testing standards at the national level is to measure the knowledge and skills (Literacy - Based Test), which can be applied to content with the proposition that in everyday life and test national standard new model to establish responsibility. the education system, such as the evaluation of teachers. Evaluation of Educational Quality Development.

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของประเทศ เป็นกำลังสำคัญที่จะสืบทอดความเป็นไปของสังคมและพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ซึ่งเด็กและเยาวชนทุกคนถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข จึงกล่าวได้ว่า คุณภาพของเยาวชนในชาติจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ประเทศชาติจะพัฒนาได้นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการเงินหรือทรัพยากรธรรมชาติหากแต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนที่จะสามารถจัดการกับทรัพยากรอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดความสมดุลในสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11, 2554) หากแต่จากสภาวะสังคมในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งการก้าวเข้าสู่ยุคของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้นแต่ความเจริญทางด้านจิตใจกลับลดลงเยาวชนกำลังเผชิญกับปัญหาที่รุนแรง โดยจะเห็นได้จากเยาวชนในสังคมเกิดปัญหาในด้านต่างๆ มากมายทั้งปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหา ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีพฤติกรรมเสี่ยงและประพฤติดังกล่าวไม่เหมาะสม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555) ปัญหาทั้งหลายมาจากตัวของเยาวชนเองและจากผู้ใหญ่ซึ่งสร้างปัญหาให้กับเยาวชนรวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในกลุ่มเด็กและเยาวชน (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559)

จากสภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ประชาชนต้องอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่วิกฤติและอันตรายนานาประการ รวมถึงไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงตลอดจนขาดโอกาสการเข้ารับบริการทางการศึกษาในระบบเป็นจำนวนมากและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาตินั้น รัฐบาลได้มีนโยบายที่ต้องการให้พื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดสตูล จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอยะนะ นาหวี เทพา และสะบ้าย้อย เป็น “เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดสันติสุขเพื่อสร้างความรู้สึกรักผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อความเป็นเอกภาพอย่างยั่งยืนในพื้นที่ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2550) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเพื่อการมีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมจึงเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการมีคุณภาพที่ดีประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) 2. ด้านจิตใจ

(Psychological Domain) 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) และ 4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) (สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, 2540)

แผนพัฒนาประชากรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในเรื่องของโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่กระทบต่อระบบการจัดการศึกษาของชาติ โดยข้อมูลของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า อัตราเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเด็กชายและมีแนวโน้มก่อปัญหาอาชญากรรมหรือสร้างวุ่นวายรุนแรงมากขึ้น ขณะนี้เด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาประมาณ 5 ล้านคน ทั้งกลุ่มเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แรงงานเด็ก แม่ค้ารายวัน เด็กด้อยโอกาสและเด็กยากจน ทางออกของเรื่องนี้คือ การปรับระบบการศึกษาในระบบให้มีความยืดหยุ่น ดึงเด็กและผู้สูงอายุเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องเร่งคลอด พ.ร.บ. จัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กที่หลุดนอกระบบไปจนถึงผู้สูงอายุเพราะเป็นกฎหมายที่ยืดหยุ่นรองรับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมไทย (สยามรัฐ :วอน รบ. เร่งผลักดัน พรบ.การศึกษาตลอดชีวิต เอื้อเด็กนอกระบบ – รับสังคมคนสูงวัย, 21 สิงหาคม 2557) สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้รับมอบหมายก็ได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาพร้อมทั้งสำรวจจำนวนเด็กที่ตกหล่นจากระบบโรงเรียนที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวนทั้งสิ้น 9,805 คน แยกเป็นตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3,331 คน ตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 185 คน และตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม/สถาบันการศึกษาปอเนาะ จำนวน 6,289 คน สำหรับจังหวัดที่มีกลุ่มเด็กที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับสูงสุด คือ 5 อำเภอใน จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อ.จะนะ อ.นาทวี อ.สะบ้าย้อย อ.เทพา และ อ.สะเดา มีจำนวน 2,632 คน รองลงมาคือจังหวัดปัตตานี 2,461 คน จังหวัดยะลา 2,408 คน จังหวัดนราธิวาส 1,848 คน ส่วนที่น้อยที่สุดคือ จังหวัดสตูล 456 คน (อติภา พิสนเทศ. (26 มิถุนายน 2557). เด็กชายแดนใต้ ออกกลางคัน ขาดเรียนสูง. *คม ชัด ลึก*, น.13.)

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมุ่งที่จะศึกษาในประเด็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยให้ประชากรไทยทุกช่วงวัยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2554–2559) สอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552–2561) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งให้ความสำคัญกับ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong learning) โดยกำหนดเป็น “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน” กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงเพื่อสนองความจำเป็นและความต้องการในการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิธีที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ต้องออกไปทำงานเพราะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูงในทุกๆ ด้านไม่ว่าเรื่อง การกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล รวมทั้งเนื้อหาและหลักสูตรก็สามารถกำหนดให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ที่ระบุหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนต่อเนื่องตลอดชีวิตมีความเสมอภาค มีการกระจายอำนาจให้เครือข่าย เน้นศักยภาพกำลังคนทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมอุดมปัญญา กลยุทธ์สำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ได้แก่ การลงไปสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่อยากจะเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาให้กับตนเอง สังคม และชุมชนได้อย่างแท้จริง เพราะในสภาพความเป็นจริงบริบทของชุมชนย่อมมีความแตกต่างกัน สภาพ ปัญหาและความต้องการ ความอยากรู้อยากเรียนของคนในแต่ละพื้นที่ก็ย่อมแตกต่างกันตามไปด้วย ดังนั้น กระบวนการจัดการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความจำเป็นสำหรับการค้นหารูปแบบ วิธีการ หลักสูตร และเนื้อหาให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจ ต้องรู้ว่าหลักสูตรและเนื้อหาที่คนในพื้นที่หรือชุมชนต้องการคืออะไรเป็นหลักสูตรและเนื้อหาที่เยาวชนหรือคนในชุมชนสนใจอยากจะเรียนหรือไม่เมื่อเรียนแล้วเกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเนื่องจากเป็นกระบวนการเพื่อความเจริญงอกงามของเยาวชน โดยถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับคนทุกกลุ่มอายุ และเป็นแนวทางที่ช่วยให้เยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนในการพัฒนาประเทศทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม โดยที่กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติให้การจัดการศึกษายึดหลักการที่สำคัญประการหนึ่งคือเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หากแต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปรากฏว่า มีปัญหาต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหลายประการ โดยเฉพาะคุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ รวมทั้งการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาเท่าที่ควร การให้บริการการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสยังไม่ทั่วถึง การศึกษาตลอดชีวิตขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้มีสัมฤทธิ์ผลตามที่ควรขาดการปรับปรุงกฎระเบียบที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การศึกษาดูเหมือนยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา แม้ว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติที่สำคัญกลไกหนึ่งก็ตาม เพื่อให้การศึกษาดูเหมือนเป็นวิถีชีวิตของคนในชาติทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาและเรียนรู้เป็น

ส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาประเทศที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมี พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมาย ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดบทบาทบัญญัติในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับ ประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่กลไกดังกล่าวยังไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตที่บรรลุตาม หลักการและเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนในชาติได้อย่างแท้จริง เนื่องจาก การจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรง ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น อันจะเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนไทยทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและมีการพัฒนา คุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงเพื่อให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิถีชีวิตของคนในชาติอย่างแท้จริงและคนไทย ได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีโอกาส เรียนรู้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และภูมิปัญญา ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การปฏิรูปการศึกษาใน ทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็น ระบบโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการ เรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการศึกษาใน ระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกระดับและทุกประเภท การศึกษา ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยเฉพาะได้ ดำเนินการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกพื้นที่ เติมเต็มระบบ การศึกษาให้รองรับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อ แสวงหาแนวคิดหรือบทบาทสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุน การเตรียมตัวป้องกันและการ เตรียมการต่าง ๆ สำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์ เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ที่ ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์ เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษ หน้า (พ.ศ. 2556-2565)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตรงกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในอนาคต
2. ได้ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนที่เหมาะสมกับสังคมไทยอันเป็นการสนับสนุนให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ด้านคุณภาพชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

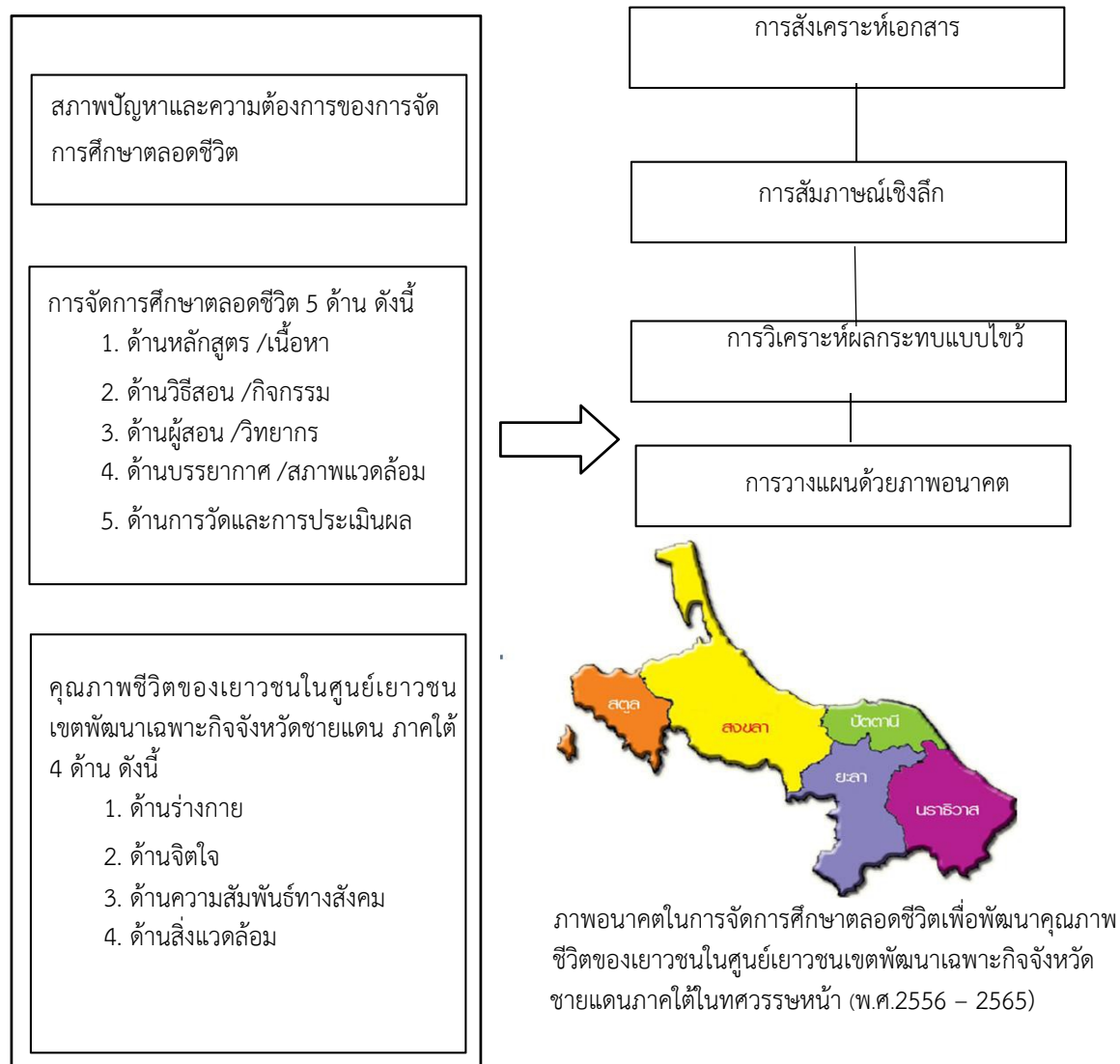
อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง ลักษณะที่ดีของการจัดการศึกษาอันเป็นลักษณะที่เยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จำแนกอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร/เนื้อหา ด้านวิธีสอน/กิจกรรม ด้านผู้สอน/วิทยากร ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม และด้านการวัดผลและการประเมินผล โดยลักษณะแต่ละด้านมีความหมาย ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร/เนื้อหา หมายถึง ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ความรู้ในวิชาชีพพรและความรู้ทั่วไป
2. ด้านวิธีสอน/กิจกรรม หมายถึง ทักษะและเทคนิควิธีที่ใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน เช่น ทักษะการเสริมแรง ทักษะการสร้างความสนใจ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้
3. ด้านผู้สอน/วิทยากร หมายถึง ลักษณะของครูทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เจตคติต่ออาชีพ มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู มีวิญญานความเป็นครู มีความใฝ่รู้ มีความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีกระบวนการคิดระดับสูง มีมนุษยสัมพันธ์ มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ เป็นต้น อันส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้
4. ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของสถานที่ เช่น บริเวณโรงเรียนอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ ความร่มรื่น สดชื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา ความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ ความสงบ ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย ความสร้างสรรค์ ความเหมาะสมกับสถานที่
5. ด้านการวัดผลและการประเมินผล หมายถึง วิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์ที่ใช้วัดและประเมิน เพื่อตัดสินประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน

ศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสบ้าย้อย)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปรัชญา ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดทางการเรียนรู้ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง“อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” คณะผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาเสนอ เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

- 1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.2 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.2 พัฒนาการของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.3 อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.4 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 เยาวชน

- 2.1 ความหมายของเยาวชน
- 2.2 พัฒนาการด้านต่างๆ ของเยาวชน

ตอนที่ 3 การวิจัยอนาคต

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับอนาคตศึกษา
- 3.2 ความหมายของการวิจัยอนาคต
- 3.3 ลักษณะของอนาคตศึกษา
- 3.4 เทคนิคการศึกษอนาคต
- 3.5 จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงอนาคต
- 3.6 รูปแบบหรือเทคนิคของการวิจัยเชิงอนาคต
- 3.7 สาระสำคัญของเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการศึกษา ในปัจจุบันแท้จริงแล้วแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมิใช่เรื่องใหม่แต่มีมานานแล้วในคัมภีร์กุรอ่านมีคำสอนว่า บุคคลพึงเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในเปลถึงหลุมฝังศพ (From cradle to grave) หรือจากครรภ์มารดาถึงสูสาน (From womb to tomb) คอมินิอุส (Comenius) นักศึกษาในสมัยนั้นได้พูดถึงรายละเอียดของกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตว่าควรจัดให้มีโรงเรียนสำหรับทุกคน กล่าวคือ โรงเรียนสำหรับทารกแรกเกิด เด็กก่อนวัยเรียน เด็กเยาวชนวัยเรียน คนหนุ่มสาว และคนชรา ในช่วง 60 กว่าปีที่ผ่านมาได้มีการเผยแพร่เรื่องเหล่านี้เป็นภาษาอังกฤษและเพิ่มความสนใจไปสู่ทั่วโลก ในการ

ประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) ที่จัดโดย Unesco ที่กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ค.ศ.1960 ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1972 และที่กรุงไนโรบี ค.ศ.1986 ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต อันมีสาระสำคัญดังนี้

1. มนุษย์แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์เราเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรมและการสมาคม เป็นต้น

2. การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดแต่เพียงในโรงเรียนแต่ครอบคลุมถึงการศึกษา นอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาส จึงไม่มีวันสิ้นสุด

3. การศึกษาตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษา เพราะสามารถเลือกเรียนตามรูปแบบที่ตนต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย ฉะนั้นมนุษย์จึงมีโอกาที่จะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการศึกษาอย่างไม่มีจุดจบไปตลอดชีวิต

“มนุษย์เรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เริ่มหายใจและเรียนรู้ต่อเนื่องไปจนวินาทีสุดท้ายของชีวิต” APPS (1992, อ้างถึงในสาระสำคัญจากการบรรยายสรุปของ รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี, 2543) การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย มิได้จำเป็นเฉพาะในช่วงวัยเรียนเท่านั้น เพราะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้เกิดทักษะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านความรู้และทักษะการใช้ชีวิตอันจะทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่างๆของบริบทสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน รวมทั้งช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการที่มนุษย์เราจะเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมจำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของบุคคลนั้นๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาทั้ง 3 ประเภทนี้ประกอบกันเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเริ่มมีมาพร้อมกับสังคมไทยนานแล้ว เพียงแต่ไม่ได้มีการบันทึกไว้ในอดีต จนกระทั่งประเทศไทยได้มีการประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย เมื่อปี พ.ศ.1826 จึงเป็นที่รู้จักกันในสมัยก่อนนั้นการศึกษาไทยมีจำกัดอยู่เฉพาะในหมู่เจ้าขุนมูลนายและบุตรหลานของชนชั้นสูงเท่านั้น จำนวนบุคคลที่อ่านออกเขียนได้ในสมัยก่อนจึงมีอยู่จำกัด สำหรับคนทั่วไปหากจะศึกษาความรู้ ถ้าเป็นชายก็ต้องไปบวชเรียนเป็นพระภิกษุสามเณร ซึ่งนอกจากจะได้เรียนรู้อักขรวิธีและหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วยังได้รับการฝึกอบรมให้เป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาอันดีงาม อีกทั้งยังอาจได้เรียนวิชาเฉพาะในบางเรื่องจากวัดอีกด้วย เช่น ช่างเขียน ช่างหล่อ ช่างไม้ โหราศาสตร์ หมอยาคาถาอาคม การทำดอกไม้ไฟพลุตะไล เป็นต้น สำหรับผู้หญิงนั้น ค่านิยมของสังคมมักจะส่งเสริมให้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำอาหาร เย็บปักถักร้อยดูแลการบ้านการเรือนเป็นสำคัญ ยกเว้นแต่ผู้หญิงชั้นสูงที่จะมีโอกาสได้เรียนหนังสือด้วยโดยบางคนจะได้รับโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมจากสำนักของเจ้านายเพื่อรับการถ่ายทอดวิชาความรู้แบบชาววัง วัดและสำนักราชบัณฑิตในวัง หรือบ้านเรือนของบุคคลชั้นสูง จึงเป็นสถานที่ที่สำคัญในการศึกษาหาความรู้และด้วยข้อจำกัดในการศึกษาเล่าเรียนสมัยก่อนทำให้เกิดปัญหาในการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนจะเห็นว่าการจัดการศึกษาใน

ยุคก่อนที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนตามแบบอย่างตะวันตกนั้นรูปแบบในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความรู้แบบไม่เป็นทางการ มีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ คือ วัด วัง และบ้านเจ้านายเป็นแหล่งในการฝึกอบรม ต่อมาในปี พ.ศ.2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังชื่อว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง” โรงเรียนดังกล่าวจึงนับเป็นแห่งแรกของไทยซึ่งมีความแตกต่างไปจากโรงเรียนวัดเพราะมีครูทำโรงเรียนตามแบบตะวันตกโดยมีหน้าที่อบรมสั่งสอนตามตารางเรียน วิชาที่จัดสอนประกอบด้วยภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ รวมถึงวิชาอื่นๆ ที่ไม่เคยมีสอนในโรงเรียนแผนโบราณจึงนับเป็นโรงเรียนต้นแบบของการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย

1.2 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

นักการศึกษาหลายๆ ท่านได้ให้นิยามการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ในความหมายต่างๆ ดังนี้

Edgar Faure อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประเทศฝรั่งเศสและคณะ ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาตลอดชีวิตไม่ใช่ระบบการศึกษาแต่อย่างใด หากเป็นแม่บทของการศึกษาโดยรวม โดยรวมเอกสารแต่ละแบบมาจัดให้มีความต่อเนื่อง ผสมผสานและเสริมซึ่งกันและกัน

R.H Dave นักศึกษาอีกผู้หนึ่งที่ให้นิยามของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่พยายามมองการในภาพรวม ซึ่งได้รวมเอาการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต้องการของเวลา (ชั่วชีวิตคน) และเนื้อหา (สาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้) ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - directed learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 4 ได้บัญญัติความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ก็ได้ให้ความสำคัญต่อผู้เรียน โดยได้ระบุไว้ว่า "ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต" Education for all และ All for Education แปลว่าการศึกษาเพื่อปวงชนและปวงชนเพื่อการศึกษาหลักการนี้มีความเป็นมาสืบเนื่องมาจากการจัดประชุมระดับโลกขององค์การยู-เนสโก ธนาการโลกและองค์การ ยูนิเซฟ ร่วมกับรัฐบาลไทยเมื่อ พ.ศ. 2532 ซึ่งต่อมาก็เป็นแนวคิดสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

Education for all ความหมาย คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน อุดมการณ์ใหม่ของการจัดการศึกษามุ่งให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตให้เป็นไปได้อย่างจริงจัง โดยต้องจัดให้มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปีให้แก่ประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน ในฐานะของครูผู้สอนนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง เพื่อให้

ยุคที่ 1 ยุคการศึกษาผู้ใหญ่ (พ.ศ. 2483 – 2502)

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการเริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2483 ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย (10 ธันวาคม 2475) โดยพระยาพหลพลพยุหเสนา (นายกรัฐมนตรี) ได้ประกาศนโยบายในการพัฒนาบ้านเมืองไว้ 6 ประการโดยนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งระบุไว้ว่า “ให้จัดการศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร” ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาต่างๆ แก่ประชาชน

ทั้งนี้ในสมัยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามที่ประกาศใช้ในปีพ.ศ. 2475 ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งที่มีการแต่งตั้งโดยคณะราษฎรและกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวนี้นักเลงไปก่อก่อเมื่อประชาชนในประเทศรู้หนังสือถึงขั้นประถมศึกษา (ป.4) จำนวนครึ่งของประเทศซึ่งกำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้ 5 ปี แต่จากการสำรวจโดยวิธีสำมะโนประชากรกลับพบว่าจำนวนประชาชนทั้งหมด 14,464,405 คนนั้นมีผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจำนวน 6,888,548 คน (คิดเป็นร้อยละ 47.625) ดังนั้นรัฐบาลจึงตัดสินใจให้มีการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ในปี พ.ศ. 2483 โดยมีเหตุผลสำคัญ คือ

1. เพื่อจัดการไม่รู้หนังสือ
2. เพื่อเป็นมรรควิธีในการพัฒนาประเทศโดยพลตรีหลวงพิบูลสงคราม (นายกรัฐมนตรี) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การชิงชัยของชาติจะบรรลุผลดีก็ต้องอาศัยประชากรดีกว่าย่อมจะชิงถึงหลักชัยอันไพบูรณ์ก่อน...”

3. เพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้สังกัดงานปลัดกระทรวงธรรมการ (6 สิงหาคม 2483) โดยมีจุดมุ่งหมายคือจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้และรู้หน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย จุดเริ่มต้นของการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการจึงถือได้ว่าเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ จากนั้นจึงมีการเริ่มทดลองจัดการศึกษาผู้ใหญ่ตามหลักสูตรแบบเรียน วิธีการสอนและการดำเนินการต่างๆ ในปี พ.ศ. 2484 จนเป็นที่แน่ใจแล้วว่าเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ รัฐบาลจึงได้ดำเนินการต่อไป ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวนับเป็นแห่งการรณรงค์ส่งเสริมการรู้หนังสือ ทั้งนี้ เพราะแม้ประเทศจะตกอยู่ในภาวะสงครามแต่รัฐบาลก็ยังให้ความสำคัญในการรณรงค์นี้จนส่งผลให้จำนวนผู้รู้หนังสือเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวน 1.4 ล้านคน (จากจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือทั้งหมด 6.8 ล้านคน) หรือคิดเป็นร้อยละ 20.58 ของจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ

ภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 การศึกษาผู้ใหญ่เริ่มซบเซาลงอีกครั้งเนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ อีกทั้งรัฐบาลยังได้ยุติมาตรการต่างๆ ภายในประเทศ รวมถึงมาตรการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ต่อมาการศึกษาผู้ใหญ่ได้ถูกกระตุ้นขึ้นมาอีกครั้งโดยเหตุผลหลายประการ คือ

- (1) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ประเทศไทยได้เป็นสมาชิกขององค์การเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2492 ในการนี้เองยูเนสโกได้ส่งเสริมให้เกิดแผนการศึกษาที่เรียกว่า “Fundamental Education” หรือ “การศึกษาภาคหลักมูลฐาน” แก่ประเทศสมาชิกโดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกประเทศจัดการศึกษาภาคหลักมูลฐาน และมุ่งจัดการไม่รู้หนังสือให้หมดไปทั่วโลกทั้งนี้

เพราะยูเนสโกเล็งเห็นว่าการไม่รู้หนังสือเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันเป็นสิ่งที่ทำลายความเสมอภาคและเป็นสิ่งที่คุกคามสันติภาพ

(2) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมหลังสงครามทำให้รัฐบาลต้องปรับปรุงระดับการครองชีพและความเป็นอยู่ในทุกด้านของประชาชนดังนั้นการศึกษาผู้ใหญ่ด้านสายอาชีพและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จึงเป็นทางเลือกที่รัฐบาลหันมาให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอีกครั้ง

(3) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ประเทศไทยได้เริ่มฟื้นฟูการศึกษาผู้ใหญ่โดยได้ขยายวัตถุประสงค์ให้กว้างขึ้นเป็น 5 ประเด็นหลักคือ

1. เพื่อส่งเสริมให้รู้หนังสือ
2. เพื่อส่งเสริมอาชีพของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
3. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
4. เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
5. เพื่อส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

นอกจากนี้ยังได้ขยายบทบาทภารกิจเพิ่มขึ้น และได้สั่งการให้ทุกจังหวัดจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาหลักมูลฐาน
2. การศึกษาประชาชน
3. การอาชีพศึกษาผู้ใหญ่
4. การมัธยมศึกษา

การจัดตั้งศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี (ศ.อ.ศ.อ) Thailand UNESCO Fundamental Education Center (TUFEC) จึงถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2497 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) และรัฐบาลไทย โดยศูนย์ดังกล่าวมีหน้าที่ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้าน “สารนิเทศ” (Fundamental Education Supervisor) เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในชนบทซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ได้มีความแตกต่างกับการพัฒนาชุมชน เพราะต้องเข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านศึกษาความต้องการของชาวบ้าน โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและรู้จักการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยราชการต่างๆ เปรียบเสมือนการเตรียมประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนนั่นเองซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้โอนหน่วยงาน “สารนิเทศ” ไปสังกัดในกระทรวงมหาดไทยและต่อมาได้ยกฐานะงานในส่วนนี้เป็น กรมการพัฒนาชุมชน ในปี พ.ศ. 2505

ยุคที่ 2 ยุคพัฒนาสู่การศึกษานอกโรงเรียน (พ.ศ. 2503 – 2519)

การพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่เริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยมีการพัฒนาโครงการเดิมให้มีคุณภาพขึ้นและจัดให้ตามความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนเริ่มนำแนวคิดเชิงปรัชญาและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนมาพัฒนาให้สอดคล้องกับงานการศึกษานอกโรงเรียนมากขึ้นและได้ขยายชั้นประถมศึกษาออกเป็น 7 ปี ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 และมีการพัฒนากิจกรรมรวมทั้งรูปแบบการจัดที่หลากหลาย คือ

หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2511 โดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ได้เริ่มทดลองหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบสมกิจ (Work Oriented Functional Literacy) ตามข้อเสนอแนะของยูเนสโกซึ่งหลักสูตรนี้นอกจากจะสอนให้อ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็นแล้วยังมุ่งฝึกอาชีพควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์ทั้งสองทาง

(1) หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญต่อเนื่องเป็นหลักสูตรที่ล้อมาจากหลักสูตรที่ใช้สอนในโรงเรียน (ภาคกลางวัน) และกองการศึกษาผู้ใหญ่ได้พัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้นใน พ.ศ. 2508 เป็นหลักสูตรสายสามัญ ระดับที่ 4 เทียบเท่าหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดยสรุปก็คือ กลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในชนบทจะใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทั่วไป สำหรับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในเมืองจะใช้หลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนเนื้อหาเพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้นได้แก่ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับที่ 1-5 หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับที่ 4 ต่อมาได้มีการพัฒนาโดยใช้หลักการอย่างเดียวกันกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เมื่อ พ.ศ. 2518 เรียกว่า หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4

(2) หลักสูตรการสอนผู้ใหญ่สายอาชีพได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 โดยได้ออนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ (เดิมหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่) จากการอาชีวศึกษามาสังกัดกองการศึกษาผู้ใหญ่ หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่นี้ต่อมาได้ขยายออกไปถึง 45 หน่วย โดยแบ่งโรงเรียน เป็น 3 ประเภทคือ

2.1 โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ สอนวิชาเครื่องยนต์ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้า ช่างโทรทัศน์และวิทยุ บัญชี พิมพ์ดีด อาหาร-ขนม ช่างตัดเสื้อ ช่างตัดผม และเสริมสวย หลักสูตรรุ่นละ 300 ชั่วโมง

2.2 โรงเรียนผู้ใหญ่เคลื่อนที่ เปิดสอนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าและตัดผม ใช้เวลารุ่นละ 300 ชั่วโมง โรงเรียนผู้ใหญ่ประจำที่ที่เปิดสอนในสถานที่ของโรงเรียนต่างๆที่มีความพร้อมเปิดสอนวิชาต่างๆ ดังเช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า พิมพ์ดีด ศิลปะประดิษฐ์ ดนตรีไทย ช่างวิทยุ อาหาร-โภชนาการ เสริมสวย ตัดผม บัญชี อาหาร-ขนม ช่างมุก ช่างแกะสลักไม้ ช่างฝีมือ ดนตรี ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างปูน ช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ สันทนาภาษาอังกฤษ ขักรถยนต์ เกษตรกรรม เขียนแบบก่อสร้าง ช่างประปา หลักสูตรรุ่นละ 150 ชั่วโมง

2.3 กลุ่มสนใจ เป็นวิธีจัดกลุ่มผู้เรียนอย่างหนึ่งแต่ละกลุ่มต้องมีผู้เรียนไม่ต่ำกว่า 15 คน เปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นไม่เกิน 30 ชั่วโมง ประเภทอาชีวศึกษา สังคมศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ราชการเป็นผู้สนับสนุนค่าตอบแทนวิทยากร แต่ผู้เรียนจะต้องจัดหาอุปกรณ์การฝึกอบรมของตนเอง

นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนทั้งสายสามัญและสายอาชีพแล้ว ยังได้ให้บริการที่ครอบคลุมไปถึงกิจกรรมส่งเสริมการอ่านซึ่งประกอบด้วย

1. ห้องสมุดประชาชน เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2508 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนเพื่อยกระดับการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น

2. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นที่จังหวัดลำปางเป็นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. 2514 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารและลดอัตราการลืมนหนังสือของประชาชน ซึ่งต่อมา กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้ขยายผลออกไปทั่วประเทศ และต่อมาในปี พ.ศ. 2524 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

3. ศูนย์รับบริจาคหนังสือ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2515 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับบริจาคหนังสือจากประชาชนและคัดเลือกส่งไปให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและห้องสมุดประชาชน ในช่วง พ.ศ. 2504 – 2519 ได้มีการพัฒนาแนวความคิดใหม่ๆ (นวัตกรรมทางการศึกษา) ไว้หลายประการซึ่งต่อมาได้กลายเป็นรากฐานในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน คือ

(1) ปรัชญาหรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ ปรัชญานี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า “ปรัชญาคิดเป็น” มีสาระสำคัญคือ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตของคนเราคือ ความสุขความสุขเกิดจากความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ความกลมกลืนเกิดขึ้นได้จากมนุษย์ปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมหรือปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมแก่ตัวมนุษย์หรือตัวมนุษย์เองหลุดออกจากสิ่งแวดล้อมนั้น การจะเลือกปรับอะไรและอย่างไรมนุษย์จะต้องคิดเป็น คือคิดโดยอาศัยข้อมูลหลายๆด้าน ทั้งทางวิชาการสิ่งแวดล้อมและตนเองปรัชญานี้ได้นำมาใช้ในการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานก่อนต่อมาจึงได้นำมาใช้กับโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นต่อเนื่อง

จุดเด่นของปรัชญาคิดเป็น อยู่ที่การให้เสรีภาพในการเลือกแก่ผู้เรียนไม่มีการชักจูงหรือเกลี้ยกล่อมหรือดัดสันใจให้แก่ผู้เรียน ดังเช่น ปัญหาการมีบุตรควรจะมีมากหรือน้อยควรพิจารณาจากเหตุผลทุกด้าน เช่น สุขภาพ รายได้สิ่งแวดล้อม คุณภาพของชีวิต ความต้องการของรัฐ ความต้องการของตนเอง การศึกษาจากข้อมูลหลายๆอย่างทั้งข้อดีและข้อเสียจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพิจารณาเลือกตัดสินใจปรัชญาคิดเป็น อาจจัดกลุ่มอยู่ในพวกมนุษยนิยมโดยอาศัยเกณฑ์การให้อิสระในการตัดสินใจแก่ผู้เรียนเป็นหลักในการจัดประเภท

(2) การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ ซึ่งได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ หลักการสำคัญก็คือเป็นหลักสูตรที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนหลายๆ ด้าน การสอนหนังสือสัมพันธ์กันไปกับเนื้อหา เน้นความเข้าใจในความหมาย วิธีการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจโครงการนี้มีการพัฒนาที่ค่อนข้างสมบูรณ์ในตัวเองทั้งหลักสูตรเนื้อหาวัสดุการเรียนการสอน การบริหาร การประเมินผล

(3) การศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ การจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนที่เคยทำกันมา มีจุดอ่อนที่ไม่สามารถจะดำเนินการในท้องที่ชนบทได้เพราะขาดผู้สอนที่มีคุณวุฒิดังนั้น จึงได้มีโครงการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ (ว.ป.ณ.) ขึ้นเพื่อให้การศึกษาสายสามัญระดับที่ 3 (ป.6) และระดับที่ 4 (ม.3) แก่ประชาชนในท้องที่ชนบท วิธีให้การศึกษาได้ใช้สื่อ 3 อย่าง คือ

เอกสารการสอนบทเรียนทางวิทยุ สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้ประสานงานกลุ่มและผู้เรียนที่ประกอบกันเป็นกลุ่ม โครงการนี้จึงเป็นทางเลือกอีกอย่างหนึ่งสำหรับผู้ที่จะเข้าเรียนการศึกษาสายสามัญ

(4) การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวเขา ประเทศไทยมีชาวเขาอาศัยอยู่ในบริเวณป่าเขาภาคเหนือจำนวนหลายแสนคน บุคคลเหล่านี้มีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แตกต่างกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศบริการทางราชการ รวมทั้งการศึกษายังเข้าไปถึงบุคคลเหล่านี้เพียงส่วนน้อย กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้ดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขาขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ชาวเขา ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นโครงการศูนย์การศึกษาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการดำเนินงานได้กระทำสืบเนื่องต่อมาจนเสร็จสมบูรณ์ในช่วงเวลาหลัง

(5) การใช้อาสาสมัครเดินสอน เนื่องจากการสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จแบบชั้นเรียนต้องมีนักศึกษาครบชั้น (อย่างต่ำ 20 คน) จึงไม่สามารถเปิดสอนในบางพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ซึ่งมีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่ไม่ครบชั้นทำให้บุคคลในพื้นที่ดังกล่าวขาดโอกาสที่จะได้รับบริการไป กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้เริ่มโครงการครูอาสาสมัครเดินสอนขึ้น เมื่อ ปี พ.ศ. 2517 และเริ่มทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. 2519 ครูอาสาสมัครเดินสอนจะไปพักอาศัยอยู่ในพื้นที่และทำการสอนตามบ้านนักศึกษาเป็นกลุ่มๆ วันละ 2-3 กลุ่ม รวมจำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน ทำให้สามารถขยายโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้ ครูอาสาสมัครเหล่านี้มีกำหนดการจ้างครั้งละ 1 ปี และจะได้รับเงินค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ตามวุฒิบวกด้วยค่าเดินทางอีกจำนวนหนึ่ง

(6) การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ก่อนจะสิ้นช่วง พ.ศ. 2504 – 2519 ได้มีความพยายามริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริการข้อมูลข่าวสาร และการศึกษาด้านทักษะอาชีพ

ยุคที่ 3 ยุคการศึกษานอกโรงเรียน (พ.ศ. 2520 – 2532)

ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2520 – 2532 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างในการบริหารและระบบการจัดการศึกษา ตลอดจนเนื้อหาสาระและกระบวนการทางการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ ได้แก่

1. การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 แผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นจากการศึกษาในโรงเรียนซึ่งมีข้อจำกัดโดยช่วงเวลา สถานที่และวิธีดำเนินการ ฯลฯ เป็นการศึกษาระบบเปิด ซึ่งมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

(2) การประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน กับการศึกษานอกโรงเรียนรวมทั้งให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา

(3) การจัดและสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนลักษณะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นอันดับแรก

(4) การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการศึกษาทุกระดับและเน้นความสำคัญของการศึกษาภาคบังคับและการศึกษานอกโรงเรียนเป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักของความเสมอภาคทางการศึกษา

(5) การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ว่าการศึกษานั้นจะจัดเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้ระบุให้ใช้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานั้นทำให้การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นในตัวแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 จึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) ทุกฉบับล้วนแล้วแต่มุ่งส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกโรงเรียนและความเสมอภาคทางการศึกษาแทบทั้งสิ้น ดังเช่นแผนการศึกษฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) ซึ่งเป็นฉบับที่มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนในช่วง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา

3. ภาวะทางการเมืองในปี พ.ศ. 2516 ได้มีการเคลื่อนไหวของมวลชนเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศในช่วงนั้น จึงไม่สู้จะตึงเครียดเนื่องจากการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยมาเป็นเวลานาน ความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปในด้านการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

4. ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม อาจสรุปได้ว่า ในช่วงเวลาก่อน พ.ศ. 2520 ได้มีการเพิ่มประชากรในวัยศึกษาอย่างรวดเร็วทำให้การพัฒนาทางการศึกษาไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มอัตราประชากร นอกจากนั้น ยังมีความเหลื่อมล้ำในบริการทางการศึกษาที่จัดในเมืองและชนบททั้งด้านคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ

5. ความร่วมมือขององค์การระหว่างประเทศ ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังต้องการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนอย่างจริงจังเพื่อให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 4 นั้น ธนาคารโลกก็ได้ให้ความร่วมมือ โดยการให้ยืมเงินมาพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนจำนวนประมาณ 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจากเงินยืมนี้ประกอบกับงบประมาณจากรัฐบาลไทยอีกส่วนหนึ่งกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการบริหารเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจในกระบวนการบริหารและจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง ซึ่งต่อมาได้มีประกาศจัดตั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคและระดับจังหวัดขึ้นด้วยเพราะบทบาทภารกิจที่เด่นชัดและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีอยู่เป็นมาหลากหลายและกระจายอยู่ทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ขึ้น โดยโอนกองการศึกษาผู้ใหญ่และสำนักงานโครงการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา และศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กับศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา (กรมวิชาการ) มาเป็น กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และยกสถานภาพเป็นกรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แล้วตราเป็นพระ

ราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2522 ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 22) เพื่อทำหน้าที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับประชาชนทั่วไปที่พลาดและขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีขอบข่ายที่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงจัดโครงสร้างการบริหารงานซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

1. หน่วยงานส่วนกลาง

- (1) สำนักงานเลขาธิการกรม
- (2) กองแผนงานและวิจัย
- (3) กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
- (4) กองปฏิบัติการ
- (5) ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
- (6) ศูนย์บริการเพื่อการศึกษา
- (7) งานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

ต่อมากรมการศึกษานอกโรงเรียนได้มีการจัดตั้งกองการเจ้าหน้าที่ หน่วยตรวจสอบภายใน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก และสำนักผู้ตรวจราชการกรมการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อรองรับภาระงานที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น

2. หน่วยงานส่วนภูมิภาค

(1) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค เป็นสถาบันบันการศึกษาที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนด้านวิชาการ ปฏิบัติการ ประสานงาน วางแผนการดำเนินงานและให้ความช่วยเหลือแก่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบ มี 6 แห่ง คือ ภาคเหนือ (จังหวัดลำปาง) ภาคใต้ (จังหวัดสงขลา) ภาคกลาง (จังหวัดราชบุรี) ภาคตะวันออก (จังหวัดระยอง) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุบลราชธานี) และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร

(2) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เป้าหน่วยงานระดับจังหวัดคอยให้บริการงานการศึกษานอกโรงเรียน ส่งเสริมประสานงานและให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น โดยในระยะแรกได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากธนาคารโลก

(3) ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน (ศฝช.) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนที่อยู่บริเวณชายแดนไทย

ช่วงเวลานี้จึงนับว่าเป็นยุคทองของการศึกษานอกโรงเรียนเพราะเป็นยุคที่มีทั้งนวัตกรรมที่หลากหลายพร้อมทั้งที่หน่วยงาน สถานศึกษาคอยให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนอยู่เป็นจำนวนมากภายใต้แนวคิดและหลักปรัชญา “คิดเป็น” ที่เน้นให้เกิดเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของมนุษย์ นั่นคือความสุขในชีวิต โดยให้อิสระในการตัดสินใจสร้างเสริมภาพในการเรียน ไม่น้อมนำบังคับหรือชักจูง สำหรับหลักสูตรที่เปิดสอนเป็นไปเพื่อพัฒนารายได้ พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาคุณภาพของชีวิต ซึ่งต่อมาในช่วง พ.ศ. 2522 – 2533 ก็ได้พัฒนายุทธศาสตร์และวิธีการเพื่อนำบริการการศึกษานอกโรงเรียนไปให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย มุ่งสนองต่อนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตและความ

เสมอภาคทางการศึกษา โดยวิธีการต่างๆ เช่น การกระจายอำนาจให้ครอบคลุมทุกพื้นที่การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ การพึ่งตนเองของชุมชน การใช้อาสาสมัครการศึกษาชุมชน ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) การศึกษาทางไกล การทำงานแบบผสมผสาน เป็นต้น

โดยสรุปแล้วในช่วงปี พ.ศ. 2522 – 2533 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีกรอบแนวทางในการจัดการศึกษาอยู่ 3 ประเภท คือ 1) การจัดการศึกษาด้านความรู้พื้นฐาน 2) การให้ข้อมูลข่าวสาร 3) การฝึกทักษะอาชีพ ซึ่งมีการจัดการศึกษาทั้ง 3 ประเภทนี้กลายมาเป็นรากฐานในการกำหนดกรอบการดำเนินงานของ กศน. ในยุคต่อมา

ยุคที่ 4 ยุคขยายการให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนตามแนวคิดการศึกษาเพื่อปวงชน (พ.ศ. 2533 – 2543)

โครงการการศึกษาเพื่อปวงชน เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 จากการประชุมระดับโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All) โดยการประชุมครั้งนั้นมีประเทศสมาชิกยูเนสโกทั้งหมด (ขณะนั้นยูเนสโกมีสมาชิกเพียง 155 ประเทศ) เข้าร่วมการประชุม พร้อมทั้งองค์กรชำนาญการพิเศษ ของสหประชาชาติ ได้แก่ ยูนิเซฟ ธนาคารเพื่อการพัฒนาต่างๆ เช่น ธนาคารโลก ที่ประชุมได้ให้การรับรองปฏิญญาจอมเทียน ซึ่งกำหนดเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนไว้ 10 ปีจนถึงปี พ.ศ. 2543 จำนวน 6 ประการ คือ

1. ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสและเด็กพิการ
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงภายในปี พ.ศ. 2543
3. ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อให้รู้เรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำได้ในระดับที่สูงขึ้น
4. ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ในปี พ.ศ. 2543 ให้ได้ครึ่งหนึ่งของอัตราที่มีอยู่ในปี 2533 โดยเน้นการเรียนรู้ของเด็กหญิงและสตรี
5. ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการงานอาชีพที่ดีขึ้น
6. เพิ่มพูนความรู้ทักษะและค่านิยมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและครอบครัวในหลากหลายรูปแบบและวิธีการ

กระทั่งปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ซึ่งถือเป็นโอกาสครบรอบ 10 ปี ของปฏิญญาจอมเทียน องค์การยูเนสโกได้จัดประชุมเพื่อประเมินความคืบหน้าของประเทศสมาชิกอีกครั้งหนึ่งที่กรุงดakar ประเทศเซเนกัล ผลปรากฏว่า ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ทั่วถึง การลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ รวมทั้งการขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการงานอาชีพที่ดีขึ้น ดังนั้น การศึกษานอกโรงเรียนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับที่ประเทศไทยมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) และในช่วงต้น ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) รวมทั้งแผนการศึกษาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) ซึ่งแผนต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต นอกจากนี้ กศน. ยังได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นให้การสนับสนุนการขยายงานการศึกษาออกโรงเรียนอีกมากมาย อาทิ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียนผู้ใหญ่และหน่วยจัด สามารถให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างทั่วถึงทั่วประเทศ (ปาน กิมปีและคณะ, 2548) นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นหน่วยบริการการศึกษานอกโรงเรียนตำบลด้วย (ปาน กิมปีและคณะ, 2548) นับได้ว่าเป็นยุคที่ กศน. สามารถขยายโอกาสทางการศึกษานอกโรงเรียนให้กับผู้ด้อยโอกาสได้อย่างกว้างขวางมากที่สุดยุคหนึ่งและสามารถเพิ่มจำนวนผู้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียนได้มากจนเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เกิดกระแสแห่งการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา สังคมเริ่มให้ความสนใจและผลักดันให้มีการปฏิรูปการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) และส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาพร้อมกับการปฏิรูปการเมือง รวมทั้งสาระสำคัญที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 ในระยะต่อมา การเมืองในช่วงพฤษภาทมิฬ ปี พ.ศ. 2535 และเศรษฐกิจฟองสบู่ ส่งผลให้ทุกภาคส่วนเริ่มมองเห็นความสำคัญของการศึกษาในปี พ.ศ. 2535 จึงได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และริเริ่มให้ออกพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ก็ไม่สามารถทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวังได้ จึงเกิดกระแสการผลักดันจากภาคเอกชนให้มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2537 – 2538 ได้เกิดกระแสการปฏิรูปการศึกษาควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเมือง ผลักดันให้พรรคการเมืองเสนอนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจน และในปี พ.ศ. 2539 รัฐบาลก็ได้ประกาศนโยบายการปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการการศึกษา เป็นช่วงเดียวกับการปฏิรูปการเมืองและมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมีแนวทางการปฏิรูปการศึกษามี 5 ประการ ดังนี้

1. ปฏิรูประบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความสอดคล้องกันและกัน
2. ปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมทั้งหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ
3. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน โดยเน้นการกระจายอำนาจ
4. ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยเน้นการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา
5. ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เน้นการพัฒนามาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการพัฒนาครูประจำการ

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งนับได้ว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เพราะบัญญัติขึ้นโดยผู้แทนส่วนต่างๆ จากประชาชนทุกสาขาอาชีพและมีการประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวางมากที่สุด รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดให้การศึกษาเป็น “สิทธิ” ของประชาชน โดยมาตรา 43 กำหนดว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และในรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย

ต่อมาได้มีการจัดทำ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้มีความมุ่งหมายและหลักการว่าจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการ ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จุดเด่นของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ คือ ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยได้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า “การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนนอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

พร้อมกันนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังเน้นให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกทักษะ กระบวนการความคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยรัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

นอกจากนี้ ยังให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงนับได้ว่า

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตอย่างแท้จริงในท่ามกลางกระแสการปฏิรูปการศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยก็เริ่มมีบทบาทที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพราะการปฏิรูปการศึกษานั้นเกิดจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่

1. กระแสสังคมโลกและสังคมไทยยุคใหม่เน้นสังคมคุณภาพ ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและให้การศึกษาพัฒนาประเทศ
2. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้บนกระแสสังคมแห่งการเรียนรู้ และเน้นการจัดการเรียนรู้
3. ทิศทางการจัดการศึกษาสังคมโลกเน้นการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข นำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
4. บทเรียนความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในอารยประเทศที่สามารถใช้การศึกษาพัฒนาประเทศ

5. กระแสเรียกร้องการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ
6. การจัดการศึกษาไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรม
7. คุณภาพการศึกษาตกต่ำไม่เป็นที่พอใจของสังคม
8. การบริหารจัดการศึกษาขาดประสิทธิภาพประชาชนไม่มีส่วนร่วม
9. ระบบการผลิต และการพัฒนาครูไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษา
10. หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมาะสม

โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในยุคนี้ ได้แก่

1. การรณรงค์เพื่อการเรียนรู้หนังสือแห่งชาติ
2. การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
3. การศึกษาประชาชน ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี
4. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน / ที่อ่านหนังสือในวัด
5. โครงการรับบริจาคหนังสือ / ตู้รับบริจาคหนังสือ
6. การศึกษาสายอาชีพและกลุ่มสนใจ
7. ปอ. / ปวช.กศน.
8. Re – engineering การเปลี่ยนกระบวนการทำงาน

ยุคที่ 5 ยุคการศึกษาตลอดชีวิต (พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน)

ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (วันที่ 20 สิงหาคม 2542) กระทรวงศึกษาธิการได้เดินหน้าปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยเริ่มจากการปฏิรูปโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการและผลพวงจากการปฏิรูปครั้งนี้ก่อให้เกิดพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการ การปฏิรูปการบริหารจัดการ หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ครูและบุคลากร ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พ.ศ. 2543 (วันที่ 3 พฤศจิกายน 2543) เพื่อให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาตาม

มาตรา 49 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษานอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2543 ได้เริ่มจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในคราวที่ประชุมเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2545 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2549 โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ 3 ประการ คือ 1) พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และ 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้

ปี พ.ศ. 2545 ได้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในสาระที่เกี่ยวกับโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการตาม หมวด 5 เนื่องจากมีการปฏิรูประบบราชการและปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่ ทำให้มีส่วนราชการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมต้องไปสังกัดกระทรวงอื่นและได้ออกกฎหมายกระทรวงตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เช่น กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการนบอายุเด็กเพื่อเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พ.ศ. 2545 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการหลายฉบับที่สำคัญคือ การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาและประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 รวมทั้ง พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 อีกหลายฉบับ ประกาศนโยบายการปฏิรูปการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบการศึกษา 2) การปฏิรูปการเรียนรู้ 3) การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา 4) การปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และ 5) การปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ปี พ.ศ. 2546 ออกกฎหมายกระทรวงว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสำคัญหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการและพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นต้น ช่วงเวลาดังกล่าวนี้จึงเปรียบเสมือนยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการเพราะเกิดการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ได้มีการยุบกรมการศึกษานอกโรงเรียน และจัดตั้งสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนแทน อีกทั้งยังมีการถ่ายโอน /ยุบที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตามแผนปฏิบัติการการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษานอกระบบการศึกษิตตามอัธยาศัย

ผลจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายให้เป็นระบบและเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องขยายบริการ กศน. ที่สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้ทั่วถึงและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และตลาด จัดการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตร ปวช. จัดให้มี ศรช. ตำบล พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะและวิธีการทางวิทยาศาสตร์พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้สื่อที่หลากหลาย มีการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาใน

ส่วนภูมิภาคขึ้น อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบการเทียบระดับการศึกษาขึ้น โดยการประเมินความรู้ ประสบการณ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังได้สนับสนุนการดำเนินงานในโครงการพระราชดำริ ส่งเสริม กระบวนการเรียนโดยภูมิปัญญา สร้างเสริมวิถีประชาธิปไตย จัดทำแผนความต้องการของชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนา จัดทำมาตรฐานวิชาชีพของ กศน. พัฒนารูปแบบการวัดผล และการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เร่งรัดการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษานอก โรงเรียน พัฒนาระบบการวางแผนงบประมาณและการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ซึ่งในช่วง ดังกล่าวนี้น กศน. มีบทบาทภารกิจที่เด่นชัดในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตและยัง มีการปรับโครงสร้างหน่วยงาน สถานศึกษาเพื่อรองรับการจัดกิจกรรมดังกล่าว อันได้แก่ ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ ราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัด ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม สถาบันการศึกษาและพัฒนา ต่อเนื่องสิรินธร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษา ตามอัธยาศัย โรงเรียนผู้ใหญ่ และหน่วยจัดสามารถให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ทั้งประเทศ (ปาน กิมปี และคณะ, 2548)

ต่อมา ปี พ.ศ. 2547 ได้ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาของชาติที่ผ่านความเห็นชอบจากที่ ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และให้หน่วยงานด้านการศึกษาทุกระดับ นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2548 – 2550 นับเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่จากผลของข้อกำหนดใน กฎหมายต่างๆ ที่ประกาศใช้ เช่น มีการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ การจัดโครงสร้างการบริหาร จัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคล การพัฒนาวิชาชีพ การกำหนดมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพทางการศึกษา การออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การปรับเปลี่ยนระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบทั้งใน เชิงบวกและเชิงลบ มีทั้งประสบความสำเร็จและความล้มเหลวรวมทั้งเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหลาย ประการ นอกจากนี้ยังมีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานภายนอกของสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบแรก ที่พบว่าคุณภาพการศึกษายังไม่ผ่านเกณฑ์ มาตรฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรฐานด้านผู้เรียน และสถานศึกษาขนาดเล็กไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จำนวนมาก จึงมีความสงสัยจากภาคส่วนต่างๆว่าการปฏิรูปการศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อการพัฒนา คุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงมีแต่คนที่รับผิดชอบมีความก้าวหน้าและวิทยฐานะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น จึงมีกระแสผลักดันให้เกิดการปฏิรูปรอบสอง โดยมุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังซึ่ง เป็นความท้าทายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องทบทวนแนวทางการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้ง

ปี พ.ศ. 2550 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษากำหนดไว้ในมาตรา 80 (3) กำหนดให้รัฐดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อ พัฒนาการศึกษานองชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง

เป็นประมุขและมาตรา 80 (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ อีกทั้งยังได้นำเสนอกฎหมายที่สำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พระราชบัญญัติในโรงเรียนเอกชน พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พระราชบัญญัติลูกเสือ พระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ รวมทั้งการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครูหรือพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2551 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือโดยที่กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติมีหลักการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบเพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากกลไกและการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและเป้าหมายดังกล่าว สมควรให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง มีการบริหารและจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ตามศักยภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาอันจะมีผลในการพัฒนากำลังคนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ภารกิจของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ รวมถึงการจัดทำหลักสูตรการศึกษานอกระบบขึ้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จนได้รับการอนุมัติในหลักสูตรดังกล่าวและยังมีระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สำนักรายชื่อประชากรวัยแรงงานส่งเสริมระบบพหุภาคีภายใต้การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน จัดเงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต บทบาทของ กศน. ที่เด่นชัดยิ่งขึ้นคือ การทำหน้าที่เป็น Clearing House จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือและป้องกันการลืมหนังสือ พัฒนาแปลงเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จัดคาราวานเสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งให้กับเยาวชนนอกโรงเรียนและครอบครัว ส่งเสริมและสนับสนุนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต พัฒนาและขยายภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบ สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชน ปรับระบบบริหารงานภาครัฐ โดยใช้ระบบ PMQA ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน พัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาและห้องสมุดประชาชน สู่ 3D สนับสนุนนโยบายเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพ จัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างสังคม/ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โครงการติวเข้มเติมเต็มความรู้ (Tutor Channel) รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นหน่วยบริการการศึกษานอกโรงเรียนตำบล หรือแหล่งการเรียนรู้ราคาถูก (ปาน

กิมปี และคณะ, 2548) ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติโดยกำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีเป็นวันรักการอ่านอีกด้วย

1.4 อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการของการศึกษาตลอดชีวิต

หากพิจารณาจากพัฒนาการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีทิศทางที่พัฒนาไปในแนวทางที่ดี ขึ้นแต่ในการดำเนินดังกล่าวก็ยังพบปัญหาและอุปสรรคอยู่มากพอสมควร โดยจำแนกเป็นปัญหาใน ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ได้ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาธิบาย, 2556)

1. ปัญหาระดับนโยบาย

1.1 ในปัจจุบันสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมี สถานภาพที่ไม่เป็นนิติบุคคล ซึ่งเลขาธิการ กศน. แม้จะมีอำนาจเทียบเท่าอธิบดีแต่ก็ไม่มีอำนาจใน ฐานะหัวหน้าส่วนราชการ การปฏิบัติหน้าที่บางอย่างจึงไม่สามารถกระทำได้หากไม่ได้รับการมอบ อำนาจจากหัวหน้าส่วนราชการ ส่งผลให้ขาดความคล่องตัวในการจัดและให้บริการการศึกษาตลอด ชีวิต อีกทั้งด้วยสถานภาพที่เป็นเพียงแค่ระดับสำนัก การกำหนดโครงสร้างในการบริหารภายในจึงไม่ สามารถกำหนดให้มีหน่วยงานระดับกองได้ ผู้บริหารหน่วยงานจึงเป็นเพียงผู้อำนวยการกลุ่ม/ศูนย์ ไม่มีฐานะเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกอง หรือสำนัก แต่ต้องรับผิดชอบปริมาณงานทั้งด้าน กิจกรรม/โครงการ งบประมาณและบุคลากรจำนวนมากส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าและแรงจูงใจ ของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

1.2 ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงระดับโลก ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องเรียนรู้ ตลอดชีวิตซึ่งเดิมให้บริการแก่ประชาชนวัยแรงงานที่อยู่นอกระบบโรงเรียนประมาณ 12 ล้านคน แต่ ปัจจุบันต้องรับผิดชอบกลุ่มเป้าหมายสูงถึงประมาณ 38 ล้านคน (พ.ศ. 2553) ทำให้ภารกิจ การดำเนินการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในขณะเดียวกันรูปแบบและกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน ก็มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้นตามความหลากหลายและคุณลักษณะเฉพาะของ กลุ่มเป้าหมายในความดูแล ตลอดจนสภาพพื้นที่ในการปฏิบัติงานก็อยู่ในสภาพที่ห่างไกลทุรกันดาร มีความเสี่ยงในการไม่ได้รับความปลอดภัยสูงมากเมื่อเทียบกับการปฏิบัติของหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้ ยังหมายรวมถึงคุณภาพ ความเท่าเทียม ความครอบคลุม ทั้งผู้เรียนและการให้บริการที่ต้องได้ มาตรฐาน

1.3 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดการศึกษา ร่วมกับภาคีเครือข่ายแต่ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้ตามมาตรา 10 ของกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ จึงส่งผลให้การดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและ ระดับปฏิบัติระหว่างหน่วยงานไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้จริง

2. ปัญหาระดับปฏิบัติ

2.1 เนื่องจากพบว่าที่ผ่านมานักศึกษาจะมีปัญหาเรื่องการออกกลางคัน เรียนไม่จบ หลักสูตร หรือใช้เวลาในการเรียนเกินกำหนดระยะเวลา ทำให้รัฐต้องเสียงบประมาณในการจัด การศึกษาส่วนนี้ค่อนข้างมากโดยมีสาเหตุมาจากภาระในการประกอบอาชีพ ภารกิจทางครอบครัว

มีความจำเป็นต้องย้ายถิ่นย้ายที่ทำงาน ปัญหาด้านสุขภาพและสาระวิชาบางหมวดวิชายากเกินไป เช่น หมวดวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ อีกทั้งเนื้อหาไม่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของนักศึกษา เป็นต้น (ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของนักศึกษา กศน. ทั่วประเทศ. {ออนไลน์}. เข้าถึงได้จาก : <http://blog.eduzones.com/webter/7040> สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2557)

2.2 ผลการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีคนไทยรู้หนังสือประมาณร้อยละ 96 ไม่รู้หนังสือร้อยละ 4-5 หรือประมาณ 4 ล้านคน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกผู้สูงอายุที่ไม่รู้หนังสือเรื่องการอ่านหนังสือ มีประมาณ 3 ล้านคน กลุ่มที่ 2 เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษามีประมาณ 1 ล้านคน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

2.3 การติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา พบว่า ด้านการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แม้จะมีความก้าวหน้าจากเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีเครื่องมือมากขึ้น แต่ยังขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้มีสัมฤทธิ์ผลตามที่ควร อีกทั้งขาดการปรับปรุงกฎระเบียบที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้การศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีของคนในชาติ

2.4 ผลจากการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ในประเด็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยในปี พ.ศ. 2549 ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานอายุ 15 – 59 ปี คือ 8.7 ปี ซึ่งต่ำกว่าประเทศอื่นและต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ โดยปี พ.ศ. 2554 กำหนดไว้ 10 ปีจะเห็นได้ว่าปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้นส่งผลต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและกระทบต่อประสิทธิภาพแรงงานไทย

2.5 ผลจากการรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย โดย รศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี ได้กล่าวถึงปัญหาหลักการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทยที่สำคัญ คือ (สุมาลี สังข์ศรี, 2544)

(1) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไม่ได้เอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายเท่าที่ควร ในเรื่องของเวลา/ค่าใช้จ่าย ประเด็นเนื้อหาที่เรียนไม่เอื้อให้ผู้เรียนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ครุยังใช้แนวการสอนแบบถ่ายทอดความรู้มากกว่าให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

(2) การศึกษานอกระบบมีข้อจำกัดเรื่องปริมาณ เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก แต่แหล่งการเรียนรู้มีจำกัด

(3) การศึกษานอกระบบมีข้อจำกัดเรื่องคุณภาพ เรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ไม่สนองต่อความต้องการของผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ให้ความรู้และทักษะไม่เพียงพอ

2.6 การวิจัยและติดตามประเมินผลทางการศึกษามีอยู่น้อยมาก ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าโครงการพัฒนาการศึกษาต่างๆ ที่ได้ทำไปแล้วได้ผลอย่างไร มีอุปสรรคอะไรและควรแก้ไขอย่างไร

2.7 ข้อมูลจากการสำรวจพฤติกรรมการอ่านของคนไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2554 ที่ชี้ชัดถึงอุปสรรคสำคัญที่เป็นปัจจัยในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทย คือ

(1) สถิติการอ่านหนังสือของประชากร ระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน จำแนกเป็น

วัยเด็กอายุ 6-14 ปี ร้อยละ 91.2

เยาวชน อายุ 15-24 ปี ร้อยละ 77.9

วัยทำงาน อายุ 25-59 ปี ร้อยละ 66.5

วัยสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 43.9

วัยเด็ก ใช้เวลาในการอ่านหนังสือ 35 นาที/วัน

เยาวชน ใช้เวลาในการอ่านหนังสือ 40-41 นาที/วัน

วัยทำงานและวัยสูงอายุใช้เวลาในการอ่านหนังสือ 31-32 นาที/วัน

(2) อัตราการอ่านหนังสือของคนไทยเฉลี่ย 2-5 เล่ม/คน/ปี

2.8 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542) ที่ผ่านมานั้น พบว่าได้ขยายการพัฒนาในด้านปริมาณอย่างต่อเนื่องซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูงแต่การพัฒนาด้านคุณภาพยังขาดความสมดุลระหว่างระบบการดำเนินงานกับการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศ ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ค่อยๆ สะสมพอกพูนขยายตัวกว้างขวางขึ้นจนอาจเป็นเหตุปัจจัยที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สะดุดและชะลอตัวลงจนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวม (ยิ่ง กิริติบุรณะ รายงานการวิจัยเรื่อง ผลการใช้แนวคิดการทำงานแบบร่วมมือในการดำเนินการศึกษานอกโรงเรียน. {ออนไลน์}. เข้าถึงได้จาก : http://www.edu.chula.ac.th/resch/research_fair46.htm สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2557)

2.9 ปัญหาเชิงโครงสร้าง การบริหารงานสำนักงาน กศน.จังหวัดและอำเภอ มีการมอบหมายงานให้บุคลากรโดยยึดกรอบโครงสร้างการบริหารงานเป็นตัวตั้ง จัดบุคลากรรับผิดชอบงานให้ครบตามกรอบโครงสร้างการบริหารงาน แต่สภาพปัจจุบันจำนวนบุคลากรของ กศน.ทั้งจังหวัดไม่เต็มกรอบอัตรากำลัง และต้องลงไปปฏิบัติงานประจำในสถานศึกษา กศน.อำเภอและปฏิบัติงานใน กศน. ตำบล ปริมาณงานเท่าเดิมแต่ผู้ปฏิบัติงานภายในสำนักงาน กศน. จังหวัดและศูนย์ กศน. อำเภอมีจำนวนลดลง หากมองโครงสร้างการบริหารงานภายใน ไม่กระชับ คนหนึ่งคนต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ ส่งผลกระทบให้เกิดความไม่ชัดเจนในหน้าที่และไม่ย่นระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

2.10 สถานะทางกฎหมายของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เดิมมีฐานะเป็น “กรม” ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แต่กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารฯ ได้ถูกกำหนดให้เป็น “ส่วนงาน” ในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยมีสถานะทางกฎหมายเป็นหน่วยงานภายในกรมที่มีปริมาณงานมากและมีความสำคัญเทียบเท่าหรือสูงกว่าสำนักงาน และมีเลขาธิการสำนักงานที่เป็นข้าราชการระดับสิบเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสำนักงาน ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในงานหลักตามอำนาจหน้าที่ของกรม และเป็นงานที่มีความ

หลากหลาย มีความยาก และมีคุณภาพของงานสูงกว่ากอง อย่างไรก็ตามก็ดี เนื่องจากปรากฏว่าการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้โครงสร้างใหม่ดังกล่าวนี้ ยังมีภารกิจตลอดจนปริมาณงานในลักษณะเดียวกันและเท่ากับงานเดิมของกรมการศึกษานอกโรงเรียนตามโครงสร้างเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขสถานะของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีสถานะเป็นนิติบุคคลเป็นส่วนราชการในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

2.11 จากการจัดอันดับของประเทศไทยของ UNDP ในปี พ.ศ. 2553 โดยใช้ดัชนีระดับการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ปรากฏว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 92 จาก 169 ประเทศจัดอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา ดัชนีการพัฒนามนุษย์วัดความสำเร็จโดยเฉลี่ยของแต่ละประเทศในการพัฒนามนุษย์สามด้านหลักๆ ได้แก่ การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี ซึ่งวัดได้จากอายุขัย ความรู้ซึ่งวัดได้จากการรู้หนังสือ (มีน้ำหนักเป็นสองในสามส่วน) และอัตราส่วนการเข้าเรียนสุทธิที่รวมกันทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา (มีน้ำหนักเป็นส่วนหนึ่งในสามส่วน) มาตรฐานคุณภาพชีวิตซึ่งวัดได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product – GDP) ต่อหัว และความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ (Purchasing Power Parity – PPP)

2.12 การศึกษาต่อเนื่องซึ่งมีกิจกรรมประกอบด้วย การศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชนขาดการใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลายและความต่อเนื่องของกิจกรรม

2.13 การศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีกิจกรรมประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต การพัฒนา ศรช. e-Learning และ e-Book มีอุปสรรคในเรื่องการขาดวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย อีกทั้งคนในชุมชนไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการใช้บริการห้องสมุดหรือมาใช้บริการน้อย

2.14 การประสานงานความร่วมมือของเครือข่าย ขาดการประสานงานการวางแผนร่วมกัน อีกทั้งการจัดกิจกรรมไม่สอดคล้องกัน

2.15 การประกันคุณภาพ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการทำประกันคุณภาพการศึกษา

2.16 การนิเทศภายใน ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการติดตาม กำกับงาน และขาดเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล

1.5 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ได้กำหนดระบบของการจัดการศึกษาในหมวด 3 มาตรา 15 ไว้ว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ส่วนการศึกษาใน

ระบบนั้นเป็นการศึกษาที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาไว้อย่างแน่นอน ซึ่งแตกต่างจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นักการศึกษากล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) สรุปหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ว่า

1. การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงเมื่ออยู่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วสามารถเข้ามาเรียนได้อีก กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่จะใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว

2. ทุกหน่วยงานในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และเอกชน เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูล ต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

3. การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการบูรณาการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อเสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยให้ถือการงานหรือชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

4. หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคม การเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการ มีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาหาความรู้ไปตลอดชีวิต

5. การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกื้อกูลกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สื่อทุกประเภท และศึกษา หาความรู้จากแหล่งต่างๆ อาทิ ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการศึกษาตลอดชีวิตมีหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. หลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่จะได้รับบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

2. หลักการกระจายโอกาสทางการศึกษา ควรต้องหาวิธีการต่างๆ ที่กระจายการศึกษาตลอดชีวิตให้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง แม้จะอยู่ในชนบทห่างไกล

3. หลักความต่อเนื่อง เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มเป้าหมายต้องการจะเรียนรู้หรือมีความพร้อมเมื่อใดควรจะเรียนได้เสมอ

4. หลักความยืดหยุ่น การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้ ระยะเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถปรับให้เอื้อต่อสภาพของกลุ่มเป้าหมายและอำนวยความสะดวกต่อกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

5. หลักการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญโดยมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อนจึงกำหนดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่อาจแตกต่างกัน

6. หลักความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริงเพื่อกลุ่มเป้าหมายจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ได้ในการดำเนินชีวิต

7. หลักความหลากหลาย กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตควรมีความหลากหลายทั้งประเภทของกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องของอายุ พื้นฐานความรู้ และความสนใจให้กลุ่มเป้าหมายเลือกได้ตามความต้องการ

8. หลักความเป็นประชาธิปไตย ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตนั้น กลุ่มเป้าหมายควรมีอิสระในการเลือกกิจกรรมได้ตามความสนใจ เลือกเวลาเรียน เลือกวิธีเรียนได้ตามความพร้อมและความสะดวก สามารถหยุดพักจากกิจกรรมได้เมื่อมีความจำเป็นและสามารถกลับเข้าร่วมกิจกรรมได้เมื่อมีความพร้อม

9. หลักการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ผู้จัดมิได้จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น จะมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนด้วย

10. หลักการพึ่งพาตนเอง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตนั้นมุ่งให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต การปรับปรุงอาชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบันให้ยึดหลักการ ดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาส โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจและความห่างไกล เป็นต้น ให้ทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา เป็นการใช้วิธีการต่างๆ เพื่อการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทห่างไกล

3. ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต หน่วยงานผู้จัดควรส่งเสริมให้มี กิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดก็สามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา และสามารถหาความรู้ได้ทุกช่วงชีวิต

4. ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ในการจัดตั้งไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องของอายุของผู้เรียน พื้นฐานความรู้ ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ เมื่อมีความพร้อมและสามารถออกได้เมื่อมีความจำเป็นและสามารถกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อมีความพร้อม

5. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจัดขึ้นหลังจากได้สำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน ดังนั้นกิจกรรมที่จัดให้ควรจะแตกต่างกันไป

6. สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรมีความยืดหยุ่น มีความหลากหลาย นอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทหรือหลายสาขาแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรต้องยืดหยุ่น ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

7. มีความหลากหลายในรูปแบบ มีหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความสะดวก บางรูปแบบอาจมีผู้สอนและจัดสอนเต็มเวลา บางรูปแบบอาจสอนบางเวลาเพื่อให้ผู้เรียนเรียน สลับกับการทำงาน บางรูปแบบอาจเรียนด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป บางรูปแบบอาจเรียนโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และบางรูปแบบอาจเรียนทางไปรษณีย์ เป็นต้น

8. การจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล นอกนั้นยังคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตนั้นประกอบด้วยบุคคลหลายวัย หลายพื้นฐานการศึกษา หลายอาชีพ และหลายความสนใจ ดังนั้นควรต้องให้อิสระผู้เรียนได้เรียนเร็วหรือเรียนช้าตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวกและจะต้องฝึกฝนให้เรียนด้วยตนเอง

9. ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ก็ต้องมีความหลากหลาย บุคคลที่จะมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ กลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตจะไม่จำกัดเฉพาะครู อาจารย์จากโรงเรียนหรือจากสถาบันการศึกษาเท่านั้น อาจเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ ผู้รู้จากหน่วยงานหรือจากสถานประกอบการต่าง ๆ ในชุมชน บุคคลในองค์กรท้องถิ่นหรือชาวบ้านผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตจะพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

โดยสรุป การจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้นำไปใช้โดยจัดการศึกษาตลอดช่วงอายุของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้จะต้องปรับโครงสร้างขององค์กรที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย หลักการศึกษาตลอดชีวิตโดยยึดการบูรณาการความเป็นประชาธิปไตยและความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ทุกคนมีความเสมอภาคทางการศึกษา รูปแบบ วิธีการ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน ผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้

ตอนที่ 2 เยาวชน

2.1 ความหมายของเยาวชน

คำว่า เยาวชน ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคำว่าเยาวชนไว้ ดังนี้

1. นโยบายเยาวชนแห่งชาติ เริ่มประกาศใช้ครั้งแรกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2516 กำหนดว่า เยาวชน คือ ผู้มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 25 ปีบริบูรณ์
 2. นโยบายส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนแห่งชาติ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2520 กำหนดว่า เยาวชนคือ ผู้ที่มีอายุแรกเกิดถึง 24 ปีบริบูรณ์
 3. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 กำหนดว่าเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่หมายความรวมถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส
 4. ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521 มาตรา 5 กำหนดว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลซึ่งอายุไม่เกิน 25 ปี
 5. สำนักสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีหน้าที่ในการทำสำมะโนครัวและสำรวจข้อมูลต่างๆ รวมทั้งข้อมูลเด็กและเยาวชนในทางตรงและทางอ้อม กำหนดช่วงอายุเด็กและเยาวชนไว้ คือ 0-24 ปี
 6. หลักสูตรสากลที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปกำหนดว่า “เยาวชน” หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 15-25 ปี ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะยาว พ.ศ. 2545-2554
- กล่าวโดยสรุปได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วเยาวชนเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15-25 ปี ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่เริ่มมีความเป็นผู้ใหญ่ เริ่มมีประสบการณ์ชีวิตและมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมากขึ้น

2.2 พัฒนาการด้านต่างๆ ของเยาวชน

เยาวชนที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 15 – 25 ปี หรือที่จัดว่าอยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนปลาย นับเป็นช่วงวิกฤติ (Critical Period) ช่วงหนึ่งของชีวิต เนื่องจากเป็นช่วงต่อของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระยะต้นๆของวัยจะมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งทางร่างกายและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายจะเกิดขึ้นรวดเร็ว เกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง จึงพยายามแสวงหาความเป็นตัวของตัวเอง ช่วงนี้จึงเต็มไปด้วยความวิตกกังวล เป็นระยะวิกฤติของการปรับตัว วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

2.2.1 พัฒนาการด้านร่างกาย (Growth Development)

ในระยะวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางกายที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของร่างกายจะพบอัตราการเพิ่มส่วนสูงและน้ำหนักอย่างรวดเร็ว โครงสร้างของร่างกายขยายใหญ่ สัดส่วนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะ 2-3 ปีแรกของการเปลี่ยนวัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะนำมาซึ่งความวิตกกังวล โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ วัยรุ่นจะพุงความสนใจมาที่ตนเองและพิจารณารูปร่างของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศโดยเพศหญิงจะเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย 1-2 ปี โดยจะเพิ่มทั้ง

ขนาดและหน้าที่ซึ่งเป็นลักษณะบอเพศ ซึ่งจะดำเนินไปอย่างรวดเร็วจนสู่วุฒิภาวะในเวลา 2 ปี มีการเปลี่ยนแปลง 2 ชั้น คือ การเปลี่ยนแปลงทางเพศขั้นต้น (Primary Sex Changes) เป็นการเปลี่ยนแปลงของต่อมเพศทำให้มีการพัฒนาเซลล์สืบพันธุ์ ซึ่งเป็นการเกิดวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ โดยเพศชายจะมีการผลิตอสุจิและฝืนเปียก เพศหญิงจะมีประจำเดือน ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเพศขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sex Changes) เกิดจากการมีฮอร์โมนกระตุ้นให้เกิดลักษณะทางกาย ซึ่งเป็นลักษณะบอเพศ เช่น เพศชายมีรูปร่างสมเป็นชาย ไหล่กว้าง กล้ามเนื้อเป็นมัด เสียงแตกห้าว มีหนวดเครา เพศหญิงจะมีทรวงอก สะโพกผาย เอวคอด เสียงเล็กแหลม

2.2.2 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional Development)

วัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรง ชอบแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย บางครั้งเกิดความสับสน อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่ายอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางกาย การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะภายในและการที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม วัยนี้มีความสับสนทางอารมณ์มากที่สุด อยากเป็นอิสระแต่ขาดความเชี่ยวชาญในการปรับตัว อารมณ์พื้นฐานของวัยรุ่นประกอบด้วยอารมณ์รัก โดยวัยรุ่นจะมีความรักตัวเองจึงสนใจปรุงแต่งบุคลิกภาพของตนให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น วัยรุ่นจะรักและผูกพันกับเพื่อนมาก ทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ นอกจากนี้วัยรุ่นจะมีอารมณ์โกรธซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่วัยรุ่นต้องการอิสระ เมื่อถูกขัดขวางจะเกิดการต่อต้านหรืออาจเกิดจากการขัดขวางความพึงพอใจหรือความต้องการ ส่วนอารมณ์กลัวในวัยรุ่นมักมีสาเหตุมาจากการสับสนทางสังคม เช่น กลัวการสอบตก กลัวการปรับตัวเข้ากับเพื่อน ผู้ใหญ่ และสังคมทั่วไป วัยรุ่นยังเกิดความอิจฉาริษยา โดยจะอิจฉาเพื่อนที่เด่นกว่า ในขณะที่ความวิตกกังวลนั้นมีสาเหตุมาจากการสร้างเรื่องที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง วิตกกังวลโดยไม่มีสาเหตุ ดังนั้นวัยรุ่นที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ดีจะมีลักษณะการตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เหมาะสมกับอายุที่เพิ่มมากขึ้น จากความหุนหันรุนแรงเปลี่ยนแปลงง่ายมาเป็นการใช้เหตุผล ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ การปรับตัวเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี

2.2.3 พัฒนาการด้านสังคม (Social Development)

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการค้นหาลักษณะแห่งตน จึงเป็นภาวะที่สำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ โดยวัยรุ่นจะสร้างมโนภาพแห่งตน ทำให้วัยรุ่นมีนิสัยชอบความเป็นอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เมื่อวัยรุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความคาดหวังที่ขัดแย้ง และความต้องการทางสังคมที่มากขึ้น วัยรุ่นต้องการเพื่อนเพื่อช่วยเหลือในเรื่องการปรับตัวและเปรียบเทียบในเรื่องต่างๆ ของตนเอง ในขณะที่ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ก็เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะภายนอกและบทบาททางเพศ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งกับครอบครัวได้

2.2.4 พัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา (Intellectual Development)

วัยรุ่นสามารถที่จะจินตนาการถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ของปัญหา ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตและจะพัฒนาสมมติฐานเกี่ยวกับสิ่งที่อาจเกิดขึ้นภายใต้ความเป็นไปได้ทั้งหมดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้การคิดล้วนๆโดยไม่ต้องอาศัยการกระทำ สามารถตั้งสมมติฐานและพิจารณาถึงเหตุผลต่างๆจากสมมติฐานนั้น สามารถเข้าใจทฤษฎีทั่ว ๆ ไปและสามารถรวบรวมเอาทฤษฎีเหล่านั้น

มาแก้ปัญหาความแตกต่างของความคิดในวัยรุ่นกับวัยผู้ใหญ่ คือวัยรุ่นยังมีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอยู่ มีการคิดเป็นแบบนักอุดมคติยังไม่อาจยอมรับความจริงที่ว่าคนไม่อาจจะทำอะไรได้โดยอาศัยพื้นฐานของตรรกศาสตร์อย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังแตกต่างจากผู้ใหญ่ในด้านของความสุ่มและประสบการณ์ เด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาไปในทางที่ดีขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม หลายๆ ด้าน ทั้งทางสังคมและครอบครัว เด็กวัยนี้ไม่ชอบใช้ความคิดลึกซึ้ง ชอบทำอะไรแปลกๆ ใหม่ ชอบใช้ภาษาที่กลุ่มของตนคิดขึ้นโดยเห็นว่าเป็นของโก้เก๋ ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่น ได้แก่ 1) สามารถมี ความคิดแก้ปัญหาได้อย่างมีระบบ 2) ความสามารถในการจำ เด็กวัยรุ่นจะมีความจำที่มีประสิทธิภาพมาก สามารถคิดเทคนิคต่างๆ เพื่อใช้ในการช่วยจำ 3) ความสามารถในการคิดเชิงนามธรรม วัยรุ่นสามารถคิดถึงสิ่งที่ไม่เห็นได้ ความสามารถนี้นำมาซึ่งความสามารถในการคิดหาสมมติฐาน และตั้งสมมติฐานที่เป็นไปได้ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

สรุปได้ว่า วัยรุ่นหรือที่จัดว่าเป็นเยาวชนในวัย 15-25 ปี เป็นวัยแห่งการเริ่มต้นของการก้าวสู่วัยผู้ใหญ่และกำลังมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญาที่เหมาะสมกับการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งจากการวิจัยได้พบว่า วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง แสวงหาความสมบูรณ์แห่งตน เพื่อให้ตนเองสามารถเข้าใจตนเองและผู้อื่นในสังคม ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่ซับซ้อนในวัยอื่นต่อไปได้ วัยรุ่นหรือเยาวชนจึงสมควรได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะกำลังเป็นวัยที่จะต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ และเป็นช่วงที่จะมีความสามารถในการใช้สติปัญญาในการคิดไตร่ตรองแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากกว่าวัยอื่นๆ ซึ่งถ้าไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพแล้วก็นับว่าเป็นการยากที่จะพัฒนาทักษะเรื่องนี้ในช่วงต่อไป ดังนั้น หากต้องการที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 การวิจัยอนาคต

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับอนาคตศึกษา

เรื่องราวหรือปรากฏการณ์ใดที่เกิดขึ้นและผ่านมาแล้ว เราเรียกปรากฏการณ์นั้นว่าอดีต เรื่องราวที่ปรากฏในอดีตเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงและประจักษ์สัมผัสได้ซึ่งผ่านชัดถึงเท็จและจริงแล้ว ส่วนปัจจุบันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าและมนุษย์ก็สามารถประจักษ์สัมผัสได้ในขณะนั้นๆ อดีตและปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาจริงๆ แต่อนาคตนั้น คือสิ่งที่ยังมาไม่ถึง คำว่าอนาคตแปลว่า ยังมาไม่ถึงซึ่งก็หมายความว่าสิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น มนุษย์ส่วนใหญ่เชื่อว่า อนาคตเป็นภาพในฝันเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เป็นสิ่งที่คาดเดาหรือคาดคะเนไม่ได้ อนาคตไม่สามารถจะทำนายได้ชัดเจน มนุษย์ไม่สามารถจะทำให้อนาคตเป็นไปตามที่ตนเองกำหนดแต่มนุษย์ก็ยังมุ่งหวังที่จะพยากรณ์หรือพยายามคาดคะเนทำนายอนาคตมาโดยตลอด ปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาอนาคตได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเริ่มมองเห็นว่าอนาคตเป็นสิ่งที่สามารถศึกษาและควบคุมผลักดันให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ จึงเริ่มมีการศึกษาเรื่องอนาคตอย่างจริงจัง จนกลายเป็นสาขาวิชาการแนวใหม่ที่เรียกว่า อนาคตวิทยา (Futurology) หรืออนาคตนิยม (Futurism) และนักอนาคตนิยม ก็ได้มีการพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยอนาคต (Future Research) ขึ้นมาเพื่อพัฒนาหลักทฤษฎีของอนาคตศาสตร์ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพื่อให้คนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญ

ของการวิจัยอนาคตเพื่อป้องกันปัญหาเพื่อการวางแผนที่เป็นไปได้และเหมาะสมและเพื่อเป็นการประเมินและพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของอนาคต (พรชูลี อาชาวาร์ง, 2541; วิโรจน์ สารรัตน์, 2554)

3.2 ความหมายของการวิจัยอนาคต

การศึกษาเกี่ยวกับ “อนาคต” จากเดิมดูเหมือนหนึ่งว่าจะเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นศาสตร์หรือการมีหลักวิชาการรับแต่เมื่อมีการพิจารณาว่าการดำเนินงานใดๆ ก็ตามในปัจจุบันบุคคลย่อมดำเนินอยู่บนบริบทของความรู้และประสบการณ์ในอดีตและเป้าหมายซึ่งกำหนดไว้ในอนาคตทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ อนาคตจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งกำหนดปัจจุบัน แนวคิดของการศึกษาอนาคตจึงได้แพร่หลายเพราะจากการพิจารณาสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจะทำให้บุคคลได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ณ ปัจจุบันและช่วยให้การวางแผนงาน กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ สอดคล้องกับสภาพการณ์ในอนาคตมากยิ่งขึ้น

อนาคตศึกษาเป็นคำที่แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Futures Studies” ซึ่งหมายถึงวิชาหรือสาขาวิชา (Field/ Program of Study) ที่ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาอนาคต ตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาแนวโน้มและทางเลือกต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต อนาคตศึกษาจะประกอบไปด้วยเนื้อหาอย่างน้อย 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นแนวคิด (Perspectives) และทฤษฎี (Theories) ซึ่งอาจใช้คำรวมว่าอนาคตนิยม (Futurism) และ ส่วนที่เป็นระเบียบวิธี (Methodologies) ซึ่งอาจเรียกว่าการวิจัยอนาคต (Futures Research)

Cornish (1977) ที่ได้นำความหมายของการทำนายไปเทียบเคียงกับความหมายของการดูโชคชะตาว่าการดูโชคชะตาจะเกี่ยวข้องกับการเป็นอนาคตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วนการทำนายจะเกี่ยวข้องกับส่วนรวมและความเจริญรุ่งเรืองของอนาคตนั้น อนาคตจึงเป็นความพยายามที่มองไปข้างหน้าเพื่อการพยากรณ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือองค์การใดองค์การหนึ่งที่มีผลกระทบในภาพกว้างด้วยข้อมูลเชิงเหตุผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจหรือกำหนดอนาคต

Joseph (1974) ที่ให้ความหมายของการศึกษาอนาคตในความหมายของการทำนาย (Forecasting) ว่าเป็นวิธีดำเนินการที่เป็นระบบระเบียบ สำหรับกำหนดความเป็นไปได้ของอนาคต เพื่อที่จะให้เรามุ่งไปยังอนาคตได้อย่างนอกเหนือการเดาอย่างบริสุทธิ์ ความแตกต่างระหว่างการพยากรณ์ (Predicting) กับการทำนาย (Forecasting) การพยากรณ์เป็นการตั้งข้อคำถามในลักษณะอะไรจะเกิดขึ้น ในขณะที่การทำนายเป็นการตั้งข้อคำถามในลักษณะอะไรจะเกิดขึ้น โดยมีเงื่อนไขอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง

วิโรจน์ สารรัตน์ (2553) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาอนาคตว่า เนื่องจากการวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นและสิ่งที่จะทำในอนาคต ดังนั้นผู้บริหารควรมีคุณลักษณะของการมุ่งอนาคตมุ่งการเปลี่ยนแปลงและมุ่งให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ การศึกษาอนาคตมีพื้นฐานอยู่ว่า อนาคตไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแน่นอนเป็นเพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องศึกษาอย่างรอบคอบและศึกษาถึงทางเลือกที่น่าจะเกิดขึ้นหลายๆ ทางเลือกโดยการมองไปข้างหน้าอย่างเป็นสหวิทยาการ คำนึงถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนาเป็นหลัก

จุมล พลภัทรชีวิน (2551) ได้นำเสนอความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ความหมาย และ

ความสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยอนาคตไว้ว่า การวิจัยอนาคต มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Futures Research” ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะ (Technical Term) ที่สื่อถึงแนวคิด วิธีการ กระบวนการและระเบียบวิธีที่ใช้ในการสำรวจ ศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ จึงมีตัว “S” ต่อท้ายคำว่า Future เพื่อสะท้อนแนวคิดที่ว่า เรื่องของอนาคตนั้นมีความเป็นไปได้ในหลายทิศทาง จึงต้องสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้เหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้ที่ทำการศึกษอนาคตอย่างเป็นระบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบต่างๆ เรียกว่านักวิจัยอนาคต ส่วนนักคิดและนักทฤษฎีเกี่ยวกับอนาคตเรียกว่า นักอนาคตนิยม

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (2550) ได้สรุปความหมายของอนาคตศึกษาไว้ว่า หมายถึงวิธีการในการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนมีระบบและแบบแผนที่เป็นเหตุและผลในการคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตเน้นที่การศึกษาทางเลือกอนาคตต่างๆ ที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นโดยจะช่วยเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายแนวทางปฏิบัติงานแก่บุคคลที่ทำหน้าที่ในการวางแผนตลอดจนการป้องกันปัญหา และการเอื้อหรือส่งเสริมให้เกิดโอกาสที่พึงประสงค์ที่เป็นไปได้เป็นอย่างดี

ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2547) ให้ความหมายของการศึกษาอนาคตว่า เป็นการศึกษาที่ต้องการได้รับคำเตือนหรือสิ่งที่แจ้งให้ทราบถึงสิ่งที่อาจเกิดขึ้นแต่มีใช้เป็นการทำนายว่าจะเกิดขึ้นจริงทั้งหมด ซึ่งสามารถแบ่งการคาดการณ์อนาคตดังกล่าวเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) การคาดการณ์จากค่ากลาง (Normative Forecasting) มุ่งที่คำถามว่า อะไรเป็นอนาคตที่ต้องการ การคาดการณ์แบบนี้ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามถึงอนาคตที่พึงประสงค์ และอนาคตที่ต้องการจะเป็น และ 2) การคาดการณ์จากการค้นหาคำตอบ (Exploratory Forecasting) การคาดการณ์แบบนี้ใช้เทคนิคค้นหาคำตอบว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นมีอะไร ไม่ว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ดีก็ตาม

สรุปได้ว่า นักวิชาการต่างมีความหมายของอนาคตศึกษาที่คล้ายคลึงกัน คือหมายถึงแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาอนาคต ไม่ว่าจะในแง่การศึกษาถึงแนวโน้มทิศทาง ทางเลือกต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต การวิจัยอนาคตเป็นระเบียบวิธีการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอนาคตโดยใช้วิธีการวิทยาศาสตร์โดยมีผู้ศึกษาหรือนักอนาคตศึกษาเป็นผู้ทำการศึกษาอย่างมีหลักการ เป็นระบบโดยอาศัยเหตุและผลหรือการศึกษาเชิงตรรกะเหตุผลรองรับเพื่อที่จะนำผลที่ได้มาวางแผนระยะยาว

3.3 ลักษณะของอนาคตศึกษา

อนาคตศึกษา มีลักษณะที่ควรสังเกตอยู่หลายประการตามทัศนะของนักอนาคตศึกษา หรือนักวิชาการได้ให้ข้อสังเกตไว้ ดังนี้ เช่น จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยเชิงอนาคตในเรื่องเกี่ยวกับการพิจารณาช่วงเวลาสำหรับการวิจัยไว้ว่า การเลือกช่วงเวลาสำหรับการวิจัยอาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วงเวลา จะเลือกช่วงใดก็ขึ้นกับเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนั้นๆ ช่วงเวลาอาจประกอบด้วย ช่วงแรก 5 – 10 ปี เรียกว่าอนาคตระยะสั้น (Short Range Forecasting) เป็นระยะของการมองอนาคตใกล้ตัว ส่วนใหญ่จะเกี่ยวเนื่องกับปัญหาปัจจุบัน ช่วงที่สอง 10 – 20 ปี เรียกว่า อนาคตระยะกลาง (Middle Range Forecasting) เป็นช่วงที่นิยมทำการวิจัยเชิงอนาคตมากที่สุดเพราะสามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้ชัดเจนอย่างน้อย 1 ช่วงของอายุคน ช่วงที่สาม มากกว่า 2 ปี เรียกว่าอนาคต

ระยะยาว (Long Range Forecasting) การศึกษาวิจัยในระยะนี้ ผลที่ได้อาจขาดแรงจูงใจ เนื่องจากเป็นระยะที่ยาวมากไป ไกลตัวมาก แม้ว่าเหตุการณ์นั้นอาจจะเกิดขึ้นจริงก็เป็นได้ เป้าหมายหลักของการศึกษาและการวิจัยอนาคตอยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์เพื่อหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์ด้วยการกระทำในปัจจุบัน The Future is NOW หลักการสำคัญของอนาคตนิยมอยู่ที่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์มากกว่าการตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

วิโรจน์ สารรัตนะ (2554) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะการศึกษอนาคตไว้โดย สรุปเป็นประเด็นไว้ 18 ข้อ ดังนี้

- 1) การศึกษอนาคตเป็นการขยายหรือเป็นการมองสังคมไปข้างหน้าให้กว้างขึ้นด้วยการพัฒนาวิธีการคิดเกี่ยวกับอนาคตที่ดีขึ้นและเป็นไปในเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น
- 2) จากจำนวนของนักวิทยาศาสตร์มากขึ้นและเทคนิคในการทำนายอนาคตที่เป็นเชิงวิชาการมากขึ้นทำให้การศึกษอนาคตเป็นวิชาการที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป
- 3) การศึกษอนาคตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำนายและที่สำคัญการศึกษอนาคตได้ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาความเข้าใจ ทศนคติและความสามารถ ซึ่งในทางกลับกันก็ช่วยให้พวกเขาได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและด้วยความรับผิดชอบต่อการดำรงชีวิตในสังคมเทคโนโลยี
- 4) การศึกษอนาคตตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า อนาคตไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแน่นอนแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้หรือน่าจะเป็นเท่านั้นและก่อให้เกิดกรอบความคิดต่างๆ จำนวนมากตลอดจนวิธีที่เป็นประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) การศึกษอนาคตตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า กิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ก่อให้เกิดสิ่งตามมาอย่างกว้างขวางมีระยะยาวมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาถึงความเป็นไปได้ของสิ่งที่จะเกิดตามมานั้นอย่างรอบคอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น
- 6) การศึกษอนาคตเป็นการศึกษาทางเลือก (Alternative) บนพื้นฐานความคิดที่ว่า อนาคตมิได้มีเพียงทางเลือกเดียวแต่มีอยู่มากซึ่งจะมีบทบาทที่มีอิทธิพลต่ออนาคตที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก
- 7) การศึกษอนาคตเกี่ยวข้องอย่างมากต่อการอำนวยความสะดวกในการทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงจึงมีผลต่อการเร่งการเปลี่ยนแปลงและผลที่เกิดตามมาทั้งในระดับบุคคลและสังคมให้เร็วขึ้น
- 8) การศึกษอนาคตช่วยให้มีความสำนึกถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนา
- 9) สำคัญของการศึกษอนาคต มิได้จำกัดอยู่ด้วยขอบเขตของวิชาการแบบดั้งเดิมแต่เป็นการมองไปข้างหน้าอย่างเป็นสหวิทยาการ
- 10) การศึกษอนาคตเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจและอธิบายความสำคัญทั้งภายในและระหว่างระบบที่สลับซับซ้อนของส่วนประกอบต่างๆ ของธรรมชาติและของโลกแห่งสังคม เช่น ระบบรัฐ / ประเทศ ระบบนิเวศวิทยา ระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น
- 11) องค์ประกอบสำคัญของการศึกษอนาคตประการหนึ่งคือ การมุ่งมองไปทั้งโลกจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าเราอาศัยอยู่ในโลกที่จำกัดและต้องพึ่งอาศัยซึ่งกันและกันจึงต้องการการสงวนรักษาการร่วมมือและสันติภาพ

12) องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษานาต คือการมองไปข้างหน้าเกี่ยวกับนิเวศวิทยา เพื่อสะท้อนให้เห็นภัยที่คุกคามต่อสภาพแวดล้อมมากมาย

13) การศึกษานาตอาศัยเทคนิคกระบวนการสำหรับการวิเคราะห์การพัฒนาที่เป็นไปได้ที่น่าจะเป็นและที่พึงปรารถนา ซึ่งมีแตกต่างกันมากมายหลายวิธี โดยอาศัยแนวคิดด้านสถิติและสังคมศาสตร์ และการทำให้มีเหตุผลขึ้น ซึ่งมีใช้โดยความสามารถที่ทำนายได้สำเร็จแต่อยู่ที่การยอมให้มีการทดสอบทางเลือกที่เกิดตามขึ้นมาและเป้าหมายซึ่งจะทำให้การศึกษานาตเป็นสิ่งที่ถูกต้องขึ้น

14) การศึกษานาตต้องเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์เป็นอย่างมาก จึงง่ายต่อการที่จะมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับบุคคลอื่น ซึ่งก็จะก่อให้เกิดการทำนาย สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆกัน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

15) แม้ว่าจะมีภาพอนาคตที่ไม่ดี (Pessimistic) อยู่มาก แต่การศึกษานาตจะมีพื้นฐานการทำนายอยู่ที่ภาพอนาคตที่ดี (Optimistic) ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาใหญ่หลวงรออยู่แต่มนุษย์ก็สามารถใช้สติปัญญาหาวิธีการที่จะจัดการให้สำเร็จให้ได้ในกรณีเช่นนี้ ก่อให้เกิดการวางแผนที่จะให้บรรลุผลตามอนาคตที่พึงปรารถนาและหลีกเลี่ยงอนาคตที่ไม่พึงปรารถนาได้

16) แม้ว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอนาคตจะเน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมาก แต่ปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับอนาคตด้านที่เป็นมนุษย์มากขึ้น

17) การศึกษานาตเป็นการมองไปข้างหน้าในแนวใหม่ ซึ่งอาจจะช่วยให้เข้าใจสภาพในปัจจุบันได้ดีขึ้น และทำให้เรามองเห็นโลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันชัดเจนยิ่งขึ้น

18) เป้าหมายสุดท้ายของการทำนายส่วนใหญ่อยู่ที่การจัดสรรสนเทศเพื่อช่วยในการกำหนดนโยบายและเพื่อการวางแผนสำหรับอนาคต

จากทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของการศึกษานาตหรือการวิจัยอนาคตดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ามีมากมายหลายลักษณะหรือหลายมิติ ซึ่งจะเป็นแนวคิดหรือกรอบแนวคิดที่เป็นประโยชน์ที่คณะผู้วิจัยจะนำไปใช้ให้มีประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะการกำหนดระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้เป็นช่วงทศวรรษหน้า ซึ่งเป็นการวิจัยอนาคตในระยะสั้น โดยมีเป้าหมายหลักของการวิจัยอยู่ที่การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2556 – 2565)

3.4 เทคนิคการศึกษานาต

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (2550) รวบรวมเทคนิคการวิจัยอนาคตไว้และสรุปว่า เทคนิคการวิจัยอนาคตมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีที่เป็นที่รู้จักและนิยมนามาใช้มากในการวิจัยอนาคต มีดังนี้

1) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบสร้างอนาคตภาพ (Scenarios Technique) หมายถึง การสำรวจสิ่งที่เป็นไปได้ในอนาคตหรือเรื่องน่าจะเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อสมมติบางอย่างหรือเป็นการสร้างเรื่องราวคำอธิบายของความเป็นไปได้ในอนาคตจากความเป็นจริงในปัจจุบันหรือจากการคาดการณ์แนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้นหรือจากการจินตนาการการเขียนอนาคตภาพอาจได้จากการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมหรือจินตภาพ (Imagine) ของบุคคลต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผนและนโยบาย

2) เทคนิคการวิจัยแบบสำรวจแนวโน้ม (Trend Extrapolation) เป็นการศึกษาอนาคตจากแนวโน้มโดยการตรวจสอบอดีตที่เพิ่งผ่านมา ซึ่งอาจใช้ร่องรอยที่จะศึกษาปัจจุบันและนำไปสู่สิ่งที่เราค้นหาในอนาคต แนวโน้มจะเห็นชัดเจนขึ้นนำมาแสดงในรูปของกราฟสามารถมองเห็นได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องวัดวิธีการนี้นิยมใช้ในทางสังคมศาสตร์ โดยมีความเชื่อว่าแนวโน้มของสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกันไป

3) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบแมทริกซ์ (Matrix Forecasting) หรือ (Cross Impact Matrix) เป็นเทคนิคที่แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อกันและกัน วิธีการนี้เป็นการแยกแยะอนาคตที่มีความซับซ้อนเป็นองค์ประกอบย่อย โดยแต่ละองค์ประกอบมีอิสระจากกันและให้องค์ประกอบแต่ละอย่างหรือทางเลือกอนาคตแต่ละอย่างมีการเปรียบเทียบกันและกันในลักษณะต่างๆ กันช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่าง 2 เหตุการณ์หรือ 2 สิ่ง

4) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลาง (Future Wheel) เป็นเทคนิคการประเมินความคงที่ภายในของการพยากรณ์แนวโน้ม โดยเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลางแล้วจากนั้นปัญหาจะทำให้เกิดสิ่งต่างๆ เชื่อมโยงต่อไป

5) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบสภาพการจำลอง (Simulation Technique) เป็นการสร้างอนาคตจำลองหรือแบบจำลอง โดยเลียนแบบระบบของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ต้องการมุ่งประเด็นศึกษาโดยเฉพาะและใช้พยากรณ์ความเป็นไปได้ของอนาคต

6) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย (Delphi Forecasting) วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังเรื่องอนาคตจากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง จำนวนผู้เชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มและปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญเทคนิค การวิจัยอนาคตแบบเดลฟายนี้เป็นการศึกษาอนาคตที่เป็นอิสระที่จะสร้างอนาคตใหม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงแนวโน้มที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบัน ผลที่ได้จากการศึกษานี้ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจมากขึ้นเพราะสามารถนำไปทดแทนการตัดสินใจทางเลือกอื่นๆ ได้ นิยมใช้ในการพยากรณ์ด้านเทคโนโลยีการศึกษาและสาขาอื่น

7) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Future Research (EFR) อนาคตภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียว โดยเลือกเอาแนวโน้มที่มีฉันทามติ (Consensus) ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ จุดอ่อน ของวิธีนี้ คือ การขาดระบบที่น่าเชื่อถือในการพิจารณาแนวโน้มไม่มีฉันทามติ

8) เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเทคนิคเดลฟายในรอบที่สองและสาม

ธนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2549) ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับเทคนิควิธีในการศึกษาอนาคตไว้ว่า เทคนิคการวิจัยอนาคตได้มีการพัฒนาและเรียกชื่อเทคนิคแตกต่างกันออกไป โดยเมื่อจำแนกวิธีและจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้วพบว่ามีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าจะนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานวิจัยของตนอย่างไรได้กล่าวถึงเทคนิคที่ได้รับความสนใจและเกี่ยวข้องกับเทคนิค EDFR นั่นคือ Delphi และ EFR บางเทคนิค คือ

- 1) เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross-Impact Analysis)
- 2) เทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario)

3) เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

4) กระบวนการอนาคตปรัทัศน์ (Future Scanning Process) เทคนิคนี้ คือการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโดยใช้เรดาร์ชนิดหนึ่งกวาดดูโลกอย่างมีระบบระเบียบให้ทราบถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ และเตือนว่าจะเกิดอะไรใหม่หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อให้องค์การสามารถจัดการกับแนวโน้มคัดสรรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและดำเนินการให้องค์การพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ขั้นตอนการใช้กระบวนการอนาคตปรัทัศน์ ได้แก่ เป้าหมายการกวาดตรวจหรือปรัทัศน์อย่างเป็นทางการ

จากเอกสาร และการสัมภาษณ์ การหาความตรงของข้อมูล การประชุมทีมนักวิจัยเพื่อร่างแนวโน้มที่บ่งบอกความเปลี่ยนแปลง การคัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแนวโน้มตามที่รวบรวมได้ การจัดประเภทของสาระให้เห็นแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของแต่ละด้าน และการพัฒนาว่าจากแนวโน้มดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบอย่างไรรวมทั้งการทำนายกับการกำหนดกิจกรรมที่น่าจะเกิดจากแนวโน้มนั้น และนายยา ปลืณนันทน์ (2526 อ้างถึงใน สาคร มหาหิงค์ 2552) ได้กล่าวถึงวิธีการทำนายอนาคต ไว้ดังนี้

1) Trend Extrapolation เป็นการศึกษาอนาคตจากแนวโน้ม โดยการตรวจสอบอดีตที่เพิ่งผ่านมาซึ่งอาจให้ร่องรอยที่จะศึกษาปัจจุบันและนำไปสู่สิ่งที่เราค้นหาในอนาคตได้ แนวโน้มจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น เพื่อนำมาแสดงในรูปของกราฟ สามารถมองเห็นจริงได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องวัด

2) Delphi Forecasting วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังเรื่องอนาคต จากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการศึกษาอนาคตที่เป็นอิสระที่จะสร้างอนาคตใหม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงแนวโน้มที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบัน จะเป็นสิ่งที่สร้างอนาคต ผลที่ได้จากการใช้วิธีการศึกษานี้ ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจมากขึ้นเพราะสามารถไปทดแทนการตัดสินใจทางเลือกอื่นๆได้ นิยมใช้ในการพยากรณ์ด้านเทคโนโลยีการศึกษาและสาขาวิชาอื่น

3) Matrix Forecasting เป็นเทคนิคที่แสดงให้เห็นว่า แนวโน้มหรือเหตุการณ์ต่างๆ อาจมีผลกระทบต่อกันและกันได้อย่างไร วิธีการนี้เป็นการแยกแยะอนาคตที่มีความซับซ้อน เป็นองค์ประกอบย่อย โดยแต่ละองค์ประกอบมีอิสระออกจากกันและให้องค์ประกอบแต่ละอย่างมีการเปรียบเทียบกันและกันในลักษณะต่างๆกัน ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่าง 2 เหตุการณ์ หรือ 2 สิ่ง

4) Futures Wheel หรือกงล้ออนาคต เป็นเทคนิคการประเมินความคงที่ภายในของการพยากรณ์แนวโน้ม โดยเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลาง แล้วจากปัญหานี้จะก่อให้เกิดสิ่งต่างๆเชื่อมโยงต่อไป

5) Simulation Technique เป็นการสร้างอนาคตจำลองและใช้พยากรณ์ความเป็นไปได้ของอนาคต เทคนิคนี้โดยปกติมักใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาประกอบ

6) Scenario Technique เป็นการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต เป็นแนวทางในการแสดงความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้และกระบวนการสร้าง Scenario จะทำให้ผู้เขียนหรือผู้อ่านได้แนวทางในการตรวจสอบอนาคตและการตัดสินใจในแนวทางต่างๆ การเขียนเป็นการพรรณนาเรื่องอนาคตโดยเขียนเป็นเรื่องราวหรือนิยาย เนื้อหาจะเป็นการกล่าวถึงว่า เราจะก้าวจากปัจจุบันไปสู่อนาคตได้อย่างไร

7) Ethnographic Futures Research คือ อนาคตภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียวโดยเลือกเอาแนวโน้มที่มีฉันทามติ (Consensus) ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ จุดอ่อนของวิธีนี้ คือ การขาดระบบที่น่าเชื่อถือในการพิจารณาแนวโน้มที่ไม่มีฉันทามติ

8) Ethnographic Delphi Futures Research คือ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเทคนิคเดลฟายในรอบที่ 2 และรอบที่ 3

จากเทคนิคการวิจัยอนาคตต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า เทคนิควิธีในการศึกษาอนาคตหรือวิจัยอนาคตนั้นมีมากมายหลายเทคนิควิธี แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Future Research (EFR) และเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi) ผสมผสานเข้าด้วยกันซึ่งพัฒนาขึ้นโดย จุมพล พุนภทรชีวิน ในปี 2522 เป็นเทคนิคที่มีการนำมาใช้ในการศึกษาอนาคตในบริบททางการศึกษาไทยกันอย่างแพร่หลาย จึงนำมาใช้เป็นระเบียบวิธีวิจัยในการวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” ในครั้งนี้ ดังจะกล่าวถึงสาระสำคัญโดยสังเขปในหัวข้อต่อไปนี้

3.5 จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงอนาคต

Textor (1995) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตไว้ ดังนี้

1. บรรยายทางเลือกในอนาคตที่เป็นไปได้หรือเกิดขึ้นได้สำหรับประชาชนกลุ่มหนึ่ง
2. กำหนดระดับความรู้เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้
3. จำแนกผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
4. เป็นสัญญาณเตือนว่าอนาคตที่ไม่พึงปรารถนาที่อาจเกิดขึ้น
5. เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง

กฤษฎา กรุดทอง (1987) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญ จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต สรุปได้ดังนี้

1. การวิจัยอนาคตมุ่งเพื่อการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและการวางแผน
2. การวิจัยอนาคตมุ่งชี้ถึงทางเลือกที่เป็นไปได้หลายวิธีมีใช้วิธีใดวิธีหนึ่งวิธีเดียว
3. การวิจัยอนาคตมุ่งมองอนาคตทั้งในด้านดี (Utopia) และในด้านเลว (Dystopia)
4. การวิจัยอนาคตมุ่งพัฒนาอนาคตที่ควรจะเป็น (Probabilistic Future) ขึ้น

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตเพื่อที่จะศึกษาเหตุการณ์ที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตและเพื่อเตือนว่าอนาคตที่ไม่พึงปรารถนาอาจเกิดขึ้นได้รวมทั้งทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะได้เตรียมตัวหรือกำหนดเป็นนโยบายเพื่อนำไปสู่อนาคตที่ต้องการ

3.6 รูปแบบหรือเทคนิคของการวิจัยเชิงอนาคต

3.6.1 วิธีเดลฟาย (Delphi Forecasting)

เทคนิคเดลฟายเป็นเทคนิคหนึ่งที่ยิยมในการนำมาใช้ทำนายอนาคต ซึ่งได้รับความนิยมแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การเมือง เศรษฐกิจและการศึกษา ตัวอย่างเช่น การวิจัยแนวโน้มของการพัฒนาและการผลิตครู แนวโน้มของหลักสูตรและการสอน เป็นต้น หลักการสำคัญ

ของเทคนิคเดลฟายก็คือ การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ โดยมีให้มีการพบกัน ทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ เป็นอิสระ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลยังมีหลายรอบ ซึ่งทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีโอกาสที่จะไตร่ตรองความคิดเห็นของตนเอง เทียบกับผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในด้านต่างๆ ได้ ลักษณะสำคัญของเทคนิคเดลฟายสรุปได้ดังนี้

1. เป็นเทคนิคที่มุ่งแสวงหาข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คำตอบหรือข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจึงค่อนข้างมีความถูกต้องและความตรงสูง เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา

2. เป็นเทคนิคที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนที่ร่วมในการวิจัยจะไม่ทราบจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ เป็นใคร ด้วยเหตุนี้ในการแสดงความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าเป็นการจัดอิทธิพลของกลุ่มที่อาจจะส่งผลต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

3. ข้อมูลที่ได้จากเทคนิคเดลฟายจะมาจากการสอบถาม หรือการใช้รูปแบบอื่นๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาพบกัน โดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องตอบแบบสอบถามครบทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้ความเห็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้จึงต้องมีการใช้แบบสอบถามหลายๆ รอบ ซึ่งโดยทั่วไปแบบสอบถามในรอบที่ 1 มักเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดและในรอบต่อไป จะเป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

4. การตอบคำถามของผู้เชี่ยวชาญจะต้องมีการกลั่นกรองหลายรอบ ผู้วิจัยจะแสดงความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันในคำตอบแต่ละข้อของแบบสอบถามครั้งก่อนโดยแสดงในรูปสถิติ คือ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แล้วส่งกลับให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาว่าจะคงคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงใหม่

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเทคนิคเดลฟายจะเป็นสถิติเบื้องต้น คือ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม (mode) มัธยฐาน (median) ค่าเฉลี่ย (mean) และการวัดการกระจายของข้อมูล คือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคเดลฟายสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดปัญหาที่จะศึกษา ปัญหาที่จะวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายควรเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอนและสามารถวิจัยปัญหาได้จากการให้ผู้เชี่ยวชาญใน สาขานั้นๆ เป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งประเด็นปัญหาควรจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายหรือการคาดการณ์ในอนาคต

2. การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากลักษณะเฉพาะของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย คือ การอาศัยข้อคิดเห็นจากการตอบของผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยจะน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เลือกมานั้นสามารถให้ข้อมูลที่มีประโยชน์มากเพียงใด ดังนั้นสิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญและวิธีการเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

3. การทำแบบสอบถาม ในกระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามจำนวน 4 รอบ ดังนี้

3.1 การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1 การทำแบบสอบถามฉบับแรกโดยทั่วไป แบบสอบถามฉบับแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดและเป็นการถามแบบกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่จะวิจัยนั้น เพื่อระดมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์คำตอบแบบสอบถามรอบแรก ผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์โดยละเอียดและนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็น โดยตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออกไปนำไปสร้างแบบสอบถามในรอบต่อไป

3.2 การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำคำตอบที่วิเคราะห์ได้จาก รอบแรกมาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละข้อ รวมทั้งเหตุผลที่เห็นด้วยหรือ ไม่เห็นด้วยของแต่ละข้อลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตอนท้ายประโยค หรือควรการแก้ไขสำนวนผู้เชี่ยวชาญสามารถให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ แล้วส่งแบบสอบถามคืนมายังผู้วิจัย การวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบแต่ละข้อมาหาค่ามัธยฐาน (median) ฐานนิยม (mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

3.3 การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 3 ผู้วิจัยนำคำตอบแต่ละข้อจากการวิเคราะห์รอบที่ 2 โดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ กล่าวคือ ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบแสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกัน ซึ่งถ้าผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพอก็อาจสรุปผลการวิจัยได้รอบนี้เลย แต่ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้างยังคงมีค่ากว้างมาก แสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยก็อาจสร้างแบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น ๆ ได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ลงไปแล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นได้ยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่

3.4 การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 4 ทำตามขั้นตอนหรือวิธีการเดียวกันกับรอบที่ 3 ถ้าผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ปรากฏคำตอบที่ได้มีความสอดคล้องกัน นั่นคือค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบก็ยุติกระบวนการวิจัยได้ แต่ถ้าคำตอบทั้งหมดยังมีความต่างก็สร้างแบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 4 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 3 ด้วยวิธีการเดิมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการวิจัยเดลฟาย ส่วนใหญ่สามารถได้ข้อสรุปผลการวิจัยจากแบบสอบถามรอบที่ 3 และหากดำเนินการวิจัยรอบที่ 4 ก็จะได้ข้อสรุปใกล้เคียงกับรอบที่ 3

ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย

1. การไม่เปิดเผยชื่อของผู้ตอบ ทำให้ผู้ตอบมีอิสระภาพทางความคิดสามารถได้ความเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก ซึ่งอาจสูงเป็นร้อยเป็นพันได้
2. การใช้วิธีการทางสถิติเพื่อประมวลผล เป็นการลดอคติ (Bias) ทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
3. เหมาะสำหรับคำถามยากๆ ที่มีหลายมิติ ที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทางสังคมหรือคำถามในเรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้เพียงพอ เพื่อหาคำตอบในขณะที่ยังจำเป็นต้องมีการตัดสินใจ

ข้อเสียของเทคนิคเดลฟาย

1. ใช้เวลานานและการลงทุนสูง จึงนิยมทำการสำรวจเพียงสองรอบ แต่ในปัจจุบันหลายโครงการ
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญผ่านแบบสำรวจไม่เข้มข้นเหมือนการเผชิญหน้าจึงถูกกล่าวหาว่าการสำรวจได้เพียงความเห็นเฉยๆ ซึ่งอาจไม่ใช่ความเห็นที่ดีที่สุด

3.6.1 การวิจัยแบบ EFR (Ethnographic Futures Research)

อนาคตภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียวโดยเลือกเอาแนวโน้มที่มีฉันทามติ (Consensus) ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ จุดอ่อนของวิธีนี้ คือ การขาดระบบที่น่าเชื่อถือในการพิจารณาแนวโน้มที่ไม่มีฉันทามติ

Robert B Textor (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ วิธีวิจัยแบบ Ethnographic Future Research (EFR) ว่าเป็นวิธีวิจัยที่เกิดขึ้นในปี 1976 โดยนักวิจัยอนาคตใช้แนวทางมนุษยวิทยาในการดำเนินการวิจัย ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องให้สัมภาษณ์ในมุมมองของตนเองเกี่ยวกับทางเลือกและโอกาสความเป็นไปได้ที่จะสามารถเกิดขึ้นในอนาคต ระเบียบวิธีวิจัยแบบ EFR ขึ้นอยู่กับการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยทำงานร่วมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในการพัฒนาและสร้างภาพอนาคต (Scenario) ซึ่งโดยปกติผู้ถูกสัมภาษณ์จะถูกถามในมุมมองภาพอนาคต 3 ภาพคือ ภาพการมองโลกในแง่ดี (Optimistic) ภาพการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimistic) และภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probable) กระบวนการการสัมภาษณ์ EFR ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นและจินตนาการภาพในมุมมองของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 ภาพอนาคต (Scenario) โดยไม่มีการปิดกั้นหรือมีขอบเขตความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะเริ่มถามเมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มุมมองทั้งดีและแย่ครบแล้วเสมือนเป็นการทบทวนความคิดและกลั่นกรองให้เกิดความคิดและมุมมองภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probably)

ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการทบทวนคำถามและทบทวนมุมมองกับผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นระยะๆ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและเข้าใจตรงกันในภาพอนาคตแต่ละภาพและแต่ละมุมมอง และสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ต้องคำนึงถึงตลอดเวลาที่สัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้เชี่ยวชาญ คือ ความชัดเจน (Clarity) ความเข้าใจที่ครอบคลุม (Comprehensiveness) บริบท (Contextualization) และสุดท้ายความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ (Coherence) ของประเด็นคำถาม การอธิบายมุมมองต้องถูกต้องชัดเจน เข้าใจตรงกันทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อส่งผลต่อการเขียนภาพอนาคตในการสัมภาษณ์ EFR หากภาพ Optimistic และ Pessimistic ได้ถูกกลั่นกรองและมีข้อมูลครบถ้วนก็ไม่ต้องมีการสัมภาษณ์ความน่าจะเป็นสูงสุด (most probably) และการตัดสินใจแนวโน้มอนาคตตามความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับพิจารณาข้อมูลของผู้วิจัย

3.6.2 การวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเทคนิคเดลฟายในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตชนิดหนึ่งที่มีความนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากเทคนิคนี้เป็นการผสมผสานจุดดีและ ลบจุดด้อยของเทคนิควิธีวิจัยที่เป็นสากลทั้งเทคนิควิธีวิจัยแบบ Delphi และเทคนิควิธีวิจัยแบบ EFR ซึ่ง จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้ให้ทัศนะและนำเสนอความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยอนาคตและแนะนำเทคนิคการวิจัยอนาคต EDFR (Ethnographic Delphi

Futures Research) สำหรับผู้สนใจการวิจัยอนาคตและอนาคตนิยมโดยทั่วไปว่า การวิจัยอนาคตแบบ อี ดี เอฟ อาร์ (EDFR) ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำเต็มในภาษาอังกฤษว่า Ethnographic Delphi Futures Research ว่าเป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่พัฒนารูปแบบการวิจัยมาจากเทคนิคการวิจัยอนาคตสองเทคนิค คือ เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) และเทคนิคเดลฟาย (Delphi) โดยการผสมผสานทั้งสองเทคนิคและปรับให้มีความยืดหยุ่นในระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่หลากหลายรูปแบบ

ขั้นตอนการทำวิจัยแบบ EDFR

ขั้นตอนการวิจัย ด้วยกระบวนการวิจัย แบบ EDFR โดยสรุป ขั้นตอนสำคัญได้ 6

ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการกำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเชื่อว่าหากผู้วิจัยได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจริงๆ จะส่งผลให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น ส่วนการเตรียมตัวกลุ่มผู้เชียวชาญนั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยลักษณะนี้หรืออาจจะไม่มีเวลาให้ผู้วิจัยได้เต็มที่ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดต่อผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัว อธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณและประโยชน์ของการวิจัย ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นคุณค่าความจำเป็นและความสำคัญของการให้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงขอความร่วมมือ หากไม่ได้รับความร่วมมือผู้วิจัยจำเป็นต้องพิจารณาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นต่อไป ถ้าหากได้รับความร่วมมือก็สามารถนัดวันและเวลาสำหรับการสัมภาษณ์ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว นอกจากจะทำให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลาเตรียมตัวเตรียมข้อมูลจัดระบบข้อมูลและความคิดล่วงหน้า ช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ (EDFR รอบที่หนึ่ง) การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่ EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองตอบต่อจุดมุ่งหมาย เวลา งบประมาณและสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ อาจยึดตามรูปแบบของ EFR โดยเริ่มจาก Optimistic-Realistic (O-R) Pessimistic-Realistic (P-R) และ Most Probable Realistic (M-R) ซึ่งเป็นการเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้และน่าจะเป็นโดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปทางดีหรือร้าย เพราะในการทำ EDFR รอบที่สองและสาม ถ้าหากผู้วิจัยสนใจที่จะแยกศึกษาอนาคตภาพที่ 3 ภาพตามแบบ EFR ผู้วิจัยก็สามารถทำได้โดยการออกแบบ แบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อนาคตภาพทั้ง 3 ภาพอย่างเป็นระบบได้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเดลฟาย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนการทำเดลฟาย (EDFR รอบที่สอง รอบที่สาม)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนการเขียนภาพอนาคต

3.6.3 การสร้างภาพอนาคต (Scenario)

เป็นการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต เป็นแนวทางในการแสดงความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้และกระบวนการสร้าง scenario จะทำให้ผู้เขียนหรือผู้อ่าน ได้แนวทางในการตรวจสอบอนาคต และการตัดสินใจในแนวทางต่างๆ การเขียนเป็นการพรรณนาเรื่องอนาคต โดยเขียนเป็นเรื่องราวหรือนิยาย เนื้อหาจะเป็นการกล่าวถึงว่า เราจะก้าวจากปัจจุบันไปสู่อนาคตได้อย่างไร

การสร้างภาพอนาคต (Scenario) แบ่งได้เป็น 2 ประเภทที่สำคัญ (วาสนา ประवालพฤกษ์, 2544) คือ

1. การสร้างภาพอนาคตเพื่อการพัฒนา (Developmental Scenario) จัดทำขึ้นในปัจจุบันโดยใช้สารสนเทศ จินตนาการ ตรรกศาสตร์ เพื่อสนองแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ในอนาคต

2. การสร้างภาพอนาคตตามเป้าหมาย (Goal-Based Scenario) ทำโดยการกำหนดเป้าหมายไว้ก่อนแล้วเสนอโอกาสหรือวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น การสร้างภาพอนาคตทั้ง 2 ประเภท จะช่วยในการวางแผน การตัดสินใจ และการพยากรณ์อนาคต ซึ่งในที่นี้เน้นกระบวนการที่จะนำไปสู่การดำเนินการที่เหมาะสมในอนาคตที่เป็นไปได้จริง ๆ การกล่าวถึงอนาคตอย่างเลื่อนลอยไม่นับว่าเป็นการสร้างภาพอนาคต ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าคุณภาพของการสร้างภาพอนาคตจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อมูลและข้อเสนอแนะของผู้เขียน โดยที่การสร้างภาพอนาคตจะมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นข้อสมมติฐานของเหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคต

2. เป็นเพียงภาพร่าง (Sketch) ของอนาคตที่เป็นไปได้ ที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่

3. เป็นภาพรวม (Holistic) ของสถานการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต หรือแนวโน้มของปรากฏการณ์ตามเงื่อนไขทางเลือกอนาคตแบบต่าง ๆ

Robert B. Textor (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ภาพอนาคต หรือ Scenario ไว้ว่าเป็นเรื่องราวเป็นการจินตนาการประวัติศาสตร์ของอนาคต (Future History) และนำเหตุการณ์ในปัจจุบัน หรือบริบทที่สำคัญ หรือที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันมาวิเคราะห์ ให้เหตุผลและสร้างเป็นภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Likely To Be) เป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ระหว่างปัจจุบันจนถึงเวลาที่เรายากเห็นภาพนั้นๆ ในกระบวนการสัมภาษณ์นั้นผู้สัมภาษณ์ต้องเจาะจงและแน่วแน่ไปที่ประเด็นและหัวข้อการวิจัย คำถามในการสัมภาษณ์จะต้องไม่เป็นคำถามที่ชี้นำคำตอบและต้องเป็นคำถามแบบ Open - End เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบและอธิบายได้นานตามความต้องการแต่ผู้วิจัยต้องพยายามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อยู่ในประเด็นและหัวข้อการวิจัยตลอดโดยปกติจำนวนตัวอย่างผู้สัมภาษณ์จะอยู่ที่ 10-30 คน

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2538) ได้ให้ทัศนะว่า การวิจัย โดยใช้เทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario) โดยสรุปว่าภาพอนาคตมีลักษณะเป็นภาพรวมของสภาพการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคตหรือแนวโน้มของปรากฏการณ์ ตามเงื่อนไขทางเลือกอนาคตแบบต่างๆ ขั้นตอนการสร้างภาพอนาคตประกอบด้วยการศึกษาการเกิดเหตุการณ์แต่ละส่วน การวิเคราะห์ผลกระทบไขว้หรือ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และการเขียนภาพอนาคต ภาพอนาคตที่ได้อาจแสดงในรูปของการบรรยายภาพหรือแผนภาพอนาคตก็ได้และจากการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่าภาพอนาคตเป็นภาพที่มองจากบริบท เหตุการณ์ปัจจุบันแล้วทำการคาดการณ์แนวโน้มหรือพยากรณ์อนาคต โดยอาศัยข้อมูลและบริบทในปัจจุบันเป็นฐานและภาพอนาคตมีทั้งภาพที่สวยงามและไม่สวยงามภาพที่เป็นไปได้ เป็นไปได้น้อยและเป็นไปได้มาก ดังนั้นในการทำวิจัยเพื่อการวางแผนและพัฒนาแล้วสมควรที่จะพิจารณาภาพที่สวยงามและเป็นไปได้มากที่สุด ส่วนภาพที่แย่หรือไม่สวยงามไม่พึงประสงค์ให้ตระหนักเพื่อการหลีกเลี่ยง ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น

3.6.4 การวิเคราะห์ผลกระทบแบบไขว้ (Cross – Impact Analysis)

การวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ (Cross-Impact Matrix Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุผลกระทบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์สองชุด ใช้กันมากในการวิจัยอนาคตและการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยเฉพาะด้านการวางแผน วิธีการวิเคราะห์ทำได้โดยการศึกษผลกระทบของเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เป็นสาเหตุที่มีผลต่อเหตุการณ์อีกชุดหนึ่งที่เป็นผล โดยการประยุกต์เมทริกซ์แสดงระดับความเข้มของผลกระทบระหว่างเหตุการณ์ทั้งสองชุด จากนั้นนักวิจัยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมาตรวจสอบระดับความเข้มของผลกระทบ โดยอาจทำได้ 2 แบบ

แบบที่ 1 การนับจำนวนความถี่ของผลกระทบที่ได้จากข้อมูลและให้คำอธิบายว่ามีความเข้มของผลกระทบระดับมาก ปานกลาง น้อย

แบบที่ 2 เป็นการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ถึงความน่าจะเป็นของการเกิดผลกระทบ แล้วคำนวณเมทริกซ์ความน่าจะเป็นเพื่ออธิบายลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้น เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ที่ได้แสดง ซึ่งทั้งสองเป็นเทคนิควิธีการที่นำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และเป็นวิธีการที่ใช้ประเมินความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้รวมทั้งผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอาจส่งผลต่อเหตุการณ์อื่นๆ วิธีการนี้ คือให้สร้างเมทริกซ์ของเหตุการณ์ แนวโน้มและผลของแนวโน้ม เป็นต้น โดยสร้างทั้งแนวนอนและแนวตั้ง หลังจากนั้นก็ทำการวิเคราะห์โดยที่ทำการเครื่องหมายลงในเมทริกซ์ว่าความเป็นไปได้แค่ไหนถ้ามีแนวโน้มเกิดขึ้นมาก ๆ ใส่ เครื่องหมาย (+ +) ถ้ามีแนวโน้มเกิดขึ้นมากใส่ เครื่องหมาย (+) ถ้าเกิดขึ้นน้อยใส่ (-) หรือแทบจะไม่เกิด ใส่เครื่องหมาย (--) หรือใส่ 0 ถ้าไม่รู้ว่าเกิดหรือไม่เกิด วิธีนี้ก็มีข้อดี คือ เป็นวิธีแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ นอกจากนี้แล้ววิธีการนี้ยังสามารถนำไปใช้ร่วมกับวิธีการทำนายอนาคต แบบอื่นๆ

ข้อดี ของเทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบแบบไขว้

1. การใช้เทคนิคนี้จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปสู่การกำหนดทางเลือก
2. เป็นกระบวนการตัดสินใจอย่างมีระบบมาก มีการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ
3. ได้ข้อมูลที่ทำให้สามารถเตรียมการรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ล่วงหน้า

ข้อจำกัด ของเทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบแบบไขว้

1. เป็นกระบวนการเฉพาะบุคคล และถ้าหากมีเหตุการณ์ให้มาพิจารณาเยอะมาก อาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องให้รายละเอียด

2. มีปัญหาเกี่ยวกับการชี้แจงทำความเข้าใจวิธีการที่ใช้การกำหนดค่าดัชนีผลกระทบ

3. ไม่ค่อยเหมาะกับการนำไปใช้ในวงการศึกษา กับพฤติกรรม

3.7 สารสำคัญของเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

จุมพล พุนภทรชีวิน (2548 อ้างถึงในวิโรจน์ สารรัตนะ 2554) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคต ว่ามิใช่การทำนายที่ถูกต้องแต่ต้องการสำรวจเพื่อศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้นและป้องกันหรือแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือถ้าทราบว่าจะไม่สามารถจะขจัดให้หมดไปได้ ทำอย่างไรจึงจะ “เผชิญหน้า” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่าแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นจริง ๆ

จุดมุ่งหมายหลักนี้ย้ำความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ต้องเน้นที่การควบคุมและจัดการอนาคตและเน้นที่ความสามารถที่จะสร้างอนาคตได้ตั้งแต่ปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า “The Future Is Now” อนาคตคือปัจจุบัน เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอนาคต จึงมีประโยชน์โดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ ตลอดไปจนถึงวิธีการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบไหนก็ตาม โดยเฉพาะแบบ EDFR เป็นทั้งระเบียบวิธีในการวิจัยหรือในการคาดการณ์อนาคตและเป็นทั้งเทคนิคการสื่อสารระหว่างผู้เชี่ยวชาญ นั่นคือเป็นทั้ง Research Technique หรือ Research Methodology และเป็นทั้ง Educating Process หรือเป็นทั้ง Communicating Process ระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แล้วนั้นมักจะไม่มีเวลาว่างที่จะมานั่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยตรงด้วยวิธีประชุมสัมมนา ระดมสมองหรือ Focus Group เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR รวมไปถึง Delphi จะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเชี่ยวชาญระหว่างกัน ทำให้ความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น ทำให้มีความเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นแนวโน้มที่จะทำให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายที่จะทำอย่างหนึ่งอย่างใด จึงเกิดขึ้นเร็วขึ้น โดยที่จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคต มิใช่การทำนายที่ถูกต้องแม่นยำแต่ต้องการสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ ป้องกันและ/หรือทำลายอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

การแบ่งช่วงเวลา

สำหรับการแบ่งช่วงเวลาในการวิจัยหรือการศึกษาอนาคต มิติของเวลาในการวิจัยอนาคตเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะว่าการวิจัยธรรมดา ๆ ที่ศึกษากันมาในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มิติของเวลาเป็นมิติที่ถูกละเลยมากที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น นักวิจัยมักจะทึกทักว่าผลการค้นคว้าของตนเองในอดีตหรือปัจจุบันนั้น สามารถที่จะเอาไปใช้ได้ในอนาคต คือ Assume ว่าน่าจะใช้ได้ มิติเวลาเป็น Factor ใหญ่จริง ๆ ฉะนั้นการแบ่งช่วงเวลาของการวิจัยอนาคตจึงมีความสำคัญมากทีเดียวเพราะเล่นเรื่องเวลาโดยตรง โดยเฉพาะเวลาในอนาคต ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเวลา การแบ่งช่วงเวลาก็แตกต่างไปจากความเข้าใจเดิมที่นักวางแผนหรือนักบริหารมีอยู่ นั่นก็คือ นักอนาคตนิยมจะแบ่งช่วงของการทำนายหรือช่วงของการวางแผน ออกเป็น 4 ช่วงใหญ่ๆ คร่าว ๆ ไม่เหมือนกันทุกคน แต่ว่าคร่าว ๆ โดยประมาณ ปกติแล้วในช่วง 5 ปี ภายในช่วงเวลา 5 ปีนี้ นักอนาคตนิยมถือว่าเป็นการทำนายหรือ

การวางแผนระยะกระชั้นชิด ถ้าเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา ก็เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็น Immediate Problem Solving, Immediate Forecasting, Immediate Planning แต่มีใช้หมายความว่านักอนาคตจะไม่ศึกษาอนาคตในช่วงนี้แต่หาการศึกษาแล้วชี้ให้เห็นว่าช่วงระยะเวลาค่อนข้างใกล้ตัวและกะทันหันเกินไป จนแทบจะไม่มีโอกาสที่จะหลุดออกไปจากอดีตและปัจจุบันได้ ส่วนใหญ่มักจะวนอยู่กับปัญหาของปัจจุบันจนทำให้ไม่สามารถที่จะวางแผนระยะยาวได้

ช่วงถัดมาคือประมาณ 5-10 ปี เป็นช่วงที่นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short Range Forecasting หรือ Short Range Planning ก็เป็นการทำนายหรือการวางแผน หรือการศึกษาอนาคตในระยะสั้น อีกระยะหนึ่งคือช่วง 10-15 ไปจนถึง 20 ปี เป็นระยะกลาง Middle Range Forecasting หรือ Planning นักอนาคตนิยมส่วนใหญ่จำนวนมากนิยมที่จะศึกษาอนาคตของสังคมของวัฒนธรรมของหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งใดในช่วงระยะเวลานี้ถ้าผลการศึกษาออกมาอย่างหนึ่งอย่างใดจะนำผลการศึกษานั้นมาปฏิบัติอย่างจริงจังก็จะได้ผล ผลที่เกิดขึ้นมีผลกระทบในวงกว้าง มีผลกระทบที่หนักแน่นพอ อย่างที่กล่าวแล้วว่าสามารถที่จะเปลี่ยนคนรุ่นหลังได้ทั้งรุ่นโดยเปลี่ยน Generation ภายในช่วง 15-20 ปี ซึ่งจะเห็นชัด ถ้าจะเปลี่ยนคนยุคใหม่และลงทุน รอผลภายในช่วง 15-20 ปี หมายความว่าคนในชาติโดยเฉพาะผู้บริหารเห็นพ้องต้องกัน แล้วก็เริ่มปลูกฝังอุดมคติหรืออุดมการณ์อะไรอย่างหนึ่งอย่างใด ว่าชาติต้องการให้คนไทยยุคใหม่ใน 15-20 ปีข้างหน้าเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด มีคุณลักษณะอย่างใดก็สามารถที่จะทำได้ แล้วก็เห็นผลกระทบอย่างจริงจังภายในระยะเวลาที่ค่อนข้างจะสั้นคือ 15 หรือ 20 ปี

อีกระยะหนึ่งคือระยะยาว คือ 20 หรือ 25 ปีขึ้นไป นักอนาคตนิยมกลุ่มหนึ่งนิยมที่จะทำวิจัยอนาคตในระยะยาว แต่อีกกลุ่มบอกว่ายาวเกินไป เช่น 50 ปีขึ้นไป หรือ 100 ปีขึ้นไป ข้อมูลที่ได้ ผลที่ได้อาจจะขาดความสนใจ คือข้อมูลที่ได้อาจจะไกลเกินตัวกับคนรุ่นปัจจุบัน มีนักอนาคตนิยมอยู่บางพวกที่เขาทำนายอนาคตของโลก 200 ปี ข้างหน้า ซึ่งดูน่าสนใจมาก แต่อ่านไปรู้สึกเหมือนนวนิยายจนเกินไป ไกลตัวเกินไป แต่เหตุการณ์นั้นอาจเกิดขึ้นจริงก็ได้ เพียงแต่ภายใน 200 ปีนั้น ระยะเวลาค่อนข้างไกลมาก ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจะศึกษาช่วงไหน อยู่ที่จุดมุ่งหมายของการวิจัย อยู่ที่องค์ประกอบต่าง ๆ คนในหน่วยงานบางคนอาจจะสนใจแค่ 5 ปี 10 ปี ซึ่งไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทั้งสิ้น

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ: เกณฑ์และวิธี

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุดเรื่องหนึ่งของการวิจัยอนาคต คำถามแรกที่จะตั้งเป็นคำถามก็คือ ทำไมต้องเลือกผู้เชี่ยวชาญ ทำไมต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ คำถามนี้พอจะตอบได้กว้าง ๆ ว่าเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอนาคต มักจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างจะรวดเร็ว กะทันหันและทำให้เตรียมตัวไม่ค่อยทันเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะสลับซับซ้อน มีความเป็นไปได้หลายรูปแบบ นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้องเลือกผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาอนาคตเพราะมีความเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญนั้น น่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจนถูกต้องมากกว่าคนธรรมดาถ้าจะมองในแง่ของสถิติ ก็มีความเชื่อว่าการคาดการณ์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้น น่าจะเชื่อถือได้มากกว่าการคาดการณ์ของคนทั่วไป ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือในหน่วยงานใดนั้นบุคคลที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงที่ปฏิเสธไม่ได้ มักจะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั่นเอง ซึ่งอาจจะหมายรวมถึงกลุ่มของผู้บริหาร กลุ่มผู้ที่มีอำนาจ ผู้ที่รู้เรื่องดี ผู้ที่เป็นผู้นำ ซึ่งก็คือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การเปลี่ยนแปลง

ส่วนใหญ่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น ดังนั้นถ้าจุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องการให้มีผลถึงการเปลี่ยนแปลง จำเป็นที่จะต้องใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการศึกษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนก็มีความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูล แลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญซึ่งกันและกัน เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพื่อประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบาย เหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมานี้คงจะหนักแน่นพอที่จะตอบคำถามว่าทำไมการวิจัยอนาคตทั่วไปจึงนิยมใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สำหรับเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ถ้าหากว่าผู้วิจัยหรือคณะผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสรุป อ้างอิง คำศัพท์เฉพาะคือ Generalization ถ้าต้องการจะ Generalize ไปยัง Population หรือกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษา ก็คงจะต้องทำตามขั้นตอนของการวิจัยโดยทั่วไป นั่นคือมีการสุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีนี้หมายถึงต้องการเล่นเรื่องสถิติโดยตรงและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่นั้น (กลุ่มประชากร) มีขนาดมากพอที่จะทำการสุ่ม(Random) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกมาได้ แต่ที่จริงแล้วการวิจัยอนาคตจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการวิจัยธรรมดาเพราะต้องเน้นผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงมีลักษณะที่เป็นแบบเจาะจงเลือก มากกว่าการสุ่มด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวไป เพราะฉะนั้นจะเป็นแบบ Purposive มากกว่า Random Sampling และถ้ามีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงองค์กร หน่วยงานหรือสังคมที่กำลังศึกษาอยู่ ก็ต้องมี Trick ในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพอสมควร

ตัวอย่างในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ต้องการจะทำให้ผลการวิจัย เกิดผลจริง ๆ ก็ควรจะเลือกผู้บริหารในหน่วยงานนั้นและผู้ที่มีศักยภาพจะเป็นผู้บริหารถัดมา เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของเรา ผวนวกเข้ากับกลุ่มนักวิชาการทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ซึ่งในที่นี้อาจจะรวมไปถึงผู้ใช้บริการด้วย เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะต้องมองว่าผู้เชี่ยวชาญคือใครบ้าง อัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้กำหนด ต้องการเน้นเรื่องใดก็เลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนนั้นมากกว่าส่วนอื่น

การเลือกกลุ่มผู้บริหารหรือกลุ่มผู้ที่มีอำนาจซึ่งอาจจะเป็นนักการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตัดสินใจของหน่วยงานนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของผู้เชี่ยวชาญ เพราะเป็นเหตุผลทางจิตวิทยา ว่าเมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหารได้รับความเคลื่อนไหวของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะงานที่ต้องเกี่ยวข้องและเมื่อใดที่ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ ผู้ใช้บริการ หรือผู้บริหารภายในหน่วยงานนั้นบังเอิญไปสอดคล้องเข้ากับความคิดเห็นของตน กลุ่มคนเหล่านั้นก็มีโอกาสที่จะตัดสินใจทันที ซึ่งมีผลออกมาทันที เพราะธรรมชาติของมนุษย์มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเร็วขึ้นถ้าความคิดเห็นตรงกับของคน แต่ผู้วิจัยนั้นต้องทำหน้าที่เป็นกลางและรู้ว่าจุดมุ่งหมายของการวิจัยคืออะไร จะต้องเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้สอดคล้องตามนั้นโดยมรรยาทและจรรยาบรรณ นักวิจัยคงจะต้องยึดระเบียบเป็นกลาง ไม่ใช่เฉพาะการวิจัยอนาคตเท่านั้น การวิจัยธรรมดาก็เช่นเดียวกัน นักวิจัยสามารถที่จะบิตพลีจุดมุ่งหมายของการวิจัยโดยอ้างการวิจัยเป็นหลักได้ เหมือนการทำสำรวจประชามติที่อาจจะเป็เครื่องมือในการหาคะแนนเสียงได้ ดูตัวงานวิจัยแบบผิวเผินก็เป็นกลางแต่อาจจะเอาไปเป็นข้อมูลในการโฆษณาชวนเชื่อในการหาคะแนนเสียงได้ อย่างไรก็ตามเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการน่าจะได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองศึกษาเสมอ นั่นคือนักวิชาการในสาขาที่ตนเองศึกษา เพราะว่ากลุ่มนักวิชาการนั้น เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความคิดเห็นที่อิสระ แล้วก็มีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดหลายรูปแบบ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรา

ศึกษานั้น ก็น่าจะได้รายละเอียดในแง่ที่เป็นวิชาการ ได้แนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นหลาย ๆ รูปแบบมากที่สุด เพราะเป็นไปได้ว่าผู้บริหารนั้น เมื่อทำหน้าที่บริหาร ความรู้ใหม่ ๆ จากผลงานวิจัย อาจจะตามไม่ทัน เพราะมัวไปยุ่งกับปัญหาปัจจุบัน แก้ปัญหาแต่เพียงอย่างเดียว การที่มีกลุ่มนักวิชาการเข้าไปเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้น ช่วยทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักบริหารได้รับข้อมูลใหม่ ทันสมัย ซึ่งอาจจะยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้รวดเร็วขึ้นด้วย ฉะนั้นวิธี EDR นั้น ไม่ใช่เป็นแต่วิธีวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีให้การศึกษาแก่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยกัน เป็น Communicating และก็เป็น Educating Process ไปในตัว เพราะฉะนั้นจึงเสนอว่าควรจะมีกลุ่มนักวิชาการอย่างน้อยหนึ่งกลุ่มอยู่ในนั้นเสมอ

ส่วนวิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญจะเลือกอย่างไรนั้น อาจจะเจาะจงเลือกว่าใครจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ ถ้าหากว่ารู้ว่าใครเชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองศึกษาหรือที่เกี่ยวข้อง หรือมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปก็เจาะจงเลือกได้ ในกรณีที่รู้จักผู้เชี่ยวชาญ แต่หากไม่รู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานนั้นบ้าง สิ่งที่จะต้องทำ คือ Snowball วิธีโยนลูก คืออาจจะเริ่มต้นจากคนในหน่วยงานนั้น เช่น ผู้บริหารระดับหนึ่งระดับใด ก็ Assume ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญแล้วขอให้ท่านเอ่ยชื่อบุคคลที่คิดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองกำลังศึกษา หรือในหน่วยงานนั้น เอ่ยชื่อ 3 ชื่อ ที่เด่น ๆ หรือจะ 5 ชื่อ ก็ได้ แล้วก็ตามไปหาคนเหล่านั้น ขอให้บอกชื่อผู้เชี่ยวชาญอีก 5 คน แล้วก็ตามไปเรื่อย ๆ จะได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่ง วิธีในการเลือกอาจจะมีเกณฑ์ เช่น จะเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ พูดถึง 3 คนขึ้นไป หรือ 5 คนขึ้นไป มาเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นระบบระเบียบลดปัญหาเรื่องความลำเอียงไปได้เพราะให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่องควรจะเท่ากันแต่ก็ไม่จำเป็น หากเท่ากันก็แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือได้ของผู้วิจัยอย่างหนึ่งในการสามารถในการประสานงานในหลาย ๆ เรื่อง แต่จะต้องยอมรับว่าผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญจริง ๆ นั้น มักจะเป็นผู้ที่มีความนับหน้าถือตาเป็นคนที่ได้รับการยอมรับ มีตำแหน่งหน้าที่สูง มีงานมาก มักอยู่ไม่ค่อยมีเวลา ต้องยอมรับสิ่งเหล่านี้ต้องเผื่อไว้ว่าในการทำวิจัยแบบ EDR หรือการวิจัยอนาคตโดยทั่ว ๆ ไปนั้น มักกินเวลาช่วงหนึ่ง แต่เวลาช่วงนี้ไม่จำเป็นว่าผู้เชี่ยวชาญจะต้องอยู่เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่เราเสมอ เพราะฉะนั้นถ้ายอมรับสภาพความจริงข้อนี้จำนวนผู้เชี่ยวชาญแต่ละรอบจึงไม่จำเป็นจะต้องเท่าเดิมแต่ในการคำนวณคงจะต้องระมัดระวัง ถ้าต้องการเน้นการหาแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้นั้นคือเราลงในแง่รายละเอียด แน่นหนักกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบแรกควรจะมาก ยังมีผู้เชี่ยวชาญมากในรอบแรก แนวโน้มที่จะได้ก็ยิ่งมากขึ้น ในรอบที่ 2 อาจจะลดลงไปบ้างตามสถานการณ์ แต่อย่างน้อยไม่ควรลดต่ำกว่า 17 คน ถ้ารอบที่ 3 มีมากกว่าก็ได้ เพราะรอบที่ 3 นั้นเป็นรอบที่จะช่วยการยืนยันผลของการศึกษาเพิ่ม เพราะฉะนั้นถ้ามีรอบที่ 3 มากขึ้นก็จะส่งผลดี จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตนั้นมิได้อยู่ที่การทำนายที่ถูกต้อง เพียงแต่เราต้องการสำรวจทางเลือก แนวโน้มต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในอนาคตมากที่สุด เพื่อที่จะได้หาวิธีที่สร้างอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ขจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไปหรือเผชิญหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าหากจะเกิดขึ้นจริง นี่คือนัยสำคัญหลักซึ่งไม่ใช่เรื่องของ Prediction ที่ถูกต้องในแง่ของสถิติ เพราะได้กล่าวแล้วว่า การทำนายที่ถูกต้องในเรื่องของการวิจัยอนาคตนั้นจะเปิดให้มีโอกาสของความผิดพลาดสูงกว่าการทำนายอย่างนักสถิติโดยทั่ว ๆ ไปใช้และเข้าใจกัน

การระบุผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง Acknowledgment หรือกิตติกรรมประกาศ มีความสำคัญและจำเป็น การระบุหรือลงชื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัย ควรลงชื่อเป็น Group ว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีกี่รายเป็นใครบ้าง อาจจะประกาศในหน้าแรกหรือไม่ก็เป็นภาคผนวก หรือในบทที่เขียนเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยในเรื่องกลุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หลักการคือการใส่ชื่อหรือไม่ใสชื่อนั้นไม่ควรทำให้มีผลกระทบทางลบต่อผู้ที่มีชื่อ ควรเป็นผลกระทบทางดี แต่การใส่ชื่อรวมนั้น ไม่ได้บ่งบอกว่าคำตอบนั้นเป็นของคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ เป็นของกลุ่ม และควรขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญก่อน

การเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

การเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Preparing Subjects) เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อผลการวิจัยตลอดเวลา เนื่องจากการวิจัยอนาคต โดยเฉพาะ EDFR หรือ Delphi นั้นใช้เวลามาก จึงต้องได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจะต้องมีการติดต่อล่วงหน้าก่อนและจะต้องอธิบายถึงจุดมุ่งหมายขั้นตอนและระเบียบวิธี เวลาที่จะใช้ในแต่ละรอบ ย้ำให้เห็นความสำคัญของการวิจัยอย่างชัดเจน ทั้งจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญจะเข้าใจและให้ความร่วมมือ การเตรียมตัวผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการติดต่อ นอกจากจะเป็นเครื่องยืนยันว่าจะได้รับความร่วมมือแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ใช้ความเชี่ยวชาญเต็มที่ ผู้เชี่ยวชาญจะมีเวลาคิดล่วงหน้า จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัยในลักษณะใด จะไป Organize Information, Organize Idea ของตนเองซึ่งดีกว่าการที่ไปแบบไม่ได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า การเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นสิ่งที่ดี แต่ผู้เชี่ยวชาญบางท่านอาจให้ความร่วมมือดี ให้ความคิดเห็นในรอบที่ 1 ดีเยี่ยม แนวโน้มที่ได้จึงมากแบบสอบถามรอบที่ 2 รอบที่ 3 จึงมากขึ้น ผู้เชี่ยวชาญไม่ไหว ผู้วิจัยก็ต้องหาทางแก้ปัญหา เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างจะขาดไป ดังนั้นผู้วิจัยต้องคิดในประเด็นเหล่านี้ ในการตัดสินใจเลือกว่าจะมุ่งที่รายละเอียดหรือเฉพาะนโยบาย ถ้ามุ่งรายละเอียด นโยบายจะแคบหรืออาจจะมีเทคนิคอื่นๆ ก็ได้

การสัมภาษณ์แบบ EDFR

การสัมภาษณ์รอบที่ 1 อาจจะยึดตามรูปแบบเดิมของ EFR นั่นคือ เริ่มสัมภาษณ์จาก Optimistic Realistic Scenario และตามด้วย Pessimistic Realistic Scenario แล้วก็ตามด้วย Most Probable Scenario ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญคิดหลายแง่หลายมุมจะต้องคิดถึง 3 ภาพเป็นอย่าต่ำแล้วก็มองอย่างเป็นระเบียบ คือ ให้คิดภาพบวกก่อน ภาพลบตามมา แล้วภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดทำให้ผู้เชี่ยวชาญไม่ติดอยู่กับภาพหนึ่งภาพใดที่พึงใจแต่ต้องการเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นหรือพูดถึงแนวโน้มที่คาดว่าจะเป็นไปได้ นั่นคือข้อดี ส่วนข้อเสียคือถ้าผู้เชี่ยวชาญเลือกที่จะพูดภาพหนึ่งภาพใดก่อน เช่นพูดภาพดีก่อน ก็มักจะพูดจนเต็มที่ แต่พอถามภาพลบก็จะมี ฉะนั้นผู้วิจัยจะต้องมีเทคนิควิธีในการสัมภาษณ์ที่จะดึงเอาแนวโน้มที่เป็นภาพลบและภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probable Scenario) ให้ออกมาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

วิธีหนึ่งในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยต้องขอให้ผู้เชี่ยวชาญพูดถึงแนวโน้มที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็น ไม่ว่าจะเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ บวกหรือลบ พูดรวมกันออกมาได้ในคราวเดียวกัน ผู้เชี่ยวชาญมีสิทธิที่จะเลือกเรื่องใดก่อนก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะบวกหรือลบ เพียงแต่ให้มีความเป็นไปได้เท่านั้น นั่นคือสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ เหตุที่ EDFR สามารถทำได้เพราะว่าผู้วิจัยสามารถที่จะหาอนาคตที่พึงประสงค์ได้ โดยใช้สถิติอย่างง่าย ๆ ในรอบที่ 2 และ 3 หรือ 4 อยู่

ที่ว่าจะทำกรอบ โดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าแนวโน้มนั้นพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ถ้าเกิดขึ้นจริงก็จะได้ภาพดีหรือไม่ดีแล้วนักวิจัยอาจจะเลือกวิธีนี้เพราะสะดวกมากกว่าเพราะเรื่อง EDFR นั้นสามารถ Flexible ได้

การสัมภาษณ์แบบ EDFR นั้นเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์เพิ่มประเด็นแนวโน้มที่เราได้จากการสัมภาษณ์คนแรก ๆ ผนวกเข้าไปกับการสัมภาษณ์คนต่อ ๆ ไป เพราะจุดมุ่งหมายของเราคือต้องการศึกษาแนวโน้มที่มีโอกาสเกิดขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ฉะนั้นจึงผนวกเข้าไปได้ตลอดเวลาปัญหามีอยู่ว่าถ้าเน้นที่รายละเอียดของเนื้อหาที่ศึกษา การสัมภาษณ์จะใช้เวลามาก อาจจะต้องแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็นส่วน ๆ เช่น อาจแบ่งเป็นวันๆ ละหัวข้อก็ได้ เพราะจำเป็นจะต้องศึกษาในแง่รายละเอียด ผู้วิจัยอาจจะต้องขอให้ผู้เชี่ยวชาญพูดเฉพาะเรื่องที่เชี่ยวชาญจริง ๆ เช่น จะศึกษาเรื่องอนาคตภาพของประเทศไทยใน 20 ปีข้างหน้า ผู้วิจัยมีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีทั้งนักเศรษฐศาสตร์ นักการเมือง นักการศึกษา นักการปกครอง จะต้องให้นักเศรษฐศาสตร์พูดเรื่องเศรษฐศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพูดเรื่องของตนเองก่อนเรื่องอื่นๆ ถ้ามีข้อมูลมากยังมีรอบที่ 2,3 ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้งซึ่งนี่คือวิธีการอีกรูปแบบหนึ่ง

การเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม

การเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม ต้องใช้ภาษาที่สั้น กระชับชัดเจนคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ให้มากที่สุด ถ้าผู้เชี่ยวชาญใช้ภาษาที่ชัดเจนดีแล้วไม่ควรปรับปรุงแก้ไข หากไม่ชัดเจนก็มีสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพูดนั้นให้ได้ตรงประเด็นให้มากที่สุด ที่สำคัญคือให้สั้น กระชับ ชัดเจน แต่ถ้าความสั้นทำให้ความชัดเจนลดลงก็ไม่ควรภาษาที่สั้น ควรจะใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ พยายามหลีกเลี่ยงภาษาที่จะสื่อถึงทัศนคติ หรือความลำเอียงของผู้วิจัยลงไป หลีกเลี่ยงความลำเอียง โดยใช้ภาษาที่เป็นกลาง สิ่งที่จะทำหน้าที่ในการเขียนแนวโน้มก็คือการสังเคราะห์ การตีความภาษาใช้ให้ตรงที่สุดตามที่ผู้เชี่ยวชาญต้องการจริง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเปิดมากขึ้น มหาวิทยาลัยปิดมากขึ้นก็คนละประเด็น เป็น 2 แนวโน้ม ถ้าคน 2 คนมีความเห็นขัดกัน แต่จะต้องเน้นว่าแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ ส่วนพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์เป็นคนละประเด็น เช่น สิ่งที่ไม่พึงประสงค์อาจจะมีความเป็นไปได้สูงก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแปรตามกันเสมอ

ข้อเตือนใจในการเขียนแนวโน้ม จะต้องเขียนแนวโน้มที่มีประเด็นแนวโน้มเดียวต่อ 1 ข้อ อย่าให้มีแนวโน้มย่อย ๆ เล็ก ๆ อยู่ในแนวโน้มใหญ่ เพราะไม่เช่นนั้นคะแนนที่ออกมาจะทำให้ตีค่าลำบาก เพราะไม่รู้ว่าคุณเชี่ยวชาญนั้นตอบเพราะแนวโน้มย่อยแนวโน้มใดหรือเพราะหลาย ๆ แนวโน้มรวมกัน ฉะนั้นจึงพยายามเหลือให้เป็นแนวโน้มเดียว อีกประเด็นหนึ่งก็คือ พยายามที่จะหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่คลุมเครือ เช่น ดีขึ้น เลวลง เพิ่มขึ้น ลดลง ถ้าขยายให้ชัดเจนได้ก็ควรจะทำ ฉะนั้นคำที่คลุมเครือต่าง ๆ ถ้าเสี่ยงได้ควรที่จะเสี่ยง ตัวอย่าง เช่น คุณภาพการศึกษาจะดีขึ้น หมายถึงอะไร ถ้าสามารถทำให้ชัดเจนได้ย่อมดีกว่าอย่างแน่นอน เช่น อาจจะแยกเป็นคุณภาพทางการศึกษาที่ดีขึ้น ในที่นี้หมายถึงอะไรบ้าง หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะสูงขึ้นหรือไม่ โอกาสในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะเพิ่มขึ้นหรือไม่ จบไปแล้วจะทำงานได้มากขึ้นหรือไม่ ซึ่งจะชัดเจนมากกว่าบอกว่าคุณภาพดีขึ้น ถ้าเสี่ยงได้ก็ควรที่จะเสี่ยง ถ้าเสี่ยงไม่ได้ด้วยเหตุผลอันใดก็ตามก็จะต้องเป็นอย่างนั้นเข้ามหาวิทยาลัยจะเพิ่มขึ้นหรือไม่ จบไปแล้วจะทำงานได้มากขึ้นหรือไม่ ซึ่งจะชัดเจนมากกว่าบอกว่าคุณภาพดีขึ้นถ้าเสี่ยงได้ก็ควรที่จะเสี่ยง ถ้าเสี่ยงไม่ได้ด้วยเหตุผลอันใดก็ตามก็จะต้องเป็นอย่างนั้น

ปัญหาของแบบสอบถามและวิธีแก้

ปัญหาของแบบสอบถามและวิธีแก้ นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยได้อย่างไม่สะดุดกลางคัน ปกติถ้าผู้วิจัยจะเน้นหรือศึกษารายละเอียดจะพบว่าแบบสอบถามนั้นมักจะยาว ถ้าศึกษาเฉพาะนโยบายอาจจะไม่ยาว ถ้าหากว่าแบบสอบถามยาวมากๆ ให้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายงานวิจัย ซึ่งจะเป็นตัวตอบที่สำคัญมาก ประเด็นหนึ่งที่จะแก้ไขก็คืออาจจะแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็นส่วนๆ เป็นตอนๆ แล้วผู้วิจัยก็ทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เช่น อาจจะมีประเด็นใหญ่ ๆ ในการศึกษา 10 ประเด็น แล้วแต่ละประเด็นมีแนวโน้มมาก อาจจะได้เลือกศึกษา 5 ประเด็นแรกก่อน แล้วสรุปผลการวิจัยให้เรียบร้อย ส่งผลการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อจะได้เห็นว่ามีผลออกมาแล้ว และรอบ 2 จึงบอกว่าต้องการจะทำอีกชุดหนึ่ง อาจจะได้ความร่วมมือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมอีก โอกาสที่ผู้เชี่ยวชาญจะให้ความร่วมมือมีสูง ถ้าหากว่าแบบสอบถามในรอบที่ 2 ของ EDFR ยาวมาก จะต้องพยายามอธิบายให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าใจให้ชัดเจนว่ายาวเพราะอะไร สิ่งที่เราควรจะทำให้ดีที่สุดคือพยายามอธิบายจุดมุ่งหมาย และเทคนิควิธีวิจัยให้ชัดเจน รัดกุม ให้ผู้เชี่ยวชาญทราบ เพื่อผู้เชี่ยวชาญจะได้เข้าใจและไม่คิดว่าผู้วิจัยไม่รู้จักลักษณะของแบบสอบถามที่ดี นี่คือลักษณะแบบสอบถามที่ดีของการวิจัยอนาคตที่ยาว ๆ และคงจะต้องขอความร่วมมือ ประเด็นวิธีแก้ก็อีกทางหนึ่งก็คือ หลังจากพยายามให้ผู้วิจัยตอบรอบ 2 แล้ว อาจจะต้องมีปัญหาในความร่วมมือรอบที่ 3 ว่ากลุ่มตัวอย่างจะลดลงจะอย่างไรที่จะไม่ให้จุดมุ่งหมายของการวิจัยเสีย และไม่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความหงุดหงิดไปด้วย ทำให้ได้รับความร่วมมือสูง วิธีเลี้ยงก็คือในรอบที่ 2 หลังจากที่คำนวณค่าสถิติต่าง ๆ แล้ว อาจจะตัดสินใจ ตัดแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ระดับต่ำออกในรอบที่ 3 เพราะฉะนั้นจะเหลือเฉพาะแนวโน้มที่อยู่ในระดับมาก เช่น 3.5 (ค่า Median จากมาตราวัด 5 ระดับ) ขึ้นไปเป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 ขอให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินหรือคาดการณ์ความเป็นไปได้ เฉพาะแนวโน้มเหล่านั้นอีกหนึ่งรอบ เพื่อจะหาความสอดคล้องหรือยืนยันผลการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญเอง ซึ่งเป็นทางออกอีกทางหนึ่ง

การรายงานผล

การรายงานผลนั้นจะยึดเอาผลในรอบที่ 3 เป็นเกณฑ์ แต่ผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกแนวโน้มหรือประเด็นแนวโน้มต่าง ๆ ซึ่งได้จากรอบที่ 2 ผนวกเข้าไปเสนอและอภิปรายผลได้ ไม่มีปัญหาใดๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าเน้นไปที่แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มากก่อน แต่ก็อาจมีแนวโน้มที่น่าสนใจในรอบที่ 2 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์แล้วก็ได้ศึกษาในรอบที่ 3 ซึ่งสามารถที่จะดึงมาเสนอแล้วอภิปรายผลได้ เพราะจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคตนั้นเพื่อสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ขอให้มีความเป็นไปได้ก็ใช้ได้ แต่เพื่อความกะทัดรัด เพื่อเน้นผลการวิจัยจำเป็นต้องมีเกณฑ์ นั่นคือเลือกรายงานแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากแต่ถ้ามีจุดหมายอื่นก็ยึดจุดหมายเป็นหลักอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยได้ คือ รูปแบบของแบบสอบถามนั้น เราจะทำอย่างไรให้ดึงดูดใจ น่าจับต้อง น่าอ่าน น่าทำ เช่น สลับสีของกระดาษ หรือมีการขีดเส้นระหว่างข้อ ทำกรอบระหว่างหน้า เป็นต้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคเหล่านี้เพื่อจะให้น่าสนใจและได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้เชี่ยวชาญ

จำนวนรอบ

การระบุจำนวนรอบหรือจำนวนคนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลา และกำลังคนของการวิจัย แต่จริง ๆ แล้วการที่จะหยุดที่รอบหนึ่งรอบใดนั้น การวิจัยอนาคตนั้นจะดูว่าคำตอบที่เราได้

ในรอบต่าง ๆ นั้นมีความเป็นเอกพันธ์แล้วหรือยัง มี Homogeneity ของคำตอบ หรือมี Consensus ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมเรื่องที่ศึกษามากพอแล้วหรือยัง ถ้ามีมากพอก็อาจจะหยุดได้ในรอบที่ 2 ฉะนั้นเวลาที่บอกให้ทำทั้งประสงคหรือไม่ทั้งประสงค์ในรอบที่ 2 แล้วรอบที่ 3 ก็ทำซ้ำนั้นเป็นการเผื่อไว้ ถ้าข้อมูลที่ได้นักแน่นพอยู่แล้ว รอบที่ 2 ก็สามารถหยุดได้ อาจไม่จำเป็นต้องทำในรอบที่ 3 แต่ถ้าต้องการให้มีความหนักแน่นก็ทำรอบที่ 3 เรื่องจำนวนรอบมีนักวิจัยทำไว้ พบว่าการทำจำนวนรอบ 3 รอบเป็นจำนวนรอบที่พอดี นั่นคือความคลาดเคลื่อนจะมีไม่มาก 3 รอบ 4 รอบ จนถึงที่รอบขึ้นไป ความแตกต่างของผลที่ได้ไม่มีนัยสำคัญ เพราะฉะนั้นจบรอบที่ 3 ได้ จำนวนรอบไม่ได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานเหมือนกับจำนวนคน จุดมุ่งหมายจริงๆ อยู่ที่ว่าผู้วิจัยพบ Consensus หรือยัง พบความเป็นเอกพันธ์หรือไม่ โดยปกติทำประมาณ 3 รอบ แต่ EDFR นั้นเปิดโอกาสให้ทำ 2 รอบได้ ถ้าตอบสนองจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะเรียกว่าเป็น Mini EDFR

กล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายมีอิทธิพลต่อจำนวนรอบ จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตก็คือต้องการสำรวจหรือเป็นการศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ นั่นคือจุดมุ่งหมายหลัก ส่วนจำนวนรอบนั้นจะมีส่วนช่วยในแง่ของสถิติจะมีส่วนช่วยในแง่ของการกรองความคิดของผู้เชี่ยวชาญ (Refine Consensus) นั่นคือ ถ้าผู้วิจัยพบว่าได้มีการกรองมาอย่างดี มีความสอดคล้องแล้วก็จบ แต่ถ้ายังกระจายเพราะเรื่องสลับซับซ้อนมาก ความคิดเห็นยังกระจาย จำนวนรอบอาจจะเพิ่มขึ้นหรือถ้าตัดสินใจจะจบแค่รอบที่ 3 ทั้ง ๆ ที่ความสอดคล้องก็ยังไม่ค่อยเด่นชัด ก็สามารถจะจบได้ แต่การอภิปรายก็จะแตกต่างออกไปตรงที่ว่า เรื่องที่ศึกษาคงจะต้องมีความสลับซับซ้อนมาก ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงกระจาย นี่คือการอภิปรายกว้าง ๆ แต่คงต้องวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อผลการวิจัยด้วย เช่น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นเชี่ยวชาญจริงหรือไม่ Background แตกต่างกันมากน้อยแค่ไหนหรือเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่แตกต่างกันทุกด้าน ฉะนั้นการกระจายของความคิดเห็นก็อาจจะต่างกันไป ไม่สามารถจะรวมกลุ่มกันได้ หรือ Proportion สัดส่วนของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของผู้วิจัยอาจจะเป็นตัวหลักที่ทำให้ผลการวิจัยออกมาอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งนักวิจัยน่าจะวิเคราะห์และพิจารณาได้

การเขียนรายงานการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

การเขียนรายงานการวิจัยอนาคตแบบ EDFR มีความยืดหยุ่นได้เช่นกัน นั่นคืออาจเลือกเขียนรายงานออกเป็นภาพ ๆ เป็นอนาคต 3 อนาคตภาพ คือ อนาคตภาพทางบวก ลบ แล้วตามด้วยภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งเป็นทางเลือกทางหนึ่ง การเลือกอยู่ที่จุดมุ่งหมายของการวิจัย ถ้าต้องการที่จะย้าถึงแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงระดับหนึ่ง ก็อาจกำหนดค่า Median ในกรณีที่แบบสอบถามเป็น Rating Scale มี 5 Scale อาจกำหนดค่า Median ระดับมากคือ 3.5 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการนำแนวโน้มมารายงาน แล้วดูความสอดคล้องของคำตอบ โดยพิจารณาจาก Interquartile Range (Q3-Q1) ไม่เกิน 1.5 บวก mode-median ไม่เกิน 1 ซึ่งหลักการตัวนี้ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นตามนี้เสมอไป อาจจะเลือกทำเฉพาะ Interquartile Range ไม่พิจารณา Mode-Median ก็ได้ แต่ที่เสนอให้ทำนั้นเพื่อย้าให้ดีขึ้นในแง่สถิติเท่านั้นเอง ข้อสำคัญคือจะต้องมีเกณฑ์เพื่อจะได้รายงานได้อย่างเป็นระบบ เชื่อถือได้

อีกรูปแบบหนึ่งก็คือ รายงานแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ระดับหนึ่ง เช่น ระดับมาก หรือมากที่สุด รวมกันไปเลย แล้วอาจสงสัยกับว่า แนวโน้มใดที่ผู้เชี่ยวชาญก็

เปอร์เซ็นต์เห็นว่าไม่พึงประสงค์ ภาษาที่ใช้ในการเขียนรายงานการวิจัย อาจจะเขียนด้วยภาษาที่เป็นทางการ มีศัพท์กะทัดรัดชัดเจนเหมือนการเขียนรายงานวิจัยทั่ว ๆ ไป หรือจะใช้ภาษาที่ค่อนข้างจะเป็นภาษาธรรมดา ๆ สละสลวย มีไวยากรณ์แต่เขียนแล้วให้อ่านมีความรู้สึกร่าเริง มีใช้ภาษาวิชาการมากไป คือคนทั่ว ๆ ไปอ่านแล้วรู้เรื่องเข้าใจ และสามารถที่นำรายงานการวิจัยไปเขียนตามหนังสือพิมพ์ ให้คนทั่วไปอ่านได้ฟังได้เข้าใจได้

ทีมสัมภาษณ์

ประเด็นของผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์มักจะมีหลายคนนั้นนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องตระหนัก เพราะถ้าทำคนเดียวเหนื่อยและหนัก ฉะนั้นจึงควรมีทีมอย่างน้อยสัก 2-3 คน ผู้ที่จะออกไปสัมภาษณ์ EDR รอบที่ 1 นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการฝึกฝนเทคนิคการสัมภาษณ์แบบ EDR ก่อน โดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้ จะได้มีรูปแบบเดียวกันคือ ย้ำจุดมุ่งหมายปรัชญา Basic Concept การวิจัยอนาคตว่าจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์นั้นคืออะไร ต้องการแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จากผู้เชี่ยวชาญ ส่วนขั้นตอน วิธีการสัมภาษณ์ก็ฝึกฝนได้ คือ จะต้องใช้ Cumulative Summarization Technique ซึ่งจะเป็นตัวที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง

ความตรงกับความเที่ยง (validity กับ reliability)

จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตโดยเฉพาะ EDR นั้น แตกต่างไปจากจุดมุ่งหมายของการวิจัยอื่นๆ การวิจัยอนาคตนั้นมิได้มีจุดมุ่งหมายที่การทำนายนั้นจะถูกต้อง แต่จุดมุ่งหมายอยู่ที่การสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อจุดมุ่งหมายต่างกัน Assumption ก็ต่างกันไปเกือบทุกประเด็น ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงความตรงและความเที่ยงอาจจะเป็นคนละ Concept ถ้าจะใช้เกณฑ์ของ Validity และ Reliability ที่นักวิจัย นักสถิติรูปแบบเดิมทำกันอยู่ มาทำการวิจัยอนาคต ซึ่งก็ทำได้แต่อย่าลืมนำจำนวนข้อกระทงของแบบสอบถามนั้นแปรเปลี่ยนได้ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอาจจะได้รับอิทธิพลบางส่วนจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ ความคิดเห็น ก็อาจจะแปรเปลี่ยนได้ในรอบที่ 3 Assumption ของผู้วิจัยอยู่ตรงไหน ต้องการให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตอบตรงตามที่ตอบไม่ว่าจะวัดกี่ครั้ง คำตอบก็คงเดิมหรือต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญนั้นพิจารณาคำตอบเดิมเปรียบเทียบกับของกลุ่มแล้วประเมินใหม่ นั่นคือพิจารณาคำตอบเดิมผนวกเข้ากับข้อมูลใหม่ ซึ่งเป็นข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญมิใช่ข้อมูลสะเปะสะปะ แล้วให้พิจารณาคำตอบอีก 1 รอบ (Reconsider) การที่ผู้เชี่ยวชาญจะต้องตัดสินใจเปลี่ยนด้วยเหตุผลหรือด้วยข้อมูลที่เหนือกว่าแล้วเปลี่ยน ทำให้รู้ว่าไม่ Reliability ต้องการตรวจ Reliability ของเครื่องมือหรือต้องการแนวโน้ม การวิจัยอนาคตมีจุดมุ่งหมายต่างจากการวิจัยปัจจุบันตรงที่ต้องการแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ มิใช่เพื่อการทำนายที่ถูกต้องแต่เพื่อหาทางสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ขจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือเผชิญกับอนาคตที่ไม่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ความตรงและความเที่ยง (Reliability และ Validity) นั้นมีประโยชน์ ฉะนั้นถ้าจะหา Reliability เพื่อความสบายใจของนักวิจัย ซึ่งจะต้องมีหลักฐานมาอ้างอิง เพื่อที่จะทำให้งานน่าเชื่อถือได้มากขึ้นก็ควรทำ วิธีหนึ่งที่จะทำได้คือ พยายามคงจำนวนข้อของรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ให้คงที่ ถ้าไม่คงที่คงหายาก ถ้าเพิ่มขึ้นหรือลดลงคงยาก ถ้าจะทำแบบ Split half ทำได้ในรอบสุดท้าย แต่ปัญหาก็คือว่าข้อกระทงที่สร้างขึ้นมานั้น มิใช่ข้อกระทงที่วัด Construct หนึ่ง Construct ใด วัดเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่คงที่โดยเฉพาะ มัน

คล้ายกับการวัด creativity เรื่องของ Creativity นั้นผู้วิจัยไม่ค่อยสนใจ ในแง่ Reliability แต่สนใจว่าผู้เชี่ยวชาญมี Creative Thinking อย่างไร ถ้ากระจายมากก็แสดงว่ามีความคิดสร้างสรรค์มาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ว่าแบบวัด Creativity นั้น เรื่องของ Reliability ของแบบวัดเป็นเรื่องรอง ระเบียบวิธีและเครื่องมือวิจัยของการวิจัยอนาคตต่างจากการวิจัยธรรมดา Concept ของ Reliability และ Validity ตลอดจนวิธีหาอาจจะแตกต่างกัน Reliability และ Validity ไม่ว่าจะเป็นของการวัดซึ่งหมายถึงเครื่องมือหรือผลที่ได้จากการวัดนั้นจะรวมอยู่ในกระบวนการแล้ว เช่น การสัมภาษณ์ในรอบแรก ผู้วิจัยมีการสรุปเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันและ/หรือปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่พูด นี่คือ Content Validity หรือไม่ และหลังจากนั้นผู้วิจัยยังให้ผู้เชี่ยวชาญตอบรอบ 2 พิจารณาตอบรอบที่ 3 นี่คืออะไร โดยทั่วไปมักจะรู้แต่เพียงว่า Reliability คืออะไร หาได้กี่วิธี Validity คืออะไร หาได้กี่วิธี และส่วนใหญ่จะหา Content Validity โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ในขณะที่การวิจัยอนาคตใช้ผู้เชี่ยวชาญตลอดเวลา ถึง 3 รอบ ซึ่งก็น่าที่จะมี Content Validity ยอดเยี่ยม เรื่อง Validity และ Reliability เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากและน่าจะศึกษาเพิ่มเติมโดยเฉพาะเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยอนาคต แบบ EDFR ต่อๆ ไป วัด Construct หนึ่ง Construct ใด วัดเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่คงที่โดยเฉพาะ มันคล้ายกับการวัด creativity เรื่องของ Creativity นั้นผู้วิจัยไม่ค่อยสนใจในแง่ Reliability แต่สนใจว่าผู้เชี่ยวชาญมี Creative Thinking อย่างไร ถ้ากระจายมากก็แสดงว่ามีความคิดสร้างสรรค์มาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ว่าแบบวัด Creativity นั้น เรื่องของ Reliability ของแบบวัดเป็นเรื่องรอง ระเบียบวิธีและเครื่องมือวิจัยของการวิจัยอนาคตต่างจากการวิจัยธรรมดา Concept ของ Reliability และ Validity ตลอดจนวิธีหาอาจจะแตกต่างกัน Reliability และ Validity ไม่ว่าจะเป็นของการวัดซึ่งหมายถึงเครื่องมือหรือผลที่ได้จากการวัดนั้นจะรวมอยู่ในกระบวนการแล้ว เช่น การสัมภาษณ์ในรอบแรกผู้วิจัยมีการสรุปเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันและ/หรือปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่พูด นี่คือ Content Validity หรือไม่ และหลังจากนั้นผู้วิจัยยังให้ผู้เชี่ยวชาญตอบรอบ 2 พิจารณาตอบรอบที่ 3 นี่คืออะไร โดยทั่วไปมักจะรู้แต่เพียงว่า Reliability คืออะไร หาได้กี่วิธี Validity คืออะไร หาได้กี่วิธี และส่วนใหญ่จะหา Content Validity โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ในขณะที่การวิจัยอนาคตใช้ผู้เชี่ยวชาญตลอดเวลา ถึง 3 รอบ ซึ่งก็น่าที่จะมี Content Validity ยอดเยี่ยม เรื่อง Validity และ Reliability เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากและน่าจะศึกษาเพิ่มเติมโดยเฉพาะเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยอนาคต แบบ EDFR ต่อๆ ไป

รูปแบบต่างๆ ของ EDFR

รูปแบบต่าง ๆ นี้หมายถึง Variations ของ EDFR ซึ่งมีหลายรูปแบบ แต่ปรัชญาพื้นฐานยังคงเดิม แต่รูปแบบแปรเปลี่ยนไปขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัย งบประมาณ และเวลา รูปแบบแรกอาจทำตามขั้นตอนปกติ คือ สัมภาษณ์ แล้วมีแบบสอบถาม 2 หรือ 3 รอบ จุดมุ่งหมายของจำนวนรอบ คือต้องการ Refine Consensus ของผู้เชี่ยวชาญ คือจะกรองการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญถ้ามีความสอดคล้องและครอบคลุมจุดมุ่งหมายของงานวิจัยแล้วก็หยุดได้

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ซึ่งก็ยังตอบสนองปรัชญาการวิจัยอนาคตอยู่นั่นเอง คือ การสัมภาษณ์แบบ EDFR บวกกับการส่งแบบสอบถามอีกเพียงรอบเดียวแล้วก็หยุด ถ้า

เลือกทำวิธีนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม สิ่งหนึ่งซึ่งควรจะทำก็คือการให้ข้อมูลย้อนกลับทางสถิติ (Statistical Feedback) ในรอบที่ 2 อย่างน้อยที่สุดก็คือค่าความถี่ของคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ บ้อนกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เขาไปพิจารณาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในรอบที่ 2 ของเขา ซึ่งเป็นลักษณะเด่นอันหนึ่งของวิธีเดลฟาย หลังจากนั้นก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลเช่นเดียวกับ EDFR เติมรูปเท่านั้น เป็นการประหยังบประมาณ ประหยัดเวลา

รูปแบบที่ 3 เป็นแบบ EDFR เติมรูปแต่มีการปรับเปลี่ยนสอบถามในรอบที่ 3 ให้สั้นลงในกรณีการวิจัยของเราได้ข้อมูลในแง่รายละเอียดมาจากการสัมภาษณ์ในรอบแรกแล้วทำแบบสอบถามรอบที่ 2 ทำขั้นตอนทุกอย่าง ซึ่งจะได้แบบสอบถามที่ยาวมาก หลังจากนั้นก็คิดคำนวณวิเคราะห์ข้อมูลทุกชนิด จะเป็นแบบ Rating Scale หรือรูปแบบอื่นตามสะดวกที่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายการวิจัยได้ แล้วรอบที่ 3 ก็พิจารณาเอาเฉพาะแนวโน้มที่มีระดับความเป็นไปได้มากหรือมากที่สุดมาศึกษาในรอบที่ 3 เพื่อย่นความยาวของแบบสอบถาม จะทำอย่างนี้ได้ ยังคงเป็น EDFR ทุกประการ (และควรเผื่อเอาไว้ เช่น ถ้าสนใจจะศึกษาเฉพาะแนวโน้มระดับ 3.5 ก็ควรที่จะเลือกแนวโน้มที่มีค่าตั้งแต่ 3.25 ขึ้นไป เป็นต้น เพราะแนวโน้มที่เลือกเพื่อไว้นี้อาจมีค่าเพิ่มในรอบที่ 3 ถ้าลดลงหรือเพิ่มไม่ถึง 3.5 ก็ไม่มีปัญหา สามารถตัดทิ้งได้แต่ถ้าไม่เผื่อไว้แนวโน้มที่มีค่าตั้งแต่ 3.25 จะไม่มีโอกาสขึ้นไปถึง 3.5 ในรอบที่ 3 เพราะตัดทิ้งไปก่อนแล้ว ฉะนั้นจึงควรเผื่อไว้) หรืออาจเลือกเฉพาะแนวโน้มที่เกือบถึงเกณฑ์มาทำรอบสุดท้าย ในการสรุปผล ในการเขียนรายงานการวิจัยนั้น ปกติจะเน้นไปที่แนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มาก คือ 3.5 ขึ้นไป แต่ก็สามารถที่จะเอาผลของการวิเคราะห์ในรอบที่ 2 มาประกอบการพิจารณาโดยเลือกเอาแนวโน้มที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจจะค่อนข้างสูงมาประกอบการรายงานผลและอภิปรายผลได้ ไม่มีความเสียหายใดๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการวิจัยแบบ EDFR นั้น รูปแบบและระเบียบวิธีจะตอบสนองต่อปรัชญาและ Concept พื้นฐานของอนาคตนิยม (Futurism) อย่างดีมาก คือ Highly Flexible แล้วก็ Systematic ไม่สะเปะสะปะเพราะจะ flexible ภายใต้ระบบที่เป็นระบบและเน้นความเป็นองค์รวม เพราะฉะนั้นระเบียบวิธีวิจัยนี้จะตอบสนองหรือสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์จะสอดคล้องกับความเป็นไปในสังคมจริงๆ ไม่ได้สร้างอุดมคติ อุดมการณ์ของรูปแบบหรือระเบียบวิธีวิจัยที่ Fix อยู่กับที่ผู้วิจัยรู้ว่าคนเปลี่ยน คนมีอารมณ์ คนมีฐานะ ก็คิดระเบียบวิธีวิจัยที่จะดึงเอาประโยชน์ให้มากที่สุด เป็นระบบมากที่สุด ภายใต้สภาวะการณ์ที่ไม่มั่นคง ภายใต้สภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้ได้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยเฉพาะผู้วิจัยกำลังทำกับผู้เชี่ยวชาญซึ่งเวลามีค่า น้อยนักที่จะให้เวลากับการวิจัยที่ตนเองไม่ได้รับผลตอบแทนโดยตรงผู้เชี่ยวชาญจะมีความสุขตรงที่ว่าได้ช่วยผู้วิจัย แล้วก็ได้เรียนรู้ได้ข้อมูลจากผู้วิจัยเพิ่ม

การประยุกต์เทคนิคการวิจัย EDFR

ถึงแม้ว่าระเบียบวิธีวิจัย EDFR จะเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่สร้างขึ้นมา พัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองปรัชญาพื้นฐาน และ Basic Assumptions ของการวิจัยอนาคตและของอนาคตนิยมโดยตรง แต่ก็สามารถที่จะนำเทคนิคการวิจัย EDFR นี้ไปใช้กับการวิจัยธรรมดา ๆ ที่มีใช้การวิจัยอนาคตได้ โดยไม่ต้องกลัวว่าจะผิดระเบียบวิธี เทคนิควิธีที่คิดขึ้นมานั้นจุดมุ่งหมายของการคิดขึ้นมาอาจจะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะบางอย่าง แต่ถ้าหากว่ามีประโยชน์ที่จะตอบสนองจุดมุ่งหมายการวิจัยลักษณะอื่นถือว่าระเบียบวิธีวิจัยนั้นเป็นสากล สามารถนำไปใช้รูปแบบใดก็ได้ ถ้าหากว่านำไปใช้แล้ว

ผลสามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายให้ผลที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้นสามารถจะเอาระเบียบวิธีวิจัยEDFR ไปใช้เพื่อการกำหนดนโยบาย ไปวิจัยเพื่อที่จะวิเคราะห์หาสาเหตุ หาปัญหา เช่น ต้องการเจาะลึกลงไปในเรื่องเล็ก ๆ สาเหตุของโรคมะเร็ง อย่าลืมว่าสิ่งที่สำคัญก็คือ หนึ่งต้องเลือกผู้เชี่ยวชาญให้เชี่ยวชาญจริง ๆ ก็อาจจะได้สาเหตุของมะเร็งที่ชัดเจนขึ้น ถ้าหากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความร่วมมือในการทำวิจัยลักษณะนี้ นี่คือการเจาะหาสาเหตุโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย EDFR โดยยึดความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ซึ่งก็เชื่อว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบนี้ น่าจะเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้คำตอบที่ชัดเจนมากกว่าหรือช่วยเสริมการวิจัยธรรมดา น่าเชื่อถือมากกว่าการส่งแบบสำรวจไปถามปัญหาธรรมดาเพียงรอบเดียวซึ่งไม่สามารถมั่นใจว่าใครตอบ เพราะ EDFR จะมีกระบวนการของการ Refine คำตอบอย่างทีละก้าวและมีกระบวนการของการใช้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญเข้ามาจับ เพราะฉะนั้นก็น่าจะได้เรื่องราวที่ชัดเจนที่แน่นอนมากกว่า จึงสามารถจะนำระเบียบวิธีวิจัย EDFR ไปใช้ในการวิจัยธรรมดา การวิเคราะห์ปัญหาการตัดสินใจได้ หากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจปัญหาใดปัญหาหนึ่ง น่าจะใช้ระเบียบวิธี EDFR แบบย่อ ๆ หรือจะแบบเต็มที่ Full Scale ก็ได้ การทำอย่างนี้จะทำให้มีความเชื่อมั่นได้ค่อนข้างสูงกว่าการตัดสินใจนั้นน่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการตัดสินใจที่ปราศจากข้อมูลที่นำเชื่อถือ โดยถือว่าข้อมูลที่จะได้จากระเบียบวิธีวิจัยแบบนี้ น่าจะเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือมากกว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบธรรมดา นี่คือการเชื่อว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยยังสามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัย EDFR ศึกษาเรื่องของอดีต เอาเทคนิคการวิจัยอนาคตมาศึกษาอดีตได้เหมือนการวิเคราะห์หาสาเหตุ เหมือนการวิจัยธรรมดาแต่เป็นการใช้ผู้เชี่ยวชาญในการมองอดีต เช่น สงสัยว่าอดีตจริง ๆ นั้นเป็นอย่างไร ก็ใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้มองไปว่าน่าจะเป็นอย่างไร เรื่องอดีต ถ้าทำแบบนี้ก็มีใช้การวิจัยอนาคต ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การวิจัยปัจจุบันหรือแบบเจาะลึกไปยังอดีต จุดมุ่งหมายคงเพื่อที่จะต้องการยืนยันหรือทดสอบข้อมูลข้อเท็จจริงอะไรบางอย่าง เพราะฉะนั้น EDFR สามารถที่จะตอบสนองจุดมุ่งหมายนั้นได้ดีมากระดับหนึ่งและคิดว่าดีมากกว่าการวิจัยปกติที่ทำกันอยู่ด้วยซ้ำเพราะได้ใช้มุมมองของผู้เชี่ยวชาญและมีกระบวนการที่เราทำกันอยู่อย่างเป็นระบบระเบียบน่าจะได้อะไรที่ชัดเจนมากขึ้น ระเบียบวิธีวิจัยนี้อาจถือเป็น Appropriate Technology ที่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายสามารถทำได้โดยไม่ต้องลงทุนมากหรือไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เราทำเองได้ แล้วก็คิดว่าเราทำได้ดีที่สุด เพราะฉะนั้นสิ่งนี้ก็ Appropriate Technology ได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป สาระสำคัญของเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) นั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องเข้าใจถึงวิธีการอย่างถ่องแท้เพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงต้องเข้ารายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ การแบ่งเวลา การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกณฑ์และวิธีการระบุผู้เชี่ยวชาญ การเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การสัมภาษณ์แบบ EDFR การเขียนแนวโน้มในรูปแบบสอบถาม ปัญหาของแบบสอบถามและวิธีแก้ การรายงานผล จำนวนรอบ การเขียนรายงาน การวิจัยแบบ EDFR ทีมสัมภาษณ์ ความตรงกับความเป็นจริง รูปแบบของ EDFR และการประยุกต์เทคนิค EDFR ซึ่งนั่นจะทำให้ปัญหาการทำวิจัยที่จะเกิดขึ้นมีแนวทางป้องกันและแก้ไขทั้งนี้ยังสามารถดำเนินไปด้วยความราบรื่นได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาของการวิจัยอนาคตทำให้คณะผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดวิธีการศึกษานาตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. ช่วงระยะเวลา ในการศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะศึกษาในระยะ 10 ปีข้างหน้า คือ พ.ศ. 2556 – 2565

2. วิธีการศึกษา ในการศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต 4 เทคนิค ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการที่คณะผู้วิจัยเลือกใช้สัมภาษณ์กลุ่มเยาวชนผู้รับบริการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และเป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการสนทนา พูดคุย ซักถามกันแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยโดยที่ผู้วิจัยมีจุดสนใจอยู่แล้วและต้องพยายามหันความสนใจของผู้ให้ข้อมูลไปสู่จุดที่เราสนใจโดยอาศัยแนวคำถามที่สร้างขึ้นไว้ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ อันจะนำมาสู่ข้อมูลที่มีความลุ่มลึก มีความละเอียดชัดเจนและน่าเชื่อถือซึ่งสะท้อนความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ได้

2) การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยการวิจัยอนาคตไกลเชิงพันธุวรรณา (Ethnographic Future Research) ซึ่งเป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งการพรรณนาและตีความระบบทางสังคมหรือทางวัฒนธรรม มุ่งเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมวัฒนธรรม เน้นวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Creswell, 1998) โดยที่ลักษณะสำคัญของวิธีการนี้ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เน้นความเป็นองค์รวม ให้ความสำคัญกับบริบทและการพรรณนาและการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม (Stewart, 1998) เป็นวิธีการที่คณะผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานอื่นในกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรภาคีเครือข่ายที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อศึกษาข้อมูลที่มีหลายมิติในเรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้อย่างเพียงพอที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทางสังคมเพื่อหาคำตอบในขณะที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจในการนำมากำหนดกรอบอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เพราะการสัมภาษณ์แบบ EDFR เป็นการสัมภาษณ์ที่เน้นผู้ให้สัมภาษณ์มีบทบาทความสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และสามารถที่จะลดหรือเพิ่มประเด็นในการสัมภาษณ์และคณะผู้วิจัยมีความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงจึงเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ EDFR

3) การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross Impact Matrix) เป็นเทคนิควิธีการที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตกับความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในเขตพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต โดยให้ผู้เชี่ยวชาญคณาจารย์ที่สอนรายวิชาชีพรูเป็นผู้แสดงความคิดเห็นเพราะว่าการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวางจะช่วยการยืนยันข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิว่าในแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือไม่

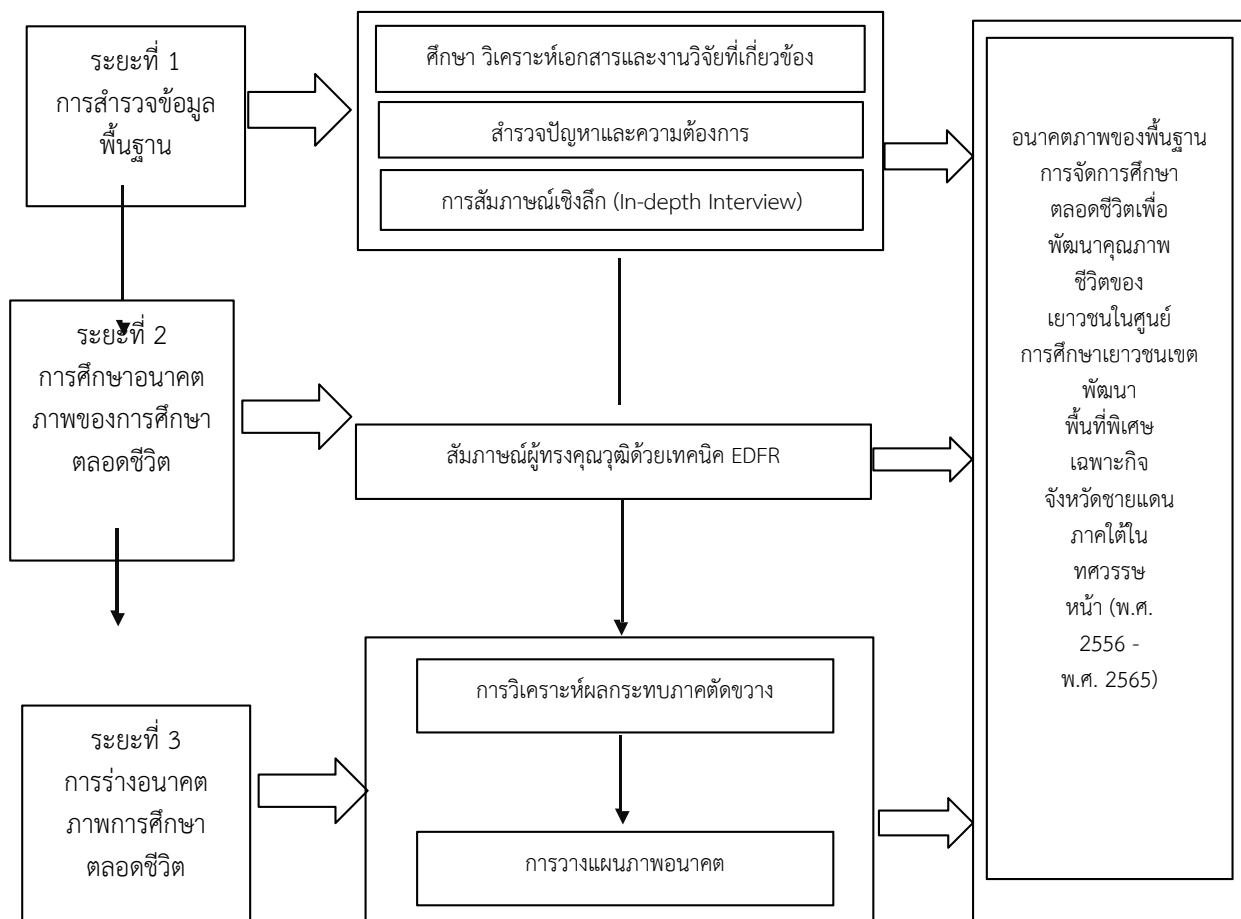
บทที่ 3 ผลการดำเนินงาน

โครงการอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาอนาคตมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) เพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นจึงสำรวจปัญหาและความต้องการเชิงปริมาณรวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth-interview) เพื่อให้ได้เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 3 การร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross-Impact Analysis) และวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพประกอบ 2 ระยะเวลาและขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยโครงการอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากภาพประกอบ 2 ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยโครงการอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

โดยการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นจึงสำรวจปัญหาและความต้องการเชิงปริมาณเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเป็นการสำรวจปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การประมวลปัญหาและความต้องการของกลุ่มเยาวชนที่ลาออกจากระบบการศึกษา (เชิงคุณภาพ) และกิจกรรมที่ 2 การสำรวจปัญหาและความต้องการของกลุ่มเยาวชนต่อการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เชิงปริมาณ)

กิจกรรมที่ 1 การประมวลปัญหาและความต้องการของกลุ่มเยาวชนที่ลาออกจากระบบการศึกษา (เชิงคุณภาพ)

การดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเยาวชนต่อการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานและผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่มีโอกาสทางสถิติ (Non Probability Sampling) โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบมีจุดมุ่งหมาย (Purposive Sampling) จากเยาวชนที่ตกหล่นจากระบบโรงเรียนที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยการหานักศึกษาที่ตกหล่นจากระบบโรงเรียนที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนหนึ่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและขอข้อมูลนักศึกษาคนอื่น ๆ ที่รู้จักเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการในการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต / รูปแบบกิจกรรมสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้ได้ข้อมูลและทราบถึงความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย) รวมทั้งสิ้น 44 แห่ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จังหวัดนราธิวาส

จังหวัดนราธิวาสมีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 13 แห่ง คือ 1) กศน.อำเภอเมืองนราธิวาส 2) กศน.อำเภอระแงะ 3) กศน.อำเภอเย็งอ 4) กศน.อำเภอบาเจาะ 5) กศน.อำเภอรีโสภา 6) กศน.อำเภอศรีสาคร 7) กศน.อำเภอจะนะ 8) กศน.อำเภอเจาะไอร้อง 9) กศน.อำเภอสุคีริน 10) กศน.อำเภอแว้ง 11) กศน.อำเภอตากใบ 12) กศน.อำเภอสุไหงโกลก และ 13) กศน.อำเภอสุไหงปาดี

2. จังหวัดยะลา

จังหวัดยะลามีศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 8 แห่ง คือ 1) กศน.อำเภอเมืองยะลา 2) กศน.อำเภอยะหา 3) กศน.อำเภอรามัน 4) กศน.อำเภอบันนังสตา 5) กศน.อำเภอธารโต 6) กศน.อำเภอเบตง 7) กศน.อำเภอกาบัง และ 8) กศน.อำเภอกรงปินัง

3. จังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีมีศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 12 แห่ง คือ 1) กศน.อำเภอเมืองปัตตานี 2) กศน.อำเภอกะพ้อ 3) กศน.อำเภอโคกโพธิ์ 4) กศน.อำเภอปะนาเระ 5) กศน.อำเภอทุ่งยางแดง 6) กศน.อำเภอมายอ 7) กศน.อำเภอหนองจิก 8) กศน.อำเภอไม้แก่น 9) กศน.อำเภอยะรัง 10) กศน.อำเภอยะหริ่ง 11) กศน.อำเภอสายบุรี และ 12) กศน.อำเภอแม่ลาน

4. จังหวัดสตูล

จังหวัดสตูลมีศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 7 แห่ง คือ 1) กศน.อำเภอเมืองสตูล 2) กศน.อำเภอควนกาหลง 3) กศน.อำเภอควนโดน 4) กศน.อำเภอทุ่งหว้า 5) กศน.อำเภอท่าแพ 6) กศน.อำเภอละงู และ 7) กศน.อำเภอมะนัง

5. จังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลามีสัญการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 16 แห่ง แต่ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเลือกเฉพาะ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาที่ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ 1) กศน.อำเภอจะนะ 2) กศน.อำเภอเทพา 3) กศน.อำเภอนาทวี และ 4) กศน.อำเภอสะบ้าย้อย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอยู่ 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม 5) ด้านการวัดและการประเมินผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 5 ด้านมาเป็นกรอบของการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้การดำเนินการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยเป็นไปในทางเดียวกัน จึงได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแนะนำตนเอง/การวิจัย

เป็นการแนะนำผู้สัมภาษณ์และรายละเอียดของโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 แจ้งสิทธิของผู้ให้สัมภาษณ์

เป็นการแจ้งระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ สิทธิในการปกปิดความลับของผู้ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 ทำความรู้จักกับผู้ให้สัมภาษณ์

เป็นการถามรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์เชิงลึก

เป็นการดำเนินการสัมภาษณ์ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษา 5 ด้าน โดยได้จัดทำแนวคำถามที่ยืดหยุ่นเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สัมภาษณ์ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ไปในทางเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 5 สรุป

เป็นการซักถามสรุปประเด็นที่ไม่ครอบคลุม และกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังสร้างแบบบันทึกผลการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์จดบันทึกผลการสัมภาษณ์อย่างย่อเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยในแบบบันทึกประกอบด้วยรายละเอียดของการสัมภาษณ์ รายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์และประเด็นจากการสัมภาษณ์โดยย่อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูลเพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557
2. เลือก กศน. จำนวน 10 แห่ง (จากทั้งหมด 44 แห่ง) เป็นตัวแทนของ กศน. เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ลงพื้นที่จริงเพื่อต้องการข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. นัดกลุ่มเยาวชนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยนำเทปการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสัมภาษณ์มาสรุปใจความสำคัญของผลสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ได้ใจความที่ครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาและความต้องการ จากนั้นจึงวิเคราะห์สรุปประเด็นปัญหาและความต้องการแยกเป็นรายจังหวัดอีกครั้งหนึ่งโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

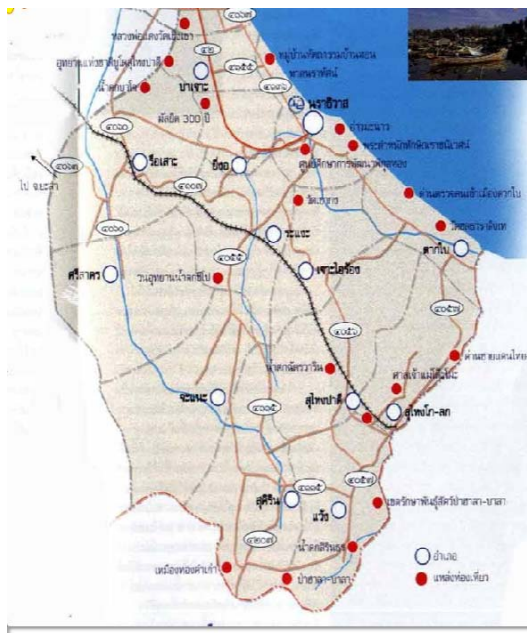
โดยภาพรวมของสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ภายใต้การจัดการศึกษาของสำนักงานการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีโครงสร้างการบริหารแบบกระจายอำนาจตามพื้นที่ กล่าวคือ มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละจังหวัดและในแต่ละจังหวัดก็กระจายออกไปเป็น กศน.อำเภอและจาก กศน.อำเภอก็กระจายออกไปเป็น กศน.ตำบล สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนฯ โดยพิจารณาโดยภาพรวมของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 44 แห่งในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบและบริหารงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอนั้นๆ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้บริบทของพื้นที่เป็นหน่วยในการแบ่งออกเป็น 5 พื้นที่ ได้แก่

1. จังหวัดนราธิวาส

จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดชายแดนใต้สุดของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซียตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลตะวันออกของแหลมมลายู ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดปัตตานีในเขตอำเภอสายบุรี อำเภอไม้แก่นและอำเภอไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอไทยและรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ทิศใต้ติดต่อกับรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดยะลาในเขตอำเภอบันนังสตา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขา 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยจังหวัดนราธิวาสมีศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการอุตสาหกรรมอยู่ที่อำเภอสุไหงโกลก ซึ่งเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่และมีความเจริญกว่าตัวจังหวัดมาก

ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษา ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูถิ่นติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ดังกล่าวเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 ด้าน ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนราธิวาส

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร / เนื้อหา	- เนื้อหาน้อยเกินไป ไม่ครอบคลุม - เนื้อหาการเรียนมีน้อย สอนอย่างละนิด ทำให้นักศึกษายังไม่เข้าใจในเนื้อหา - สอนหลายวิชาเกินไป	- อยากให้มีเนื้อหามากกว่านี้ - อยากให้เนื้อหาเหมาะสมกับวัย - อยากให้เพิ่มหลักสูตรใหม่ๆ ให้มากขึ้น - อยากให้มีเนื้อหาแบบละเอียดๆ จะได้เอาไปเป็นอาชีพได้ - อยากให้สอนแยกเป็นรายวิชา
2. วิธีสอน / กิจกรรม	- สอนทุกรายวิชาแบบรวมๆ -ไม่ค่อยมีกิจกรรม - ไม่มีอุปกรณ์การสอน - เรียนรู้จากหนังสือเพียงอย่างเดียว - สอนโดยใช้กระดานดำแล้ว	- อยากให้สอนแบบแยกรายวิชา - ควรมีการนำเกมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการสอนบ้าง - อยากให้มีการสอนทุกวัน วันละ 2-3 ชั่วโมงหลังเลิกงาน - ควรเพิ่มการปฏิบัติจริงในรายวิชา

	ให้นักศึกษาจดตาม	- อยากให้มีการจัดกิจกรรมภายนอก ร่วมกับชุมชนเยอะๆ - อยากให้มีกิจกรรมเยอะๆ - อยากให้มีวิธีสอนที่หลากหลาย - อยากให้มีการทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญๆ บ้าง - อยากให้ใช้คอมพิวเตอร์ในการสอน - อยากให้มีกิจกรรมมากๆ เพื่อสร้างความสนิทสนมระหว่างผู้เรียน
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
3. ผู้สอน /วิทยากร	- ครูสอนแบบบรรยายและให้นักศึกษาเขียนตามที่ครูบอก - ครูมักออกคำสั่งกับนักศึกษา - การดูแลเอาใจใส่จากครูน้อยเกินไป - มีครูผู้สอนจำนวน 2 คน โดยสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลาย - ครูผู้สอนมีน้อย - ครูไม่ค่อยใส่ใจนักศึกษา - ครูสอนไม่ตรงกับเนื้อหา - มีการสอนน้อยเกินไป สอน 1 วัน/สัปดาห์, สอน 2 ชั่วโมง/วัน - ผู้สอนอธิบายเนื้อหาไม่ละเอียด - ครูผู้สอนมีความรู้ไม่เพียงพอ	- ต้องการวิธีสอนแบบทันสมัย เช่น มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนบ้าง - ผู้สอนมีน้อยเกินไป ครู 1 คนสอน 3-4 วิชา - อยากให้ครูดูแลเอาใจใส่ศึกษามากกว่านี้ เช่น ครูน่าจะมีเวลาให้นักศึกษาสามารถไปขอคำปรึกษาได้ - อยากให้จัดครูเพิ่มขึ้น เปลี่ยนผู้สอนบ้าง - อยากให้ผู้สอนอธิบายเนื้อหาให้ละเอียดกว่านี้ - อยากให้มีครูเก่งๆ มาสอน - อยากให้ครูตั้งใจสอนให้มากกว่านี้

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
4. บรรยากาศ / สภาพแวดล้อม	- บรรยากาศอึดอัดเพราะมีจำนวนนักศึกษาเยอะมาก - สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัยจึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายกับการเรียน - สถานที่เรียนแคบ - ม.ต้น และ ม.ปลายเรียนรวมกัน	- อยากให้มีห้องเรียนเพิ่มขึ้น - จัดผู้เรียนให้เหมาะสม เช่น วิทย - อยากให้มีโรงเรียน (กศน.) เป็นของตนเอง - อยากให้สอนเป็นระดับชั้นไม่ยากให้สอนรวมกัน - อยากให้มีการสอนนอกสถานที่บ้าง - อยากให้มีศูนย์บริการด้านการจัดการเรียนรู้ที่ครบวงจรอยู่ในสถานที่เดียวกัน
5. การวัดและการประเมินผล	- มีการวัดผลแบบปรนัยเพียงอย่างเดียว - การสอบไม่รัดกุมสามารถลอกข้อสอบของเพื่อนได้ - การวัดผลยังไม่มีความน่าเชื่อถือ ครูปล่อยเกรดผ่านง่ายเกินไป - ใช้วิธีการสอบเพียงครั้งเดียวแล้วประเมินผลการเรียนเลย - จำนวนข้อสอบน้อยเกินไป - มีแต่ข้อสอบแบบกากบาทอย่างเดียว	- อยากให้มีวิธีการวัดผลหลายๆ วิธีหลายๆ รูปแบบ - ควรมีข้อสอบแบบอัตนัยบ้างสลับๆกัน - อยากให้มีการวัดและประเมินผลเป็นรายบุคคลตามความถนัดของผู้เรียน - น่าจะมีครูคุมสอบอย่างน้อยห้องละ 2 คนและแยกนักศึกษาให้นั่งห่างๆกันจะได้ไม่ลอกข้อสอบกัน - จำนวนข้อสอบควรมากกว่า 30 ข้อ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : ควรมีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพของเยาวชนโดยคำนึงถึงถิ่นฐานที่เขาเติบโตมาและอาชีพที่เขาอยากทำและควรยึดหลัก“ศาสนานำชีวิต”

2. จังหวัดยะลา

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร / เนื้อหา	- เป็นหลักสูตรที่เร็วเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาทำความเข้าใจเนื้อหาที่เรียน - หนังสือเรียนมีน้อยเกินไป ไม่เพียงพอ กับ จำนวน นักศึกษา - หลักสูตรรวบรัดเกินไป - เนื้อหาน้อยเกินไป - หลักสูตรที่เรียนไม่ตรงกับเวลาไปทำข้อสอบทำให้	- อยากให้มีระยะเวลาที่ศึกษาในหลักสูตรมากกว่านี้ - อยากได้สื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอ กับจำนวนนักศึกษา - อยากให้มีเนื้อหามากกว่านี้ - อยากให้เพิ่มเวลาเรียนให้มากกว่านี้
2. วิธีสอน / กิจกรรม	- สอนแบบเร่งรัดเกินไป ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม - การบ้านเยอะมาก แต่ไม่เข้าใจเนื้อหา - เวลาในการสอนน้อยเกินไป - อาจารย์สอนเร็วมาก เรียนไม่ทัน - อาจารย์สอนรวบรัดเกินไป - อาจารย์ไม่ค่อยมีสมาธิในการสอน - สอนรวบรัด อธิบายไม่ตรงกับเรื่องที่เรียน - อาจารย์ไม่ค่อยมีสมาธิในการสอน - สอนรวบรัด อธิบายไม่ตรงกับเรื่องที่เรียน	- อยากให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่านี้ - เวลาในการสอนควรมีเวลามากกว่านี้ เพราะเวลาน้อยเกินไปทำให้ไม่เข้าใจในสิ่งครูสอน - อยากให้อาจารย์สอนช้าๆ - อยากให้อาจารย์สอน / อธิบายเนื้อหาให้ละเอียดๆ - อาจารย์ควรมีสมาธิในการสอนมากกว่านี้
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
3. ผู้สอน / วิทยากร	- ผู้สอนบางคนไม่ค่อยใส่ใจนักศึกษาเท่าไร - สอนไม่ค่อยเข้าใจ - อาจารย์ควรสอนให้เข้าใจ	- อยากให้ผู้สอนเอาใจใส่นักศึกษามากกว่านี้ - อยากได้ครูผู้สอนที่เก่งๆ สอนแล้วรู้เรื่อง

	ก่อนที่จะสั่งงาน - ผู้สอนแต่งกายไม่เรียบร้อยมาสอน - ผู้สอนสอนรวบรัดเกินไป - อาจารย์สอนเร็วเกินไปฟังไม่ทัน - อาจารย์สอนไม่ต่อเนื่อง คือ สัปดาห์ที่แล้วอาจารย์คนหนึ่งสอนแต่ยังสอนเนื้อหาไม่จบก็ให้อาจารย์อีกคนมาสอนเนื้อหาใหม่ โดยที่ไม่สอนเนื้อหาเดิมที่สอนค้างไว้ เป็นแบบนี้บ่อยมาก	- อยากให้มีครูผู้สอนที่เอาใจใส่นักศึกษามากกว่านี้ - อยากให้อาจารย์ประจำกลุ่มสนใจในการสอนมากกว่านี้และควรสอนให้ตรงกับเนื้อหาวิชา - อาจารย์ควรให้คำพูดที่สุภาพและแต่งกายให้เรียบร้อย - อยากให้ผู้สอนสอนแบบละเอียดๆ จะได้นำความรู้ไปใช้ได้จริงๆ ไม่ใช่ได้แต่วุฒิการศึกษา
4. บรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	- อยู่ใกล้ถนนมากเกินไปทำให้เกิดเสียงรบกวนในการเรียน - ค่อนข้างเสียงดัง - ห้องเรียนน้อยเกินไป - ห้องเรียนร้อน และสกปรก - แออัด ฝุ่นเยอะ - ห้องเรียนเล็กเกินไป	- อยากให้สถานที่เรียนสงบมากกว่านี้ - อยากให้มีสื่อการเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนมากกว่านี้ - ต้องการแม่บ้านเพื่อทำความสะอาดห้องเรียน - อยากได้ห้องเรียนเพิ่ม - อยากให้ห้องเรียนติดแอร์ - อยากให้สถานที่กว้างขวางและสะอาด - อยากให้มีสนามเตะบอล มีห้องซ้อมดนตรี มีอาคารเรียนใหม่ๆ
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
5. การวัดและการประเมินผล	- การเก็บคะแนนไม่รัดกุม ยังมีนักศึกษาออกข้อสอบ - ไม่เข้าใจว่าอาจารย์ให้เกรดยังไงเพราะคนที่ไม่มีมาเรียนไม่ทำกิจกรรมแต่เกรดออกมาดี - คะแนนเกรดมักจะเลือกที่รักมักที่ชัง	- ควรมีมาตรการการสอบที่รัดกุมและเข้มงวด - อยากให้อาจารย์วัดเกรด ให้เกรดตามความเป็นจริง ไม่เลือกปฏิบัติ - อยากให้มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในการให้เกรด

3. จังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นจังหวัดเดียวในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนที่ไม่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษตามประกาศของรัฐบาลเขตพื้นที่พิเศษ กล่าวคือ พื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษบนความหลากหลายในการดำรงชีวิตของประชาชนทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมและวัฒนธรรม ประชาชนร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูพื้นบ้านในการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่ใช้ในทางราชการ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและสังคมส่วนใหญ่เป็นสังคมมุสลิมที่ใช้วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมเป็นวิถีชีวิตซึ่งแตกต่างจากศาสนาอื่นที่ไม่ต้องผูกติดกับหลักศาสนาทุกเรื่องและทุกเวลา เช่น การดำเนินชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าถึงเข้านอนตอนกลางคืนที่ต้องใช้ชีวิตบนหลักอิสลาม ด้านเศรษฐกิจ การอาชีพเป็นเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนหลักการอิสลาม อาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและปัจจัยในการบริโภคก็ต้องตั้งอยู่บนหลักอิสลาม แม้แต่การเมืองการปกครองก็ต้องใช้หลักอิสลาม (สำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2551) การจัดการศึกษาจำเป็นต้องยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักการทางศาสนา

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร /เนื้อหา	- หลักสูตรระยะสั้นเกินไป - ไม่เข้าใจหลักสูตรกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่เรียน - หลักสูตรไม่เหมาะกับผู้เรียน - เนื้อหามีน้อย ไม่ครอบคลุม - หลักสูตรไม่ชัดเจน - เนื้อหาการเรียนการสอนน้อยมาก เวลาในการสอนแทบจะไม่มีเลย - เนื้อหาในการสอนยากเกินความสามารถของผู้เรียน	- อยากให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น แม่และเด็ก - อยากให้สอนเฉพาะเนื้อหาที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน - อยากให้เนื้อหาในหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและไม่ยากจนเกินไป - อยากให้มีเนื้อหามากกว่านี้ - อยากให้สอนเนื้อหาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน - อยากให้มีเวลาหรือตารางในการเรียนการสอนชัดเจนกว่านี้และมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป
2. วิธีสอน /กิจกรรม	- ผู้สอนสอนแบบรวมๆ ไม่เจาะจงเนื้อหาวิชาที่สอน - ผู้สอนไม่ค่อยสอนวิชา	- อยากให้สอนแยกเป็นรายวิชา - อยากให้สอนเกี่ยวกับการคำนวณ ตัวเลข คณิตศาสตร์บ้าง

	ตัวเลข สอนเพียงวิชาสังคม กับความรู้ทั่วไปเพียงอย่างเดียว - ไม่มีตารางเรียนที่ชัดเจน บางช่วงเวลาทั้งเดือนไม่มีการเรียนเลย - กิจกรรมมีน้อยมาก - ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย เพียงอย่างเดียวทำให้น่าเบื่อ - ไม่ค่อยมีกิจกรรม กิจกรรมที่มีประจำทุกปีคือกิจกรรมด้านกีฬาเพียงกิจกรรมเดียว	- อยากให้มีการเรียนการสอนทุกสัปดาห์ - ควรมีการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 2 วัน - อยากให้มีกิจกรรมมากกว่านี้ - อยากให้มีการเรียนการสอนทุกสัปดาห์ โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเช้าและช่วงบ่าย
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
2. วิธีสอน /กิจกรรม	- ช่วงเวลาในการสอนขาดตอน / ไม่ค่อยมีกิจกรรม	
3. ผู้สอน /วิทยากร	- ผู้สอนไม่ค่อยทุ่มเทกับการสอนเท่าที่ควร - ไม่ค่อยมีการเรียนการสอนซักเท่าไร - ผู้สอนมีน้อย - ผู้สอนไม่เตรียมเนื้อหาที่จะมาสอน ไม่ค่อยพร้อมจะสอนเท่าที่ควร - ผู้สอนไม่มีจิตวิทยาในการสอน - ผู้สอนสอนแบบรวบรัด ไม่ค่อยตั้งใจสอน สอนให้เสร็จๆ ไป บางครั้งก็ไม่มาสอน - ครูผู้สอนถ่ายทอดความรู้ได้ไม่ดีพอ	- อยากให้ผู้สอนอธิบายเนื้อหาให้มากกว่านี้ - อยากให้มีผู้สอนมากกว่านี้ - อยากให้ผู้สอนเตรียมเนื้อหาทุกครั้งก่อนทำการสอน - อยากให้ผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ มีจิตวิทยาในการสอน - อยากให้สอนแบบทันสมัย มีสื่อแปลกๆ ใหม่ ๆ
4. บรรยากาศ / สภาพแวดล้อม	- อากาศร้อน อึดอัด มีเสียงดังรบกวนขณะเรียน - อยากให้มีอาคารเรียนเป็น	- อยากให้แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กกว่านี้ - อยากให้ผู้เรียนเคารพอาจารย์

	ของตัวเอง - สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัย - ห้องเรียนมีแค่ห้องเดียว และเรียนรวมกันระหว่าง ม.ต้น กับ ม.ปลาย - สถานที่เรียนแคบในขณะที่จำนวนผู้เรียนเยอะมากๆ	- อยากให้มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเพียงพอ - อยากให้เปลี่ยนบรรยากาศ การเรียนการสอนโดยการไปทัศนศึกษา นอกพื้นที่บ้าง - อยากให้มีการแบ่งกลุ่มเรียนที่ชัดเจนระหว่าง ม.ต้น ม.ปลาย - อยากให้มีห้องเรียนมากกว่านี้
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
4. บรรยากาศ / สภาพแวดล้อม	- อาคารเรียนและห้องเรียนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้ผู้เรียนสับสน	- อยากให้มีอาคารเรียน ห้องเรียนเป็นของตัวเองไม่ใช่ไปเรียนที่สำนักงานหรือตามโรงเรียนต่างๆ
5. การวัดและการประเมินผล	- การประเมินผลไม่มีประสิทธิภาพ มีการทุจริตทุกครั้งที่สอบ - ผู้คุมสอบรู้เห็นเป็นใจในการลอกข้อสอบของผู้สอบ - ข้อสอบยากเกินไป - การวัดประเมินผลใช้วิธีเดียวคือการสอบ - ข้อสอบเป็นแบบปรนัยเพียงอย่างเดียว	- อยากให้ผู้คุมสอบเข้มงวดมากกว่านี้ - อยากให้มีระบบการสอบที่รัดกุมไม่สามารถทุจริตการสอบได้ - อยากให้ข้อสอบที่สอบตรงกับสิ่งที่ครูสอน - อยากให้ข้อสอบง่ายกว่านี้ - ควรมีการวัดประเมินผลที่หลากหลายวิธี - ข้อสอบน่าจะเป็นแบบปรนัยและอัตนัย - อยากให้ใช้หลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการตัดเกรด

4. จังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย)

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร / เนื้อหา	- หลักสูตร กศน. 2551 มีเนื้อหาเยอะเกินไป - กรอบเนื้อหาวิชากว้างเกินไป - เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน - รายวิชาเลือกมีมาก	- อยากให้เนื้อหาในหลักสูตรมีความกระชับและสอดคล้องตรงกับบริบทในท้องถิ่น - ควรเน้นหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เช่น ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ การประมง

	จนเกินไป - รายวิชาที่เรียนเยอะเกินไป	- ลดรายวิชาที่ไม่เกี่ยวข้องลง
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร /เนื้อหา	- ผู้เรียนไม่สามารถเลือกวิชาในหมวดวิชาเลือกได้ ส่วนใหญ่จะเป็นแบบบังคับเลือก ส่งผลให้ไม่สามารถทำคะแนนได้ดีๆ ในรายวิชานั้น - บางวิชาซ้ำซ้อนกัน แยกย่อยวิชาหลากหลาย น่าจะรวมรายวิชาให้เป็นวิชาเดียว เนื้อหารายวิชาบางเล่มไม่ตรงกับหลักสูตรแกนกลาง - เนื้อหาบางรายวิชาที่ความซ้ำซ้อนกัน - จำนวนชั่วโมงการพบกลุ่มมากเกินไป - ใช้เวลาในการพบกลุ่มเรียนหลายชั่วโมง (ไม่สามารถลงงานได้)	- ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกเรียนรายวิชาเลือกได้ตามความสนใจ โดยอาจจะเปิดโอกาสให้เลือกเรียนรายวิชาเลือกจากข้อมูลการสำรวจความต้องการเรียนของนักศึกษาส่วนใหญ่และหากเป็นไปได้ที่จะมีวิชาเลือกให้เรียนตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียน - ให้ลดรายวิชาลง - เนื้อหาที่อยู่ในวิชาเดียวกันให้รวมเป็นวิชาเดียวกันไม่ควรแยกย่อยเป็นหลายๆวิชา - ต้องการให้ลงทะเบียนรายวิชาให้น้อยลง - ใช้เวลาในการพบกลุ่มเรียนให้น้อยลง - การพบกลุ่มควรเป็น 100 ชั่วโมงเหมือนเดิม
2. วิธีสอน /กิจกรรม	- สื่อที่ใช้ประกอบการสอนยังไม่หลากหลาย - มีสื่อน้อยมาก - ไม่มีเวลามาพบกลุ่มและเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากบางครั้งหยุดงานไม่ได้ โดนตัดเงิน - นักศึกษาต้องประกอบอาชีพ ไม่สามารถจะมาพบกลุ่มในวันที่มีการเรียนการสอนหรือมาพบกลุ่มซ้ำ	- อยากให้มีสื่อแบบเรียนครบทุกคนและมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ - ให้มีสื่อการสอนที่นอกเหนือจากสื่อแบบเรียนเพิ่มขึ้น - มีการไปทัศนศึกษานอกสถานที่บ้าง - ลดชั่วโมงการพบกลุ่มให้เหลือเท่าเดิม (100 ชั่วโมง) เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องทำงานไม่สามารถพบกลุ่มได้ตามจำนวนชั่วโมงตามที่กำหนด - น่าจะมีการมอบหมายงานให้ไปทำ
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
2. วิธีสอน /กิจกรรม	- ติตภาระงาน ไม่ได้มาพบ	- ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ

	กลุ่มทุกครั้ง - เวลาพบกลุ่มมากจนเบียดบัง กิณเวลางานประจำที่ทำอยู่ - กิจกรรมไม่หลากหลาย - สื่อการสอนไม่ทันสมัย	มาใช้ในการเรียนการสอน - ควรมีสื่อที่ผู้เรียนสามารถนำไปเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้านได้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป - ลดเวลาพบกลุ่มให้น้อยลง
3. ผู้สอน /วิทยากร	- ครูผู้สอน สอนอยู่คนเดียวทุกวิชา - ผู้สอนไม่มีความรู้ความสามารถตรงตามวิชาที่สอน - ครูมอบหมายเยอะเกินไป - ครูผู้สอนมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนนักศึกษา - ครูผู้สอนจบไม่ตรงกับวิชาที่สอน - ภาระงานของครู กศน. เยอะทำให้มีเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เต็มที่ - ครูผู้สอนยังไม่รอบรู้/ชำนาญในรายวิชาที่สอน - ครูค่อนข้างมีกิจกรรมมาก/ผู้สอนติดภารกิจเยอะทำให้ไม่สามารถมาพบกลุ่มได้ทุกครั้ง	- ต้องการครูผู้สอนเพิ่ม - น่าจะมีการอบรมครูผู้สอนให้สามารถถ่ายทอดความรู้และเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย - ต้องการครูที่มีความรู้ตรงกับวิชาที่สอนหรือมีวิทยากรมาสอนเสริมในวิชาที่ยากๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ - ควรลดกิจกรรมครูในการทำกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากภาระงานสอนและการพบกลุ่มกับนักศึกษา - ต้องการให้ครูผู้สอนมีเวลาสอนมากกว่านี้ - จัดครูผู้สอนเฉพาะเป็นรายวิชา - อยากให้ครู 1 คนสอน 1 วิชา
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
4. บรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	- สถานที่พบกลุ่มคับแคบเกินไปและอากาศร้อน - สื่อการเรียนการสอนมีน้อยมากๆ - สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเรียนซักเท่าไร (คับ)	- อยากได้พัดลมเพราะเวลาพบกลุ่มนักศึกษาเยอะและอากาศร้อน - ควรมีน้ำดื่มไว้บริการอย่างเพียงพอ - ให้มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและมีความพร้อมในการใช้งานทุกวิชาที่สอน

	แคมป์ อากาศร้อน) - สถานที่ในการพบกลุ่มไม่เหมาะสมเพราะไม่เป็นเอกเทศ - อาคารสถานที่ที่ยังขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนสำหรับวิชาที่มีการเรียนการสอนในรายวิชาที่ยากและรายวิชาเลือก - การเดินทางไปพบกลุ่มไม่สะดวก สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง - สถานที่ในการพบกลุ่มคับแคบ - ขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีและ Internet ในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง	- ต้องการสื่อการเรียนการสอนเพิ่ม - สถานที่ในการพบกลุ่มควรเป็นเอกเทศและมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน - ต้องการ Internet ในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
5. การวัดและการประเมินผล	- ข้อสอบยาก ไม่ตรงกับเนื้อหาที่เรียน - ครูออกข้อสอบไม่ตรงกับที่เรียน - จำนวนวันในการสอบเยอะ - ข้อสอบปลายภาคไม่ตรงกับในสื่อแบบเรียน	- อยากให้ข้อสอบตรงกับสิ่งที่เรียน - ครูผู้สอนควรออกข้อสอบเองไม่ใช่ข้อสอบจากส่วนกลาง - ควรมีมาตรการให้ข้อสอบกับวิชาที่เรียนไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. อยากให้มึงงบประมาณในการจัดแข่งขันกีฬาอย่างเพียงพอ
2. กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาดไม่ค่อยเหมาะสมกับนักศึกษา กศน. เพราะส่วนใหญ่ผู้เรียนไม่ได้นำไปใช้เนื่องจากนักศึกษาทำงาน
3. ต้องการมีอาคารเรียนที่ชัดเจนเป็นของตัวเองและมีสื่อเทคโนโลยีด้วย
4. ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านความคิด สุขภาพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม
5. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความรักในอาชีพที่ตนเองทำอยู่
6. รายวิชาในกาเรียนเยอะเกินไปควรลดรายวิชาให้น้อยลง
7. ลดรายวิชาเลือกลง ลดหน่วยกิตและเนื้อหาบางส่วนที่ไม่จำเป็นและควรเพิ่มเนื้อหาที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต

5. จังหวัดสตูล

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1. หลักสูตร /เนื้อหา	- เนื้อหาในการสอนมีมากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน - เนื้อหาเท่ากับการเรียนปกติแต่ย่ำระยะเวลาเรียน	- อยากให้ลดเนื้อหาในการเรียน หรือปรับให้เหมาะสมกับเวลา - อยากให้มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับท้องถิ่น (กริถยาง ปลูกผัก ออกทะเล)
2. วิธีสอน /กิจกรรม	- เรียนรู้จากหนังสือเพียงอย่างเดียว - ครูพูด ๆ ให้ฟังแล้วสั่งงาน - มีแต่การเก็บคะแนนจากการส่งงาน - ขาดกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม - การสอนแบบพื้นฐาน ไม่เจาะลึก - ครูสร้างการมีส่วนร่วมน้อยไประหว่างสอน - ครูสอนไม่ดึงดูดความสนใจ	- อยากให้เพิ่มการปฏิบัติกิจกรรมให้เห็นของจริงในบางวิชา - อยากให้มีการจัดกิจกรรมภายนอก ร่วมกับชุมชนเยอะๆ - อยากให้มีกิจกรรมเยอะๆ - อยากให้มีวิธีสอนที่หลากหลาย - เพิ่มกิจกรรมทัศนศึกษา - อยากให้ใช้คอมพิวเตอร์ในการสอน - ครูต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการสอนมากกว่านี้ - ครูเพิ่มทักษะการสอนให้ผู้เรียนสนใจกว่านี้(ไม่จำเจ)
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
3. ผู้สอน /วิทยากร	- ครูสอนแบบบรรยายและให้นักศึกษาเขียนตามที่ครูบอก - มีครูผู้สอนน้อย - ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความชำนาญในการสอนรายวิชานั้น ๆ - ครูหนึ่งคนสอนหลายวิชา - ครูสอนไม่ตรงกับเนื้อหา - มีการสอนน้อยเกินไป - ผู้สอนอธิบายเนื้อหาไม่ละเอียด - ครูผู้สอนมีความรู้ไม่เพียงพอ - ผู้สอนไม่เข้มงวดในการ	- ต้องการวิธีสอนแบบทันสมัย เช่น มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนบ้าง - อยากให้เพิ่มครูผู้สอน - อยากได้ครูที่มีความรู้ความชำนาญในวิชานั้น ๆ มาสอน - อยากให้ครูดูแลเอาใจใส่นักศึกษามากกว่านี้ เช่น ครูน่าจะมีเวลาให้นักศึกษาสามารถไปขอคำปรึกษาได้ - อยากให้จัดครูเพิ่มขึ้น - หาครู/ผู้สอนที่มีความชำนาญเฉพาะทางสอน - อยากให้ผู้สอนอธิบายเนื้อหาให้ละเอียดกว่านี้ - อยากให้มีครูเก่งๆ มาสอน -อยากให้ผู้สอนตั้งใจสอนให้มากกว่านี้

	เรียน	
4. บรรยากาศ / สภาพแวดล้อม	- สถานที่ในการสอนแคบเกินไป - จำนวนนักเรียนกับสถานที่ไม่เหมาะสมกัน	- สถานที่ควรจัดให้กว้างขวางและเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน
5. การวัดและการประเมินผล	- การสอบเข้มเกินไป - ครูให้เกรดง่ายเกินไป - การวัดผลด้วยการเก็บคะแนนเข้าห้องเรียนหรือพบกลุ่ม บางครั้งมีความจำเป็นจึงไม่ได้มาก็ทำให้เสียคะแนน - ใช้วิธีการสอบเพียงครั้งเดียวแล้วประเมินผลเลย	- อยากให้มีวิธีการวัดผลหลายๆ วิธีหลายๆ รูปแบบ - อยากให้มีการวัดและเก็บคะแนนระหว่างเรียนเยอะ ๆ เป็นรายบุคคล - ลดจำนวนข้อสอบ - การคุมสอบไม่ควรเข้มเกินไป
ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
5. การวัดและการประเมินผล	- จำนวนข้อสอบเยอะเกินไป - ข้อสอบแบบกากบาทอย่างเดียว	

ข้อเสนอแนะ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้เสนอแนะในเรื่องของหลักสูตรที่เรียนว่า หากมีการใส่หลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเขาจะดีมากเพื่อเพิ่มความชำนาญ เพราะสุดท้ายเขาก็ต้องทำอาชีพนี้เลี้ยงชีวิตและครอบครัวต่อไป ซึ่งหากมองในมุมของหลักสูตรที่เขาเรียนก็ไม่ต่างอะไรกับสถานศึกษาเดิมที่เขาออกมาแต่เมื่อมาเรียนที่นี้ยังเรียนเหมือนเดิมเพียงแต่ใช้ระยะเวลาสั้นลงไปอีก เขามองว่ามันเป็นข้อเสียมากกว่าดีตรงที่เวลาน้อย แต่เรียนเท่าเดิมเหมือนเดิมทำให้เขารู้สึกเบื่อหน่าย ส่วนของรายวิชาพื้นฐานยังคงจำเป็นแต่รายวิชาไหนที่ห่างไกลจากวิถีชีวิตของพวกเขาอยากให้ลดน้อยลง สรุปคือเขาอยากให้ กศน.ใส่หลักสูตรใกล้ตัวเขาให้มากกว่านี้ ในส่วนของระยะเวลาของหลักสูตรเหมาะสมกับสถานะของคนที่ไม่อยากเรียนในระบบ ด้วยมีข้อดีคือ ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ถือเป็นทางเลือกของการศึกษา แต่ควรนำเอาเทคโนโลยีมาใช้

ในส่วนผู้สอน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนะว่า ควรหาคนที่มีความรู้ความชำนาญมาสอนในรายวิชานั้น ๆ และสถานศึกษา หรือ กศน.ควรเอาปราชญ์ชาวบ้านมาสอนในเรื่องของชุมชนเพื่อสืบทอดความรู้ของชุมชนไม่ให้หายไปกับคนรุ่นเก่า

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเชิงปริมาณ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 29,342 คน (จังหวัดนราธิวาส 7,245 คน จังหวัดปัตตานี 10,512 คน จังหวัดยะลา 7,299 คน จังหวัดสตูล 2,194 คน จังหวัดสงขลา 4 อำเภอ คือ จะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย 2,092 คน) (ระบบฐานข้อมูลและโปรแกรมเพื่อการบริหารจัดการ, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สืบค้นจาก : <http://203.172.142.230/NFE-MIS/>)

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรเป้าหมาย โดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด เนื่องจากในทางปฏิบัติไม่สามารถทำการศึกษา ประชากรทั้งหมดได้ เพราะปัญหาและอุปสรรคในด้านค่าใช้จ่ายและเวลาในการศึกษา จึงต้องมีความ จำเป็นจะต้องกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับงานวิจัย โดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดและ วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการยอมรับในการศึกษา โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ จำนวน 395 คน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าประชากรมีโอกาสรับเลือก เป็นตัวแทนของประชากรในการวิจัย ผู้ศึกษาได้ใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 (วรรณิ แกมเกตุ, 2551. วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

เมื่อแทนค่าตามสูตรของ Taro Yamane จะได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{31,250}{1 + (31,250 \times 0.05)^2} \\ &= 395 \quad \text{คน} \end{aligned}$$

เมื่อคำนวณด้วยสูตรดังกล่าวตามวิธีของ Taro Yamane จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 31,250 คน จึงกำหนดประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (n) จำนวนทั้งสิ้น 395 คน ที่ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (e) 5 เปอร์เซ็นต์

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบบสอบถามกับคืนมาจำนวน 365 ชุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 200 คน (ร้อยละ 54.80) เป็นชาย จำนวน 165 คน (ร้อยละ 45.20)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาในการศึกษาในกิจกรรมได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแยกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม 5) ด้านการวัดและการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอยู่ 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม 5) ด้านการวัดและการประเมินผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 5 ด้านมาเป็นกรอบของการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หน้าปกแบบสอบถาม ประกอบด้วยชื่อแบบสอบถาม ชื่อคณะผู้วิจัย และสถานที่ติดต่อ

ส่วนนำ ประกอบด้วยคำชี้แจง บทบาทของผู้ตอบแบบสอบถาม และการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามถึง เพศ ประสบการณ์ อาชีพ และสังกัด

ตอนที่ 2 ปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยรายการสภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 ด้าน ที่วิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	จำนวน 12 รายการ
2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	จำนวน 10 รายการ
3) ด้านผู้สอน/วิทยากร	จำนวน 10 รายการ
4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	จำนวน 10 รายการ
5) ด้านการวัดและการประเมินผล	จำนวน 8 รายการ

การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เอกสารที่เกี่ยวข้องและเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก
3. ร่างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น
4. ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อความถามกับปัญหาและความต้องการแต่ละด้าน
5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อตรวจสอบการใช้ภาษา
6. ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแบบความคงที่ภายใน (internal consistency) ของแบบสอบถาม สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 2 ข้อคำถามปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่ามีค่าความเที่ยงตรงของข้อคำถามในแต่ละด้านมีค่าระหว่าง 0.85 ถึง 0.97 และโดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.97 สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่าค่าความเที่ยงตรงของข้อคำถามในแต่ละด้านมีค่าระหว่าง 0.87 ถึง 0.90 โดยภาพรวมทุกด้านมีค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557
2. เลือก กศน. จำนวน 10 แห่ง (จากทั้งหมด 44 แห่ง) เป็นตัวแทนของ กศน. เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. แจกแบบสอบถามให้นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลมีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล
2. นำแบบสอบถามที่เสร็จแล้วมาบันทึกข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่บันทึกแล้วมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.1.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

3.1.2 ค่าเฉลี่ยเรขาคณิต (Arithmetic Mean : $\bar{X}$) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงภาพรวมของระดับความคิดเห็นที่มีต่อแต่ละคำถาม และระดับความคิดเห็นรวมของทุกคำถามในแต่ละองค์ประกอบ

3.1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายของข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาเป็นรายด้าน

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	3.35	0.54
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.12	0.70
ด้านผู้สอน/วิทยากร	3.04	0.84
ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	3.00	0.83
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.14	0.75

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชนเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านหลักสูตรหรือเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.35 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54) รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผลที่มีค่าเฉลี่ย 3.14 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.12 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70) และด้านผู้สอนหรือวิทยากร ค่าเฉลี่ย 3.04 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม ที่มีค่าเฉลี่ย 3.00 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83)

ตารางที่ 3 ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกของแต่ละด้าน

ด้าน	ปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/ เนื้อหา	จำนวนรายวิชามากเกินไป	3.65	0.82
	เนื้อหาในแต่ละรายวิชามากเกินไป	3.51	0.79
	เวลาเรียนในแต่ละรายวิชาสั้นเกินไป	3.38	0.75
ด้านวิธีสอน/ กิจกรรม	ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก	3.41	0.80
	ให้เรียนรู้จากหนังสือเป็นหลัก	3.35	0.90
	ขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน	3.21	1.07
ด้านผู้สอน/ วิทยากร	ผู้สอนมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน	3.20	1.03
	ผู้สอนคนเดียวสอนหลายวิชามากเกินไป	3.19	1.13
	ผู้สอนขาดความรู้ความชำนาญในวิชาที่สอน	3.18	1.15
ด้าน บรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม	ผู้เรียนมีภาระงานประจำไม่สามารถมาเรียนได้	3.28	1.04
	ขาดแคลนสื่อเทคโนโลยี	3.18	1.11
	หนังสือเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา	3.14	1.06
ด้านการวัด และการ ประเมินผล	การวัดผลใช้ข้อสอบปรนัยเพียงอย่างเดียว	3.40	.94
	เนื้อหาที่สอบยาก ไม่ตรงกับที่เรียน	3.25	.98
	จำนวนวันที่สอบมากเกินไป	3.23	1.03

เมื่อพิจารณาปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นรายข้อ สามารถระบุปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร/เนื้อหาพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสามอันดับสูงสุดได้แก่ปัญหาจำนวนรายวิชาที่มาก เนื้อหาในแต่ละวิชามีปริมาณมาก แต่ให้เวลาเรียนสั้นเกินไป

ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ผู้สอนสอนแบบบรรยายเป็นหลักโดยให้เรียนรู้จากหนังสือ และขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน

ด้านผู้สอน/วิทยากรพบว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้สอน 2 ข้อ คือมีจำนวนผู้สอนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน และจำนวนวิชาที่สอน นอกจากนั้นยังเป็นปัญหาผู้สอนที่ขาดความชำนาญในวิชาที่สอน

ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือสภาพการจัดเวลาเรียนที่ตรงกับเวลาที่ผู้เรียนมีภาระงานประจำทำให้ไม่สามารถมาเรียนใน อีกสองปัญหาเป็นปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนที่มีการขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีและหนังสือเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

ด้านการวัดและการประเมินผลพบว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับรูปแบบของการวัดและประเมินผลที่ใช้ข้อสอบแบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของเครื่องมือที่มีเนื้อหาที่ไม่ตรงกับที่เรียน และเนื้อหาที่สอยาก นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนวันสอบที่มากเกินไป

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพความต้องการเป็นรายด้าน

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	3.37	0.55
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.64	0.59
ด้านผู้สอน/วิทยากร	3.71	0.59
ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	3.71	0.61
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.73	0.64

ผลการศึกษาความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชนเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการวัดและประเมินผล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64) รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม และด้านผู้สอนหรือวิทยากรที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 และ 0.59 ตามลำดับ) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.64 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านหลักสูตรหรือเนื้อหา ที่มีค่าเฉลี่ย 3.37 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55)

ตารางที่ 5 ความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกของแต่ละด้าน

ด้าน	ปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	หลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน	3.69	0.84
	หลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน	3.67	0.94
	หลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	3.65	0.98
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	มีสื่อการเรียนรู้ที่สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง	3.87	0.81
	ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น	3.73	0.82

	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องทุกสัปดาห์	3.71	0.88
ด้านผู้สอน/ วิทยากร	ครูผู้สอนมีความตั้งใจในการสอน	3.85	0.83
	ครูผู้สอนมีความสามารถในการสอน สามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้	3.79	0.80
	ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม	3.76	0.91
ด้าน บรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม	มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษา	3.90	0.78
	ห้องเรียนสะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย	3.80	0.92
	มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยพร้อมใช้	3.77	0.86
ด้านการวัดและ การประเมินผล	มีเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ชัดเจน	3.82	0.88
	แจ้งเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ	3.79	0.85
	การตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม	3.77	0.85

เมื่อพิจารณาความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นรายชื่อ สามารถระบุความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร/เนื้อหา พบว่า ความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ความต้องการหลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับผู้เรียน หลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และหลักสูตรผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่า มีความต้องการให้จัดหาสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมให้นักศึกษามีส่วนร่วมมากขึ้นและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องสัปดาห์

ด้านผู้สอน/วิทยากร พบว่า เป็นความต้องการเกี่ยวกับความตั้งใจในการสอนของผู้สอน ความสามารถในการสอน และบุคลิกภาพของผู้สอน

ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม พบว่า สองข้อแรกเป็นความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ คือ มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษาและ ห้องเรียนสะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย อีกข้อเป็นความต้องการเกี่ยวกับสื่อคือการมีสื่อที่ทันสมัยพร้อมใช้

ด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า มีความต้องการเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์การตัดสินให้ชัดเจนและแจ้งให้ผู้เรียนทราบ อีกข้อหนึ่งเป็นความต้องการให้ตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

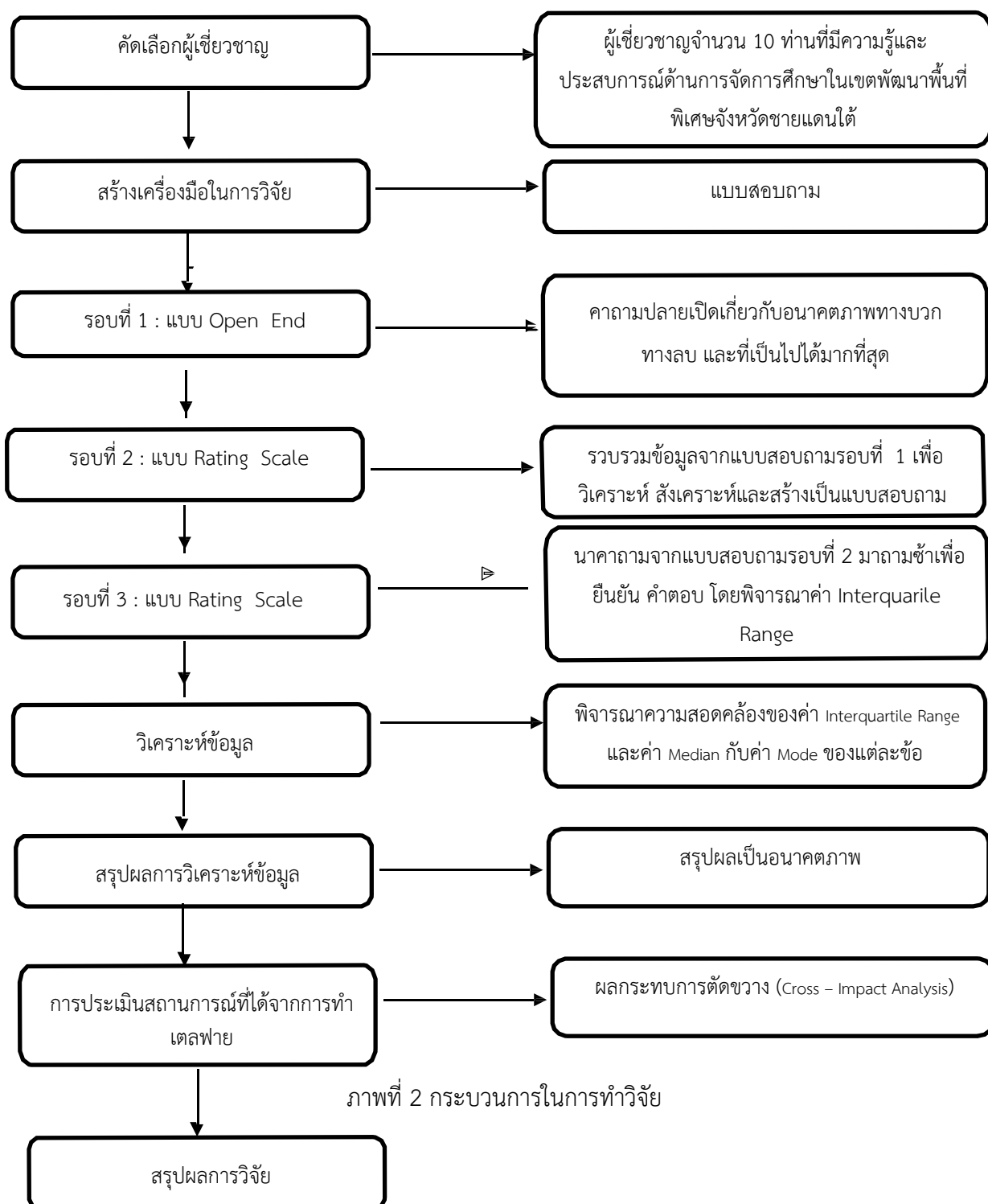
ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาค้นคว้าอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) เป็นวิธีการศึกษาวิจัยอนาคตเพื่อศึกษา

แนวโน้มการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษาเป็นการสำรวจแนวโน้มการบริหารจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสร้าง แบบสอบถามและส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน ตอบกลับมา แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยใช้กรอบความคิดบริบทขององค์ประกอบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม และ 5) ด้านการวัดและ การประเมินผลเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาจากข้อมูลแนวโน้มและฉันทามติของความเห็นผู้เชี่ยวชาญนำมาเขียนภาพอนาคตได้ดังนี้ (1) ภาพอนาคตทางที่ดี (Optimistic- Realistic Scenario) (2) ภาพอนาคตทางที่ไม่ดี (Pessimistic- Realistic Scenario) และ (3) ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มาก (Most Probable Scenario)

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูล จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาอนาคต การพัฒนาคุณภาพชีวิต การลงพื้นที่เพื่อทบทวนสภาพบริบทของสังคมไทยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน /อนาคต

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบกรอบความคิดในการวิจัย โดยการสนทนากับผู้มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา/การจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำมาจัดทำแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน โดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 4 EDFR รอบที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์แบบ EFR (Ethnographic Future Research) โดยนำแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิด บริบทขององค์ประกอบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/ กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม และ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล เป็นกรอบในการวิเคราะห์ หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดที่เหมือนและแตกต่างจัดข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน จัดข้อมูลที่ได้จากการจำแนกตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต 5 ด้านเพื่อเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 6 สร้างแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดที่ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วมาสร้างเป็นข้อคำถามมาตราประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ตั้งแต่ 1-5 คือ แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุดไปจนถึงแนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด แทนค่าเป็นตัวเลขจาก 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับข้อคำถามจากการสัมภาษณ์ จำนวน 73 ข้อ จำแนกได้ดังนี้

- (1) แนวโน้มบริบทด้านหลักสูตร/เนื้อหาในทศวรรษหน้า จำนวน 13 ข้อ
- (2) แนวโน้มบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้า จำนวน 14 ข้อ
- (3) แนวโน้มบริบทด้านผู้สอน/วิทยากรในทศวรรษหน้า จำนวน 17 ข้อ
- (4) แนวโน้มบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมในทศวรรษหน้า จำนวน 15 ข้อ
- (5) แนวโน้มบริบทด้านการวัดและการประเมินผลในทศวรรษหน้า จำนวน 14 ข้อ

ขั้นตอนที่ 7 ทำ EDFR รอบที่ 2 โดยนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานโดยพิจารณาค่าความเป็นไปได้ของข้อมูลแนวโน้มที่เกิดขึ้นจากค่ามัธยฐาน (Median) สำหรับฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญพิจารณาจากพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) สำหรับภาพอนาคตพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์พิจารณาจากค่าร้อยละ (Percentage) ของความเห็นผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความเห็นว่าต้องการให้เกิดหรือไม่ต้องการให้เกิดและจัดทำแบบสอบถามในรอบที่ 3 ในรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน จะได้รับรู้ ข้อมูล

บ่อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) เป็นของกลุ่มโดยส่วนรวมโดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของกลุ่มผนวกด้วยคำตอบเดิมของตนเอง แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาตอบใหม่ เมื่อได้รับคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คนในรอบที่ 3 แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าความเป็นไปได้ของข้อมูลแนวโน้มที่เกิดขึ้น ฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญและภาพอนาคตพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 8 เขียนสรุปภาพอนาคตของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

(1) ภาพอนาคตที่ดี สร้างจากข้อมูลแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญต้องการให้เกิดพิจารณาจากค่ามัธยฐาน (Median) ในช่วง 3 - 4.5 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.5 ค่าร้อยละ (Percentage) ที่ต้องการให้เกิดอยู่ในช่วง 51-100

(2) ภาพอนาคตที่ไม่ดีสร้างจากข้อมูลแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องการให้เกิดพิจารณาจากค่ามัธยฐาน (Median) ในช่วง 3 - 4.5 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.5 ค่าร้อยละ (Percentage) ที่ไม่ต้องการให้เกิดอยู่ในช่วง 51 - 100

(3) ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด สร้างจากข้อมูลแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นไปได้มาก มีทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ พิจารณาจากค่ามัธยฐาน (Median) ในช่วง 4 - 4.5 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.5

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิด (รอบที่ 1)
2. แบบสอบถามระดับความคิดเห็น เป็น Rating Scale (รอบที่ 2)
3. เป็นแบบสอบถามเพื่อยืนยันคำตอบ (รอบที่ 3)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Excel 2013 คำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) และค่าร้อยละ (Percentage)

ระยะที่ 3 การร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross-Impact Analysis) และวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ด้วยแบบสอบถามโดยใช้เทคนิค EDR (Ethnographic Delphi Future Research) จำนวน 3 รอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีหลายมิติในเรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้อย่างเพียงพอที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทางสังคมเพื่อหาคำตอบในขณะที่ยังจำเป็นต้องมีการตัดสินใจในการนำมากำหนดกรอบภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการร่างภาพอนาคตของรูปแบบ

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis) และขั้นตอนที่ 2 การวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อได้ข้อสมมติฐานของเหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคตในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 – 2565)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ด้วยแบบสอบถามโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research)

ตอนที่ 2 ร่างภาพอนาคตของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำเสนอผลการศึกษาในตอนนี้ เป็นผลจากการดำเนินงานระยะที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ด้วยแบบสอบถามโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) จำนวน 3 รอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีหลายมิติในเรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้อย่างเพียงพอที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทางสังคมเพื่อหาคำตอบในขณะที่ยังจำเป็นต้องมีการตัดสินใจในการนำมากำหนดกรอบภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปผลได้ดังนี้

1. แนวโน้มบริบทด้านหลักสูตร/เนื้อหาในทศวรรษหน้า

ตารางที่ 5 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับด้านหลักสูตร/เนื้อหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	1.1	5	5	0	0	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	1.2	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	1.7	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	1.3	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
5	1.4	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
6	1.5	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง

7	1.6	4	4	0	0	มาก	สอดคล้อง
8	1.9	4	4	0	0	มาก	สอดคล้อง
9	1.10	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
10	1.12	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
11	1.11	3.5	3	0.5	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
12	1.13	3.5	3	0.5	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
13	1.8	3	3	0	0	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน ว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตร/เนื้อหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 11 ข้อ ใน 13 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่แนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 7 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ข้อ และข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน มี 2 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องเป็นการดำเนินการโดยคนในพื้นที่ไม่ใช่การกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง โดยสาระสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เนื้อหาในหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วยโดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากที่ยอมรับและความเข้าใจของทุกๆ ฝ่ายซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตร/ เนื้อหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รัฐจะต้องทำ Master Plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนให้สนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคนอย่างยั่งยืน ควรต้องกำหนดการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษาโดยการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องมีรูปแบบในการรวมพลังทางความคิดของทุกฝ่ายในรูปของคณะทำงานบนฐานคิดของความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันทุกฝ่าย กระบวนการการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกถูกรัฐครอบงำหรือแทรกแซง เนื้อหาไม่ควรยึดเอาตัวแบบนโยบายมาจากต่างประเทศ การกำหนดนโยบาย หลักสูตร/ เนื้อหาต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เน้นการวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยแวดล้อมเพื่อให้หลักสูตร/ เนื้อหาสามารถพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมปัจจุบันได้ ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตร/เนื้อหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า โครงสร้างของหลักสูตรควรปรับช่วงชั้นของการเรียนด้านศาสนาให้สามารถเทียบโอนกับระบบการศึกษาของรัฐได้และมีหลักสูตรการเรียนร่วมระหว่างไทย พุทธและไทยมุสลิมเพื่อสัมพันธภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกันในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตร/เนื้อหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานกลาง

2. แนวโน้มบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้า

ตารางที่ 6 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับด้านวิธีสอน/กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	2.10	4.5	4	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	2.14	4.5	5	0.5	1.25	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	2.13	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
4	2.3	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
5	2.5	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
6	2.6	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
7	2.7	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
8	2.12	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
9	2.1	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
10	2.2	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
11	2.9	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
12	2.4	4	3	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
13	2.11	3.5	3	0.5	1	ปานกลาง	สอดคล้อง
14	2.8	3.5	3	0.5	2	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 6 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับวิธีสอน/กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 12 ข้อ ใน 14 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 2 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

ในระดับมาก 9 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้าว่าครูผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการสอน สามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่ายและการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิตซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับวิธีสอน/กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้าว่า วิธีการสอน /กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนา โดยมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา สามัญ อาชีพให้มีความเหมาะสม วิธีการสอน/กิจกรรมการศึกษาต้องส่งเสริมให้มีการสอน พื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือ รวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมรวมถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ วิธีการสอน/กิจกรรมการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในหลายมิติ สามารถแยกความจริงกับความเชื่อออกจากกันได้ เน้นวิธีสอนให้คิดอย่างมีวิจารณญาณและสามารถใช้ความคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหาเน้นการสอนแบบบูรณาการซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีกจะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของทุกศาสนา ควรสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริงและให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติโดยรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้าเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้นซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านวิธีสอน/กิจกรรมในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

3. แนวโน้มบริบทด้านผู้สอน/วิทยากรในทศวรรษหน้า

ตารางที่ 7 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับด้านผู้สอน/วิทยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่าง ระหว่างมัธยฐาน กับฐานนิยม	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความเป็น ไปได้	ความสอดคล้อง ของความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1	3.16	4.5	5	0.5	1	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	3.10	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
3	3.2	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
4	3.3	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
5	3.5	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
6	3.6	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
7	3.7	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
8	3.8	4	4	0	0.5	มาก	สอดคล้อง
9	3.9	4	4	0	1.5	มาก	สอดคล้อง
10	3.11	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
11	3.12	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
12	3.13	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
13	3.14	4	4	0	0	มาก	สอดคล้อง
14	3.15	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
15	3.4	3.5	3	0.5	1.5	มาก	สอดคล้อง
16	3.17	3.5	3	0.5	1.25	มาก	สอดคล้อง
17	3.10	3	3	0	0.5	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตารางที่ 7 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็น
แนวโน้มเกี่ยวกับผู้สอน/วิทยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนา
พื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 17 ข้อ ใน 17 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความ
เป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด 1 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับ
มาก 14 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับ ปานกลาง 1 ข้อ
รายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านผู้สอน/วิทยากรว่า
ครูในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของ
ผู้ปกครองและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่
ยอมรับของท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านผู้สอน/ วิทยากรในทศวรรษหน้าเพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านผู้สอน/วิทยากรว่า ครูในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น การสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาคนในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่ รวมถึงต้องมีการกำหนดมาตรฐานครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่านมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความพร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่งานผลิตครูจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครู ไม่ควรผลิตในจำนวนที่มากเกินไป จะต้องมีการคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครูจะต้องได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึง สัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร ครูในอนาคต (Tomorrow's Teacher) ควรมีจริยธรรมชี้นำผู้เรียนเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการสั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจรักเด็กเหมือนพ่อแม่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีบุคลิกภาพที่ศรัทธาและค่านิยมที่ดีตามแบบอย่างของวัฒนธรรมไทยซึ่งจะต้องได้คนที่เก่งและคนที่อยากมาเป็นครูเข้ามาเป็นครูโดยที่รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส มีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการผลิต การพัฒนาและการใช้ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเป็นโต๊ะครูหรือครูตามตำแหน่งแต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่งและมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมโดยปรับระบบฐานเงินเดือนและให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความสามารถมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านผู้สอน/วิทยากรในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านผู้สอน/ วิทยากรว่าน่าจะมีการกำหนดให้มีแผนเพิ่ม - ลดกระจายครูที่เหมาะสมและแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูในสาขาวิชาหลัก ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคืนครูสู่ห้องเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านผู้สอน/ วิทยากรในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

4. แนวโน้มบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมในทศวรรษหน้า

ตารางที่ 8 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียงจากค่ามัธยฐานสูงที่สุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	4.3	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
2	4.8	4	4	0	0	มาก	สอดคล้อง
3	4.12	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
4	4.14	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
5	4.9	4	4	0	0.5	มาก	สอดคล้อง
6	4.1	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
7	4.4	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
8	4.5	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
9	4.6	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
10	4.10	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
11	4.11	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
12	4.13	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
13	4.2	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
14	4.15	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
15	4.7	3	3	0	1	ปานกลาง	สอดคล้อง

จากตารางที่ 8 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

เยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 12 ข้อ ใน 15 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก 11 ข้อ เป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ข้อ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการศึกษายังคงเป็นภารกิจหลักกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากการโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ควรให้ เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กร ชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ ควรมีการเปิดเสรีทางการศึกษา เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพอย่างกว้างขวางอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาและทางเลือกในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการจัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาโดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว สร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนพัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาทั้งที่เป็นสื่อ เนื้อหาและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะหลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชนในด้านบรรยากาศทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็น ผู้ริเริ่มต่อสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมในทศวรรษหน้าว่าการสนับสนุนการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งระบบ ครอบครัว ระบบโรงเรียนที่มีปรัชญาการเรียนรู้ที่ต่างกัน โรงเรียนชุมชน สื่อและโรงเรียนศาสนาเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตและศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริงโดยมีมาตรการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนา

คุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

5. แนวโน้มบริบทด้านการวัดและการประเมินผลในทศวรรษหน้า

ตารางที่ 9 ลำดับของข้อความแนวโน้มเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียงจากค่ามัธยฐานสูงที่สุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเป็นไปได้	ความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1	4.3	4.5	5	0.5	2	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
2	4.8	4	4	0	0	มาก	สอดคล้อง
3	4.12	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
4	4.14	4	4	0	0.25	มาก	สอดคล้อง
5	4.9	4	4	0	0.5	มาก	สอดคล้อง
6	4.1	4	4	0	1	มาก	สอดคล้อง
7	4.4	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
8	4.5	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
9	4.6	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
10	4.10	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
11	4.11	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
12	4.13	4	4	0	1.25	มาก	สอดคล้อง
13	4.2	4	5	1	2	มาก	ไม่สอดคล้อง
14	4.15	4	4	0	2	มาก	ไม่สอดคล้อง

จากตารางที่ 9 พบว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลในทศวรรษหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 11 ข้อ ใน 14 ข้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มบริบทด้านการวัดและการประเมินผลในทศวรรษหน้าของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าควรมีวิธีการวัดและการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชั้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น โดยใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วน

ในการประเมิน พัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์ การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครู ให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการ กำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ ปรับหลักเกณฑ์การได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ครูของ ชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาตมีความหมาย มีคุณค่า มีความศักดิ์สิทธิ์ รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทย จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างระบบการศึกษาได้และการปรับ เกณฑ์การเทียบโอนและการทดสอบที่อนุญาตให้ผู้มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทาง การศึกษาสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้โดยไม่ผ่านการศึกษาด้านหลักสูตรครู มี คุปองการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตามความต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องได้รับการ พัฒนาและนำเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงานและควรมีการเพิ่มข้อสอบแบบ อัตนัยให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการปล่อยเด็กให้ผ่านขึ้นชั้นมา เรื่อยๆ โดยที่ไม่มีการสอบตกหรือเรียนซ้ำชั้น ยิ่งเฉพาะโรงเรียนห่างไกล โรงเรียนขนาดเล็กย่อมนำไปสู่ ปัญหา คุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับบริบทด้านการวัดและการประเมินผลในทศวรรษหน้า เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 2 ร่างอนาคตภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขต พัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ด้วยแบบสอบถามโดยใช้เทคนิค EDR (Ethnographic Delphi Future Research) จำนวน 3 รอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีหลายมิติใน เรื่องที่ยังขาดองค์ความรู้อย่างเพียงพอที่ต้องประเมินทั้งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าทาง สังคมเพื่อหาคำตอบในขณะที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจในการนำมากำหนดกรอบภาพอนาคตของการ จัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษ เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการร่างภาพอนาคตของรูปแบบการจัด การศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis) และขั้นตอนที่ 2 การวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อได้ข้อสมมติฐานของ เหตุการณ์ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคตในการจัดการศึกษาตลอด ชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 – 2565) ผลการศึกษาในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis)

ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross - Impact Analysis) เป็น ขั้นตอนของการประเมินสถานการณ์ที่ได้จากการจากการทำเดลฟาย โดยสร้างเมตริกซ์ของเหตุการณ์

และผลของแนวโน้ม โดยสร้างทั้งแนวนอนและแนวตั้งและทำการวิเคราะห์โดยที่ทำการโยงหมายลงในเมตริกซ์ว่าความเป็นไปได้แค่ไหนและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ การวิเคราะห์เมตริกซ์ผลกระทบไขว้ของอนาคตภาพ โดยใช้เกณฑ์ค่ามัธยฐานเช่นเดียวกันกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) และใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อได้ข้อมูลอย่างมีระบบมากที่สุดที่นำไปสู่การกำหนดทางเลือกเพื่อเตรียมการรองรับสถานการณ์ล่วงหน้าที่สุดสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นต่อภาพอนาคตในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 – 2565) ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพอนาคต	ความเห็นต่อภาพอนาคต			
	Mean	Median	Mode	Std.Deviation
อนาคตภาพทางบวก	4.1	5.0	5.0	0.4
อนาคตภาพทางลบ	3.1	2.0	2.0	0.0
อนาคตภาพด้านหลักสูตร/เนื้อหา	4.0	4.0	4.0	0.5
อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.7	4.0	4.0	0.5
อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร	4.2	5.0	5.0	0.4
อนาคตภาพด้านบรรยากาศ /	4.9	5.0	5.0	0.3
อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	4.6	5.0	5.0	0.5

ผลจากการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross – Impact Analysis) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 10 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับภาพอนาคตโดยมีภาพอนาคตในด้านบรรยากาศ /สภาพแวดล้อมเป็นภาพที่เห็นด้วยมากที่สุดและด้านการวัดประเมินผลและด้านผู้สอน/ วิทยากรเป็นอนาคตภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดและด้านวิธีสอน/กิจกรรมมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 ค่าร้อยละของความเป็นไปได้ของอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 – 2565)

ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ความเป็นไปได้ของการเกิดเหตุการณ์	ความเป็นไปได้ของการที่เหตุการณ์ภาพอนาคตทางด้านนี้จะทำให้เกิดเหตุการณ์ภาพอนาคตทางด้านสังคม						
		1	2	3	4	5	6	7
1. อนาคตภาพทางบวก	68	X	0	67	56	43	30	30
2. อนาคตภาพทางลบ	0	0	X	0	0	0	0	0
3. อนาคตภาพด้านหลักสูตร/เนื้อหา	63	75	0	X	59	35	29	54
4. อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม	40	19	0	0	X	0	20	26
5. อนาคตภาพด้านผู้สอน/วิทยากร	51	55	0	56	66	X	56	56
6. อนาคตภาพด้านบรรยากาศสภาพแวดล้อม	41	10	0	0	0	31	X	0
7. อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	59	21	0	17	41	28	25	X

ค่าร้อยละของความเป็นไปได้ของอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565) พบว่า อนาคตภาพทางบวก

ตารางที่ 12 ค่าผลกระทบระหว่างอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ เยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565)

ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ค่าผลกระทบต่อภาพอนาคต						
	1	2	3	4	5	6	7
1. อนาคตภาพทางบวก	X	-	1.19	1.91	0.72	0.62	0.30
2. อนาคตภาพทางลบ	0	X	0	0	0	0	0
3. อนาคตภาพด้านหลักสูตร/ เนื้อหา	1.44	-	X	2.16	0.52	0.59	0.82
4. อนาคตภาพด้านวิธีสอน/ กิจกรรม	0.11	-	0	X	0	0.36	0.24
5. อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร	0.89	-	0.75	2.91	X	1.83	0.88
6. อนาคตภาพด้านบรรยากาศสภาพแวดล้อม	0.05	-	0	0	0.43	X	0
7. อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	0.13	-	0.12	1.04	0.37	0.48	X

ค่าผลกระทบระหว่างอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า

(พ.ศ.2556 – 2565) ในส่วนผลของปฏิสัมพันธ์จากเมทริกซ์ผลกระทบไขว้ พบว่า อนาคตภาพทางบวกส่งผลกระทบต่อภาพอนาคตด้านหลักสูตร/เนื้อหาและภาพอนาคตด้านวิธีสอน/กิจกรรม ภาพอนาคตด้านหลักสูตร/เนื้อหาส่งผลต่ออนาคตภาพทางบวกและอนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากรส่งผลต่ออนาคตภาพด้านวิธี สอน/กิจกรรมและอนาคตภาพด้านบรรยากาศ /สภาพแวดล้อม อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผลส่งผลต่ออนาคตภาพด้านวิธีสอน/ กิจกรรม อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรมพบว่าไม่มีแนวโน้มของปฏิสัมพันธ์ที่จะส่งเสริมเหตุการณ์อื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning)

ในขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อได้ข้อสมมติฐานของเหตุการณ์ ในอนาคต (Hypothetical) และทางเลือกที่น่าเป็นไปได้ในอนาคตของการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565) สรุปได้ดังนี้

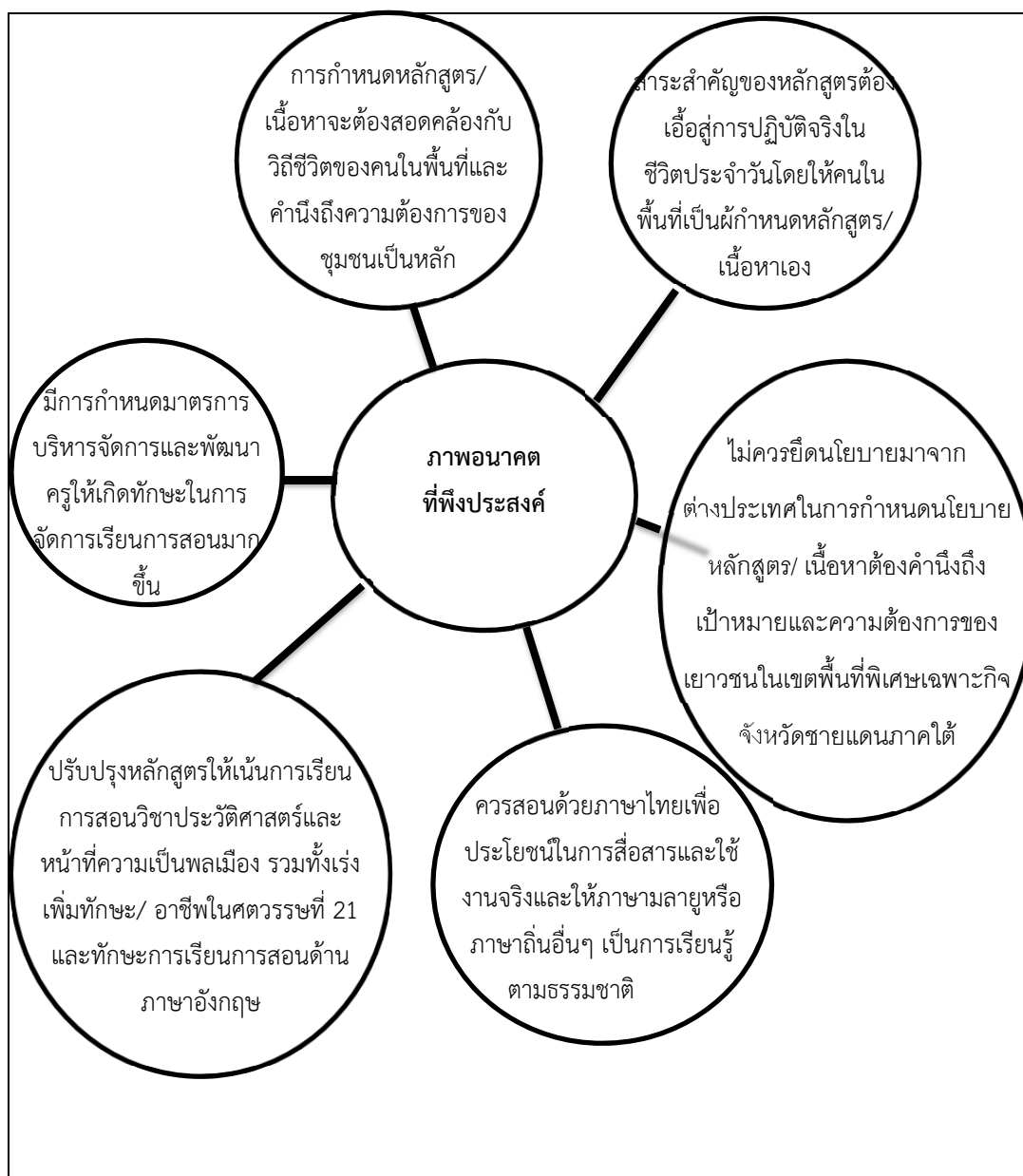
อนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Optimistic – Realistic Scenario)

อนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Optimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 6 ภาพตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) การกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก 2) สาระสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันโดยให้คนในพื้นที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร/เนื้อหาเอง 3) ไม่ควรยึดนโยบายมาจากต่างประเทศในการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4) ควรสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริงและให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ 5) ปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้น และ 6) มีการกำหนดมาตรการบริหารจัดการและพัฒนาครูให้เกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหลัก ไม่ควรยึดเอาตัวแบบนโยบายมาจากต่างประเทศและควรให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดหลักสูตร/เนื้อหา ซึ่งสาระสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้และควรสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริงและให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็นการ

เรียนรู้ตามธรรมชาติโดยรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น มีการกำหนดมาตรการบริหารจัดการและพัฒนาครูให้เกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/ อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้น

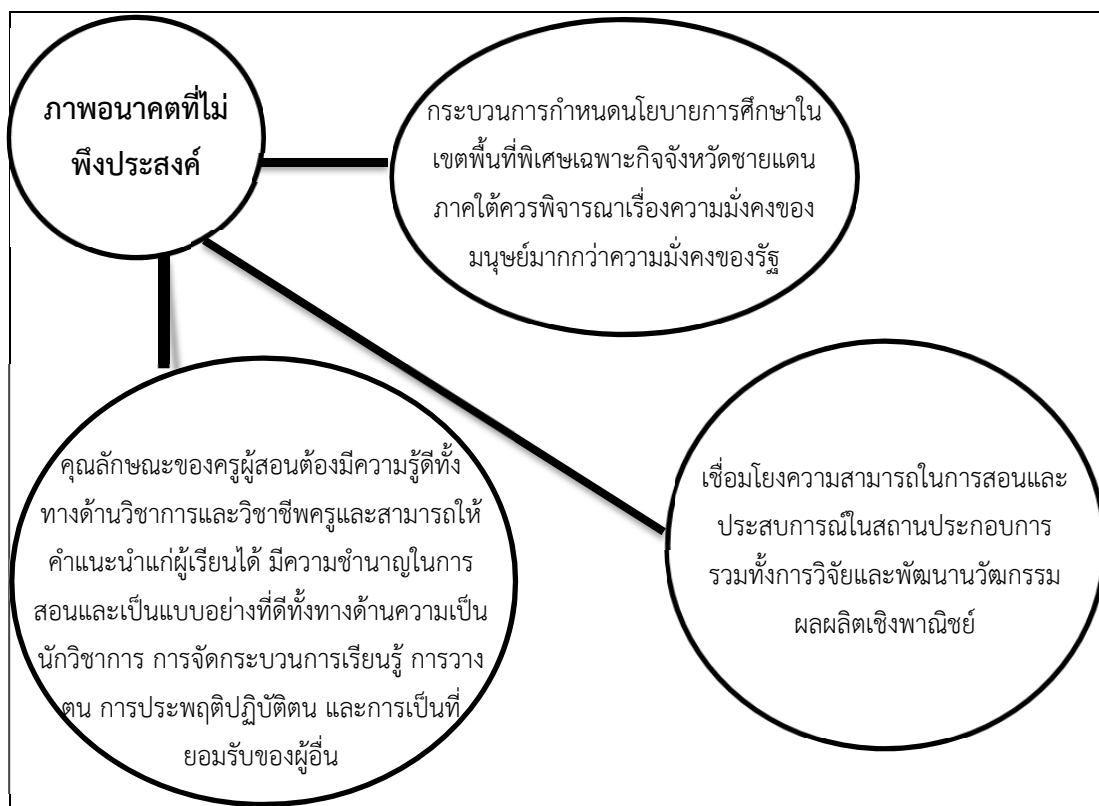

แผนภาพที่ 3 ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน
ในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic – Realistic Scenario)

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 3 ภาพตาม
ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ควรต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ 2) เชื่อมโยง
ความสามารถในการสอนและประสบการณ์ในสถานประกอบการรวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม
ผลิตเชิงพาณิชย์ 3) คุณลักษณะของครูผู้สอนต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพครูและ
สามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้มีความชำนาญในการสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านความ
เป็นนักวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวางตนการประพฤติปฏิบัติตน และการเป็นที่ยอมรับ
ของผู้อื่น ดังแสดงในแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 ภาพอนาคตที่ไม่น่าพึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 4 ภาพอนาคตที่ไม่น่าพึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนใน
ศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ คุณลักษณะของครูผู้สอนต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพครูและสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้มีความชำนาญในการสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านความเป็นนักวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวางแผน การประพฤติปฏิบัติตนและการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และเชื่อมโยงความสามารถในการสอนและประสบการณ์ในสถานประกอบการรวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ผลผลิตเชิงพาณิชย์

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario)

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด 53 ภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านหลักสูตร/เนื้อหา :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหา ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากกรยอมรับและความเข้าใจของทุกฝ่ายจะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกถูกรัฐครอบงำหรือแทรกแซงเป็นการรวมพลังทางความคิดบนฐานคิดของความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรต้องให้ท้องถิ่นยอมรับและชุมชนเห็นประโยชน์จนสามารถนำมาปรับให้เข้ากับบริบทชุมชนของตัวเอง เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมปัจจุบันได้รวมถึงยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยรัฐควรต้องทำ Master Plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจนสนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคอนอย่างยั่งยืนโดยอาจจะจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา

ด้านที่ 2 ด้านวิธีสอน/กิจกรรม :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลดความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาสซึ่งเป็นปัจจัยที่

ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตร การเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น การจัดเนื้อหา / กิจกรรม ต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีกจะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ครูผู้สอนจะต้องสามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่าย วิธีการสอน / กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนาส่งเสริมให้มีการสอน พื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ ตนเองนับถือรวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติ ศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ ไปประกอบอาชีพได้และควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่าง ระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของ ทุกศาสนาการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิตและมุ่งเน้นให้ ผู้เรียนมี ความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ด้านที่ 3 ด้านผู้สอน/วิทยากร :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยากรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครูใน เขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น การสรรหา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาคณ ในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่ รวมถึงต้องมีการกำหนดมาตรฐาน ครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่าน มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความ พร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่การผลิตครูจะต้องมีการกำหนด เกณฑ์ ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครู ไม่ควรผลิตในจำนวนที่มากเกินไป จะต้องมีการคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครูจะต้อง ได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะ ก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร ครูในอนาคต (Tomorrow' Teacher) ควรมีจริยธรรมขึ้นาผู้เรียนเป็น แบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการสั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจรักเด็กเหมือนพ่อแม่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่น ในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและ ยึดมั่นในสถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดี ตามแบบอย่างของ วัฒนธรรมไทยซึ่งจะต้องได้คนที่เก่งและคนที่อยากมาเป็นครูเข้ามาเป็นครูโดยที่รัฐจะต้องมีมาตรการใน การแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส มีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัย

และขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการผลิต การพัฒนาและการใช้ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา อย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเป็น โต๊ะครูหรือครูตามตำแหน่งแต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่งและมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมโดยปรับระบบฐานเงินเดือน และให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ อย่างเพียงพอเพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถมากขึ้นและกำหนดให้มีแผนเพิ่ม - ลด กระจายครู ที่เหมาะสมและแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ครู เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูในสาขาวิชาหลักได้แก่ วิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคืนครูสู่ห้องเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น

ด้านที่ 4 ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม :

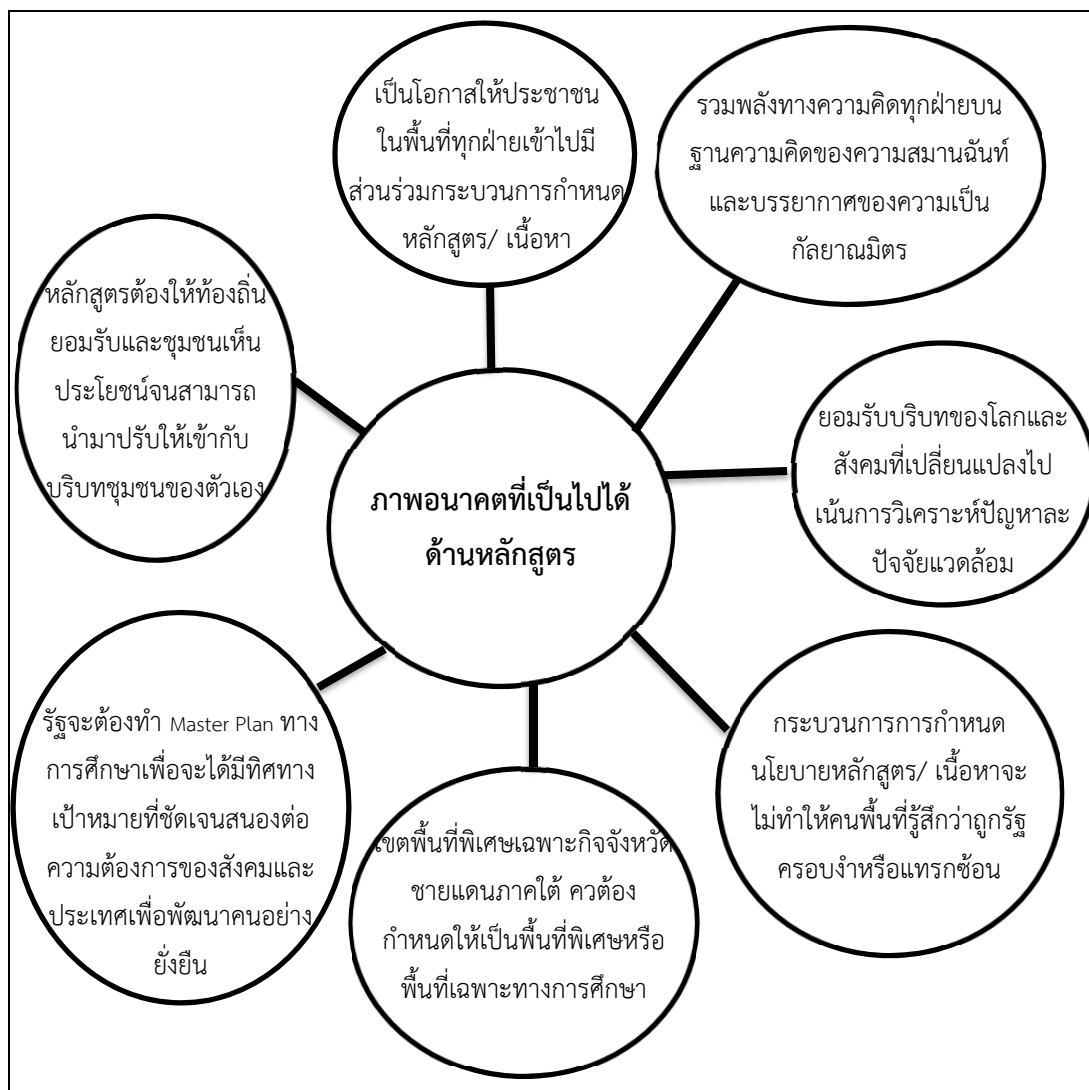
ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการศึกษายังคงเป็นภารกิจหลักกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากการโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ควรให้ เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ ควรมี การเปิดเสรีทางการศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการ แข่งขันในเชิงคุณภาพอย่างกว้างขวางอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นและทางเลือกในการเข้ารับ การศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการจัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่ง การเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น ส่งเสริมให้มีการนำ เทคโนโลยีมาใช้เพื่อการพัฒนาโดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อ การพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว สร้างเครือข่าย การพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียน การสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนพัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับ เนื้อหาสาระวิชาทั้งที่เป็นสื่อเนื้อหาและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะ หลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชน ในด้าน บรรยากาศทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มต่อสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้

อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้

ด้านที่ 5 ด้านการวัดและการประเมินผล :

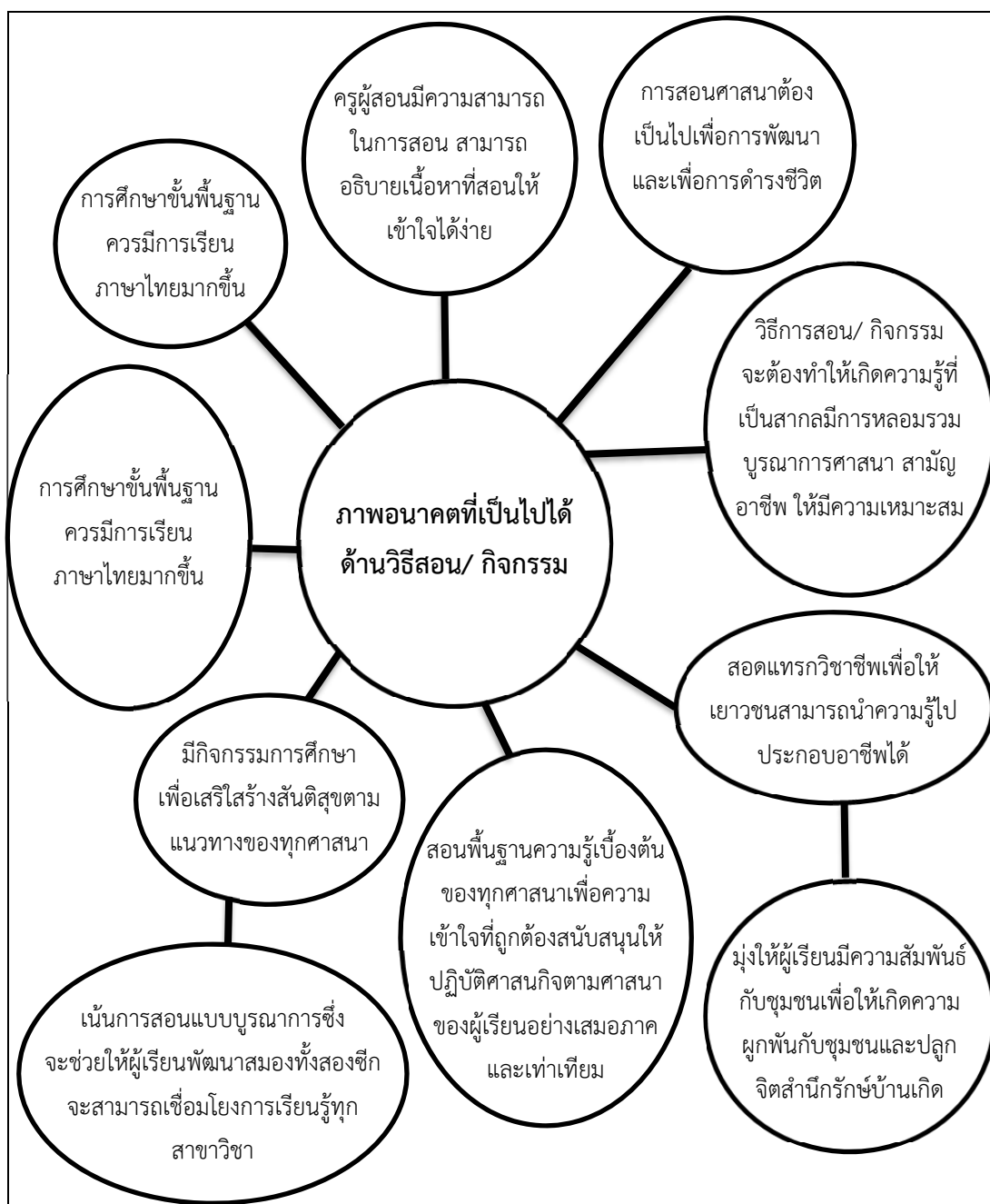
ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดและการประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องพัฒนาระบบการควบคุม กำกับและการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ มีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชิ้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น โดยใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนในการประเมินรวมถึงจัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการกำหนด โดยมีกฎหมายรองรับ กระบวนการวัดผลการเรียนรู้ ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีโดยมีตัวชี้วัดด้านกระบวนการปฏิบัติ ที่วัดผลและ ประเมินผลจากการปฏิบัติจริง มีคู่มือการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตามความต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและนาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงาน ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและปรับหลักเกณฑ์การได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาตมีความหมาย มีคุณค่า มีความศักดิ์สิทธิ์รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปรับเกณฑ์การเทียบโอนและการทดสอบ ที่อนุญาตให้ผู้มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทางการศึกษาสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้โดยไม่ผ่านการศึกษตามหลักสูตรครู ควรปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนาผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ

แผนภาพที่ 5 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุดไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากกรยอมรับและความเข้าใจของทุกฝ่ายจะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกว่าการรัฐครอบงำหรือแทรกแซงเป็นการรวมพลังทางความคิดบนฐานคิดของ ความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรต้องให้ท้องถิ่นยอมรับและชุมชนเห็นประโยชน์จนสามารถนำมาปรับให้เข้ากับบริบทชุมชนของตัวเอง เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมปัจจุบันได้รวมถึงยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยรัฐควรต้องทำ Master Plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง

เป้าหมายที่ชัดเจนสนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคนอย่างยั่งยืนโดยอาจจะจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา

แผนภาพที่ 6 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาสซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น การจัดเนื้อหา /กิจกรรมต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีกจะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ครูผู้สอนจะต้องสามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่าย วิธีการสอน /กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนา ส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือ รวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยมีการหลอมรวม บูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้และควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของทุกศาสนาการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิตและมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักษำบ้านเกิด

แผนภาพที่ 7 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยาการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยาการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครูในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น

การสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาคนในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่ รวมถึงต้องมีการกำหนดมาตรฐานครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่านมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความพร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่การผลิตครูจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครู ไม่ควรผลิตในจำนวนที่มากเกินไป จะต้องมีการคัดเลือกคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครูจะต้องได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร ครูในอนาคต (Tomorrow' Teacher) ควรมีจริยธรรมชี้นำผู้เรียนเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการสั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจรักเด็กเหมือนพ่อแม่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและยึดมั่นในสถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดีตามแบบอย่างของวัฒนธรรมไทยซึ่งจะต้องได้คนที่เก่งและคนที่อยากมาเป็นครูเข้ามาเป็นครูโดยที่รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส มีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการผลิต การพัฒนาและการใช้ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเป็นโต๊ะครูหรือครูตามตำแหน่งแต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่งและมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมโดยปรับระบบฐานเงินเดือนและให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ อย่างเพียงพอเพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความรู้ ความสามารถมากยิ่งขึ้นและกำหนดให้มีแผนเพิ่ม - ลดกระจายครูที่เหมาะสมและแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครูโดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูในสาขาวิชาหลักได้แก่ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคืนครูสู่ห้องเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 8 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษายังคงเป็นภารกิจหลักกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากการโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ควรให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กร ชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ ควรมีการเปิดเสรีทางการศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพอย่างกว้างขวางอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสดและทางเลือกในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการจัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาโดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว สร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจน พัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาทั้งที่เป็นสื่อเนื้อหาและสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย สื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะหลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชน ในด้านบรรยากาศทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มต่อสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้

แผนภาพที่ 9 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปได้ว่าภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดและการประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องพัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ มีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชิ้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น โดยใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการประเมินรวมถึงจัดให้มีระบบประกันคุณภาพตาม

เกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการกำหนดโดยมีกฎหมาย รองรับ กระบวนการวัดผลการเรียนรู้ ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยมีตัวชี้วัดด้านกระบวนการปฏิบัติ ที่วัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติจริง มีคู่มือการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตาม ความต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและนาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงาน ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูให้เชื่อมโยงกับความสามารถใน การจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและปรับหลักเกณฑ์การได้รับ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาต มีความหมาย มีคุณค่า มีความศักดิ์สิทธิ์ รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปรับเกณฑ์ การเทียบโอนและ การทดสอบที่อนุญาตให้ผู้มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทางการศึกษาสามารถขอรับ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้โดยไม่ผ่านการศีกษาตามหลักสูตรครู ควรปฏิรูปการทดสอบ มาตรฐานในระดับประเทศเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์ เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนาผลการทดสอบมาตรฐาน ระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศีกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศีกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ

บทที่ 5

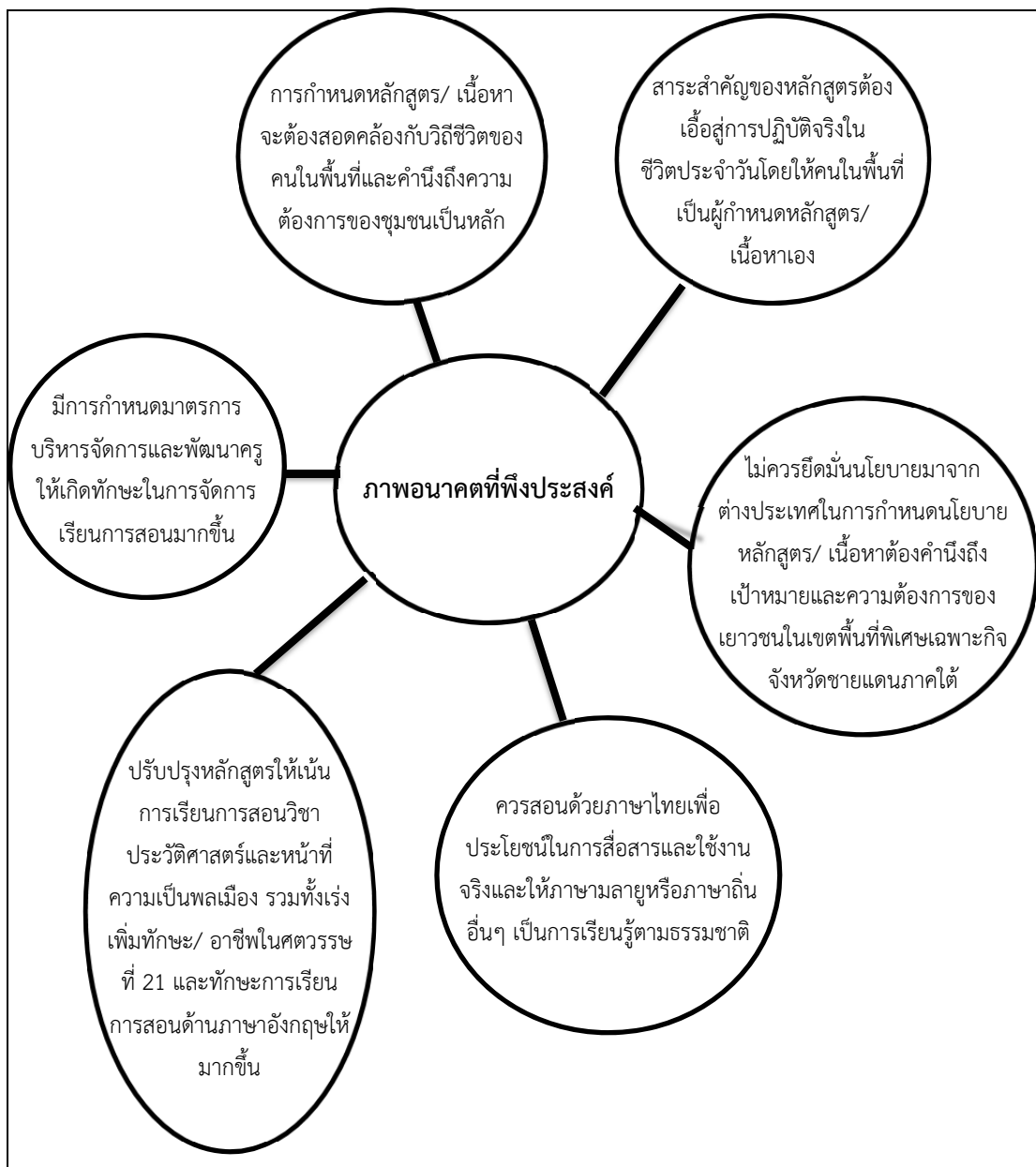
สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษการวิจัยครั้งนี้ จากวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และเพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) โดยวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) การใช้แบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรกแล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการสอบถามในรอบแรกแล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามในรอบที่ 2 ในแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 สเกล นำคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 มาวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ของแต่ละคำถามสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 แล้วผู้วิจัยทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละมัธยฐาน ฐานนิยม ความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับค่าฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ หลังจากนั้นจึงนำผลที่ได้มาสรุปและสร้างอนาคตภาพจากการทำวิจัยการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross Impact Matrix) เป็นขั้นตอนของการประเมินสถานการณ์ที่ได้จากการทำเดลฟายโดยสร้างเมตริกซ์ของเหตุการณ์และผลของแนวโน้มโดยสร้างทั้งแนวนอนและแนวตั้งและทำการวิเคราะห์โดยที่ทำการเครื่องหมายลงในเมตริกซ์ว่าความเป็นไปได้แค่ไหน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ การวิเคราะห์เมตริกซ์ผลกระทบไขว้ของอนาคตภาพโดยใช้เกณฑ์ค่ามัธยฐานเช่นเดียวกันกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร สรุปได้ภาพอนาคต ดังนี้

ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Optimistic – Realistic Scenario)

ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Optimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 6 ภาพตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) การกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และคำนึงถึง ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก 2) สารสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยให้คนในพื้นที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร/เนื้อหาเอง 3) ไม่ควรยึดนโยบายมาจากต่างประเทศในการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4) ควรสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริงและให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ 5) ปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้นและ 6) มีการกำหนดมาตรการบริหารจัดการและพัฒนาครูให้เกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 10

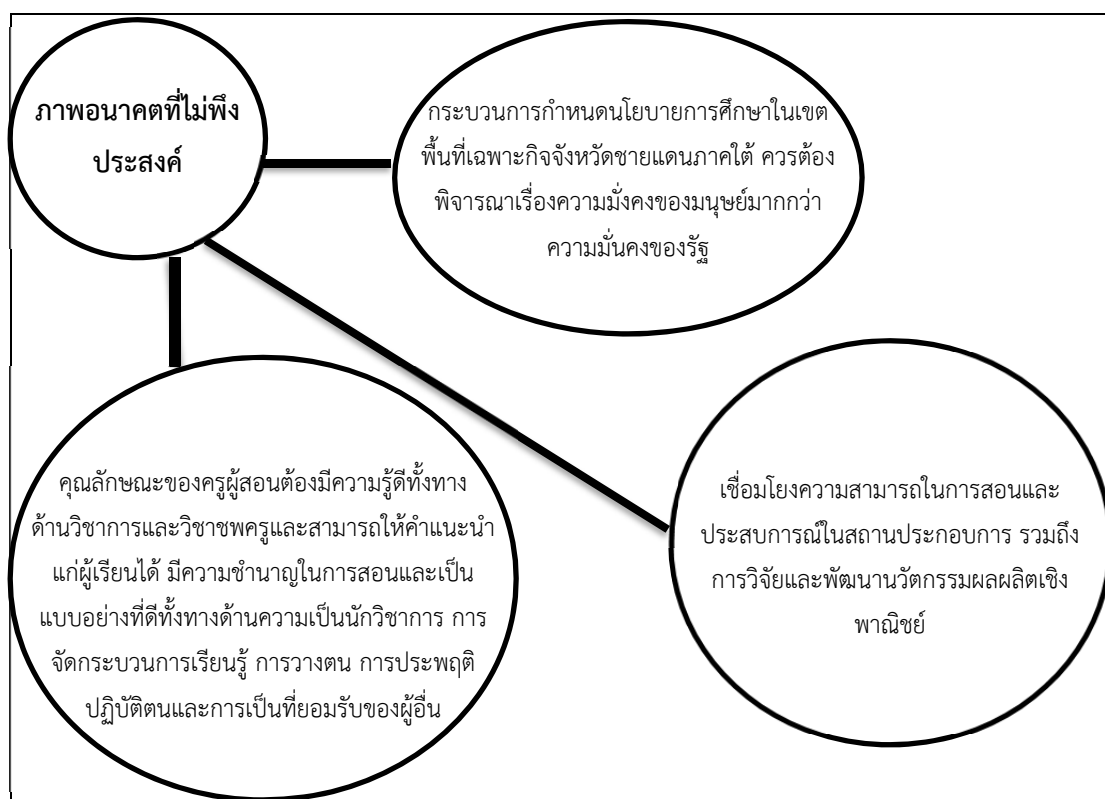
แผนภาพที่ 10 ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic – Realistic Scenario)

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic – Realistic Scenario) ทั้งหมด 3 ภาพตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ 2) เชื่อมโยงความสามารถในการสอนและประสบการณ์ในสถานประกอบการรวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

ผลผลิตเชิงพาณิชย์ 3) คุณลักษณะของครูผู้สอนต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพครูและสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้มีความชำนาญในการสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านความเป็นนักวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวางแผนการประพฤติปฏิบัติตนและการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ดังแสดงในแผนภาพที่ 11

แผนภาพที่ 11 ภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario)

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most – Probable Scenario) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งหมด 53 ภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านหลักสูตร/เนื้อหา :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหา ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากกรยอมรับและความเข้าใจของทุกฝ่าย จะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกว่าการครอบงำหรือแทรกแซงเป็นการรวมพลังทางความคิดบนฐานคิดของความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรต้องให้ท้องถิ่นยอมรับและชุมชนเห็นประโยชน์จนสามารถ นำมาปรับให้เข้ากับบริบทชุมชนของตัวเอง เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมปัจจุบันได้ รวมถึงยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐควรต้องทำ Master Plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจนสนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคนอย่างยั่งยืนโดยอาจจะจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา ดังแสดงในแผนภาพที่ 12

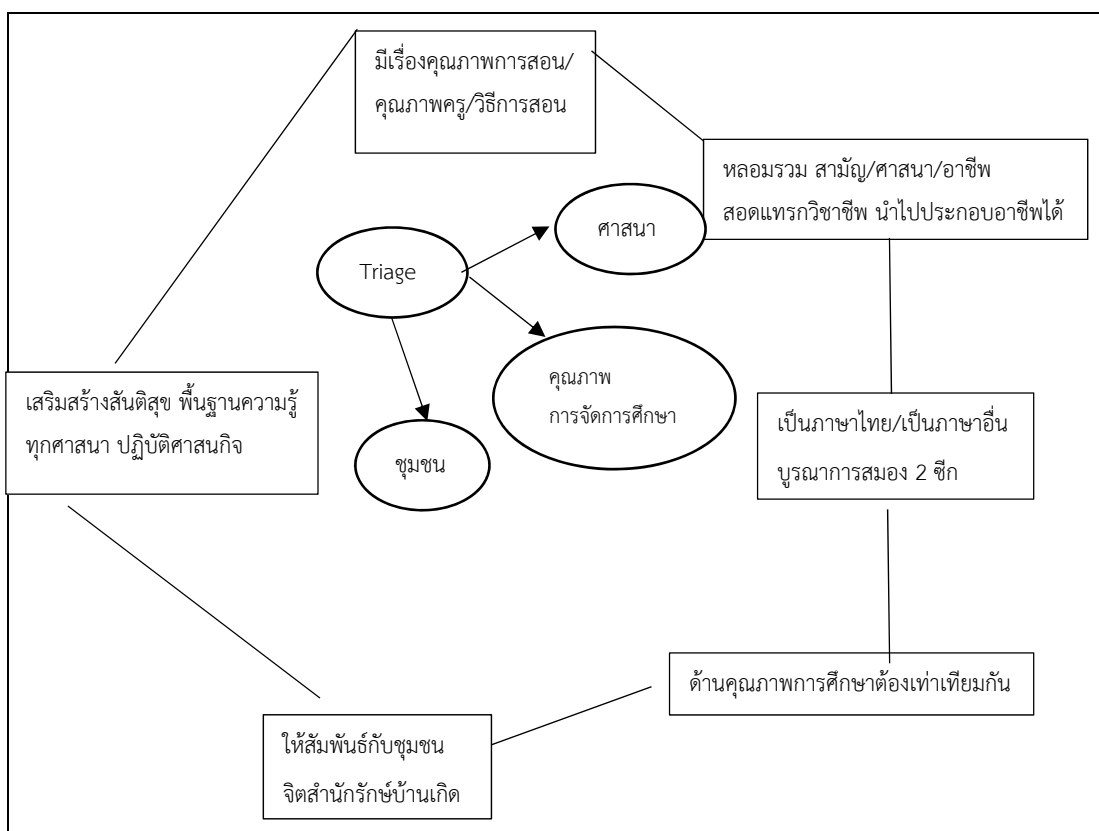
แผนภาพที่ 12 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 2 ด้านวิธีสอน/กิจกรรม :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลดความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตร การเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น การจัดเนื้อหา /กิจกรรม ต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีกจะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ครูผู้สอนจะต้องสามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่าย วิธีการสอน / กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนาส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยมีการหลอมรวม บูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้และควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของ

ทุกศาสนาการสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิตและมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ดังแสดงในแผนภาพที่ 13

แผนภาพที่ 13 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 3 ด้านผู้สอน/ วิทยากร

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยากรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครูในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น การสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาค้นหาในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่ รวมถึงต้องมีการกำหนดมาตรฐาน ครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอดคล้องกับมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความพร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่การผลิตครูจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครู ไม่ควรผลิตในจำนวนมากเกินไป

จะต้องมีกระบวนการคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครูจะต้องได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร ครูในอนาคต (Tomorrow' Teacher) ควรมีจริยธรรมชี้นำผู้เรียนเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการสั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจรักเด็กเหมือนพ่อแม่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและยึดมั่นในสถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดีตามแบบอย่างของวัฒนธรรมไทยซึ่งจะต้องได้คนที่เก่งและคนที่อยากมาเป็นครูเข้ามาเป็นครูโดยที่รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส มีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องมีการวางแผนการผลิต การพัฒนาและการใช้ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเป็นโต๊ะครูหรือครูตามตำแหน่งแต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่งและมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมโดยปรับระบบฐานเงินเดือนและให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ อย่างเพียงพอเพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้นและกำหนดให้มีแผนเพิ่ม - ลดกระจายครูที่เหมาะสมและแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เร่งแก้ปัญหาคาราคาเข่งครูโดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูในสาขาวิชาหลัก ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคืนครูสู่ห้องเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่

แผนภาพที่ 14 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน /วิทยาการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 4 ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการศึกษายังคงเป็นภารกิจหลักกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากการโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ควรให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ ควรมีการเปิดเสรีทางการศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพอย่างกว้างขวางอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการจัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาโดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว สร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนพัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาทั้งที่เป็นสื่อเนื้อหาและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะหลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชน ในด้านบรรยากาศทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มต่อสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 15

แผนภาพที่ 15 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 5 ด้านการวัดและการประเมินผล :

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดและการประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องพัฒนาระบบการควบคุม กำกับและการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ มีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็น

รูปธรรม มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชิ้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น โดยใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนในการประเมินรวมถึงจัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ กระบวนการวัดผลการเรียนรู้ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยมีตัวชี้วัดด้านกระบวนการปฏิบัติที่วัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติจริง มีคู่มือการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตามความต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและนาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงาน ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและปรับหลักเกณฑ์การได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ของชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาต มีความหมาย มีคุณค่า มีความศักดิ์สิทธิ์ รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปรับเกณฑ์การเทียบโอนและการทดสอบที่อนุญาตให้ผู้มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทางการศึกษาสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้โดยไม่ผ่านการศึกษตามหลักสูตรครู ควรปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์ เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ ดังแสดงในแผนภาพที่ 16

แผนภาพที่ 16 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดประเมินผลของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนใน
ศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้”

ขั้นตอนที่ 1 การแนะนำตนเอง/การวิจัย

สวัสดีครับ/ค่ะ ก่อนอื่นก็ขอแนะนำตัวก่อนนะครับ/คะ ผม/ดิฉัน ชื่อ
..... ขณะทำงานอยู่ที่ เป็นทีมงานวิจัย
เรื่อง อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชน
เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยหลักคือการสร้าง
ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 แจ้งสิทธิ์ของผู้ให้สัมภาษณ์

สำหรับวันนี้ท่านได้รับการคัดเลือกมาเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของการ
จัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เนื่องจากท่านเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถและประสบการณ์ตรงในการ ให้บริการ/รับบริการ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต

วันนี้การสัมภาษณ์จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที โดยที่จะขออนุญาตให้มีการบันทึกเสียงการ
สัมภาษณ์ตลอดเวลาเพื่อประโยชน์ของการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป แต่อย่างไร
ก็ตามทีมงานวิจัยจะไม่ใช้ชื่อจริงและตำแหน่งของท่านในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ รวมทั้งการนำเสนอ
ผลการวิจัยใดๆ ทั้งสิ้น ชื่อนามสกุลจริงและตำแหน่งของท่านจะถูกปกปิดไว้เป็นความลับ เราจะ
นำเสนอเฉพาะใจความสำคัญจากการสัมภาษณ์เท่านั้น นอกจากนั้นเราจะไม่ปกปิดชื่อและนามสกุล
ของบุคคลที่สามที่จะถูกกล่าวถึงในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ด้วย ขออนุญาตเริ่มการสัมภาษณ์และ
บันทึกเสียงนะครับ/คะ

ขั้นตอนที่ 3 ทำความรู้จักกับผู้ให้สัมภาษณ์

ในขั้นตอนนี้ขอทราบเรียนถามข้อมูลส่วนตัวของท่านนะครับ

ชื่อ นามสกุล..... ตำแหน่ง.....

ประสบการณ์ในการให้บริการ/รับบริการการศึกษาตลอดชีวิต.....

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์เชิงลึก

ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านหลักสูตร/เนื้อหา
(หลักสูตรขั้นพื้นฐาน หลักสูตรวิชาชีพ การจัดรายวิชา การจัดเนื้อหาวิชา การปรับหลักสูตร)
2. ด้านวิธีสอน/กิจกรรม
(วิธีการสอน วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ปฏิบัติจริง การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร)
3. ด้านผู้สอน/วิทยากร
(ความรู้ความสามารถของผู้สอน จำนวนผู้สอน การเอาใจใส่ดูแลของผู้สอน/วิทยากร)
4. ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม
(สื่อการเรียนรู้ สถานที่ เพื่อนร่วมกลุ่ม การสร้างแรงจูงใจ)
5. ด้านการวัดและการประเมินผล
(วิธีการวัดผล เครื่องมือวัดผล การตัดสินผลการเรียน การจบหลักสูตร)

****ให้ถามแต่ละด้านกว้างๆ ก่อน หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เข้าใจหรือให้ข้อมูลไม่ตรงในแต่ละด้าน ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมโดยใช้คำในวงเล็บ****

แนวคำถาม

สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา

- อยากทราบว่า (หลักสูตรหรือเนื้อหา) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับเยาวชนใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัญหาอะไรบ้าง
- ที่ท่านบอกว่าเรื่อง..... ยังมีปัญหาอยู่ ไม่ทราบว่าปัญหาเป็นอย่างไร
- อยากทราบรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาเรื่อง.....
- นอกจากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว ในด้าน (หลักสูตรหรือเนื้อหา) ที่จัดการศึกษายังมี ปัญหาเรื่องอื่นอะไรอีกบ้าง

สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ

- จากปัญหาเรื่อง (หลักสูตรหรือเนื้อหา) ที่ท่านได้อธิบายมา ท่านคิดว่าสภาพที่ควรจะเป็นควรเป็นอย่างไร
- เรื่อง (หลักสูตรหรือเนื้อหา) ท่านมีความต้องการให้เป็นอย่างไรในอนาคต

- ท่านต้องการให้การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเรื่อง (หลักสูตรหรือเนื้อหา) เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในอนาคต
 - ท่านต้องการให้(หลักสูตรหรือเนื้อหา) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- ** คำในวงเล็บให้นำ 5 ด้านข้างบนมาใช้ เพื่อสัมภาษณ์ให้ครบคลุม **

ขั้นตอนที่ 5 สรุป

วันนี้ท่านได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ทราบว่าท่านมีประเด็นอะไรจะเพิ่มเติมหรือไม่ หากไม่มีแล้ว กระผม/ดิฉัน ในนามของผู้วิจัยโครงการวิจัยนี้ ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งที่ท่านได้เสียสละเวลามาให้ข้อมูลในครั้งนี้ หากในอนาคตท่านต้องการให้กระผม/ดิฉันและได้มีโอกาสตอบแทน ก็ขอให้ติดต่อได้ที่ คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ข้อเสนอแนะในการสัมภาษณ์

- ประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงไปแล้ว ไม่ควรมาถามซ้ำอีก เช่น ในระหว่างสัมภาษณ์ ปัญหา ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงวิธีการแก้ปัญหาหรือความต้องการไปแล้วก็ไม่ต้องถามประเด็นนั้นซ้ำอีก
- การสัมภาษณ์หากมีประเด็นที่น่าสนใจ ให้ติดตาม ควรรับถามเจาะเชิงลึกให้มากขึ้น เช่น ตั้งคำถามว่า ที่ท่านได้กล่าวถึงปัญหาเรื่อง..... สภาพปัญหาจริงๆ เป็นอย่างไร
- หลีกเลี่ยงการสัมภาษณ์ประเด็นที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับศาสนา หรือประเด็นทางการเมือง
- ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรให้ความคิดเห็นเสริมผู้ให้สัมภาษณ์มากเกินไป จนเป็นการโน้มน้าวหรือชี้นำผู้ให้

สัมภาษณ์

- การสัมภาษณ์ครั้งนี้จุดเน้นที่กลุ่มเยาวชนในจังหวัดชายแดน ควรสัมภาษณ์โดยเน้นที่บริบทของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนใต้

แบบบันทึกผลการสัมภาษณ์

คำแนะนำ

ให้บันทึกในรูปย่อเฉพาะหัวข้อหรือประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เท่านั้น เพื่อให้ไม่เสียเวลาและอรรถรสในการสัมภาษณ์

รายละเอียดการสัมภาษณ์

สถานที่

วันที่ เดือน พ.ศ. 2557

เริ่มสัมภาษณ์เวลา

สัมภาษณ์เสร็จเวลา

รายละเอียดผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล ตำแหน่ง

ประสบการณ์

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....

ประเด็นจากการสัมภาษณ์

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
หลักสูตร/เนื้อหา		
วิธีสอน/กิจกรรม		
ผู้สอน/วิทยากร		
บรรยากาศ/สภาพแวดล้อม		
การวัดและการประเมินผล		

ปัญหาและความต้องการอื่น.....

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและ
ความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
สำหรับเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษ
เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

**แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ
ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
ในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ
จังหวัดชายแดนภาคใต้**

คณะผู้วิจัย

ดร.จุฑารัตน์ คชรรัตน์

ดร.มนต์ทิศา ไชยแก้ว

นางนุรชีดา เพอแสงละ

สถานที่ติดต่อ

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ที่ตั้ง : เลขที่ 125/502 ถนนพลพิชัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์: 074 200 358 / 095 038 6797 โทรสาร: 074 200 384

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีนักศึกษาสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

บทบาทของท่าน

กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง โดยใช้เวลาประมาณ 10 – 20 นาที ดังนี้

ตอนที่ 1 ระบุภูมิหลังของตัวท่านเอง

ตอนที่ 2 ระบุระดับของปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 ระบุระดับความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว

ผู้วิจัยจะสรุปและเผยแพร่ผลการวิจัยโดยภาพรวมเท่านั้นจึงไม่กระทบต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ท่านสังกัดอยู่ นอกจากนั้นข้อมูลในรายงานผลการวิจัยจะไม่มีการระบุชื่อของท่านแต่อย่างใด เพื่อรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของท่าน ผู้วิจัยจึงไม่让您ระบุชื่อหรือนามสกุล ผู้วิจัยไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลในแบบสอบถามและแบบสอบถามทั้งหมดจะถูกทำลายทันทีที่ผู้วิจัยได้บันทึกและตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลมีเพียงผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเท่านั้น ข้อมูลต่างๆจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

อายุ ปี

ประสบการณ์ในการเรียนระบบการศึกษาตลอดชีวิต ปี

อาชีพ

สาเหตุที่ออกจากการศึกษาในระบบ

- ☐ การประกอบอาชีพ
- ☐ การปรับตัว / พฤติกรรม
- ☐ ปัญหาครอบครัว
- ☐ ปัญหาการเรียน
- ☐ การย้ายถิ่นฐาน
- ☐ อื่น (โปรดระบุ)

สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

- ☐ สงขลา
- ☐ สตูล
- ☐ ปัตตานี
- ☐ ยะลา
- ☐ นราธิวาส

ตอนที่ 2 ปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

กรุณาพิจารณาหัวข้อปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แล้วทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่องระดับปัญหาที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ตัวอย่าง

สภาพปัญหา การจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
A. หนังสือเรียนเก่าและล้าสมัย		✓			
B. การบริการอาหารกลางวันไม่เพียงพอ			✓		

กรุณาสอบถามจากนักวิจัยหรือผู้ช่วยนักวิจัยหากท่านไม่แน่ใจว่าจะต้องทำอย่างไร

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านหลักสูตร/เนื้อหา					
1.1 จำนวนรายวิชามากเกินไป					
1.2 เนื้อหาในแต่ละรายวิชามากเกินไป					
1.3 เวลาเรียนในแต่ละรายวิชาสั้นเกินไป					
1.4 เนื้อหาที่สอนเป็นเนื้อหาพื้นฐานขาดการเจาะลึก					
1.5 เวลาเรียนต่อสัปดาห์น้อยเกินไป					
1.6 หลักสูตรเร่งรัดจนเกินไป					
1.7 เนื้อหาที่สอนน้อยเกินไป					
1.8 เนื้อหาที่สอนยากเกินความสามารถของผู้เรียน					
1.9 เนื้อหาที่เรียนไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					
1.10 เนื้อหาบางวิชาซ้ำซ้อนกัน					
1.11 จำนวนชั่วโมงพบกลุ่มและชั่วโมงเรียนมากเกินไป					
1.12 ผู้เรียนไม่สามารถเลือกเรียนวิชาเลือกได้ตามความสนใจหรือความถนัด					
2. ด้านวิธีสอน/กิจกรรม					
2.1 ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก					
2.2 วิธีการสอนไม่น่าสนใจ					
2.3 ให้เรียนรู้จากหนังสือเป็นหลัก					
2.4 ขาดกิจกรรมกลุ่ม					
2.5 ไม่ใช้สื่อการสอนหรือสื่อเทคโนโลยี					
2.6 ขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน					
2.7 สอนไม่ตรงกับเนื้อหา					
2.8 สอนเร็ว สอนแบบเร่งรัดเกินไป					
2.9 สอนไม่เข้าใจ ขาดการอธิบายเนื้อหา					
2.10 สอนเฉพาะเนื้อหาที่ผู้สอนถนัด					

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. ด้านผู้สอน/วิทยากร					
3.1 ผู้สอนขาดความรู้ความชำนาญในวิชาที่สอน					
3.2 ผู้สอนไม่เอาใจใส่ผู้เรียน					
3.3 ผู้สอนคนเดียวสอนหลายวิชามากเกินไป					
3.4 ผู้สอนมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน					
3.5 ผู้สอนบางรายวิชามีหลายคนทำให้ ขาดความต่อเนื่อง					
3.6 ผู้สอนสอนเร็ว สอนไม่เข้าใจ					
3.7 ผู้สอนติดภารกิจบ่อยไม่สามารถมาพบกลุ่มได้					
3.8 ผู้สอนไม่เตรียมการสอน /ไม่พร้อมสอน					
3.9 ผู้สอนสอนแบบรวบรัดเกินไป					
3.10 ผู้สอนขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้					
4. ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม					
4.1 สถานที่คับแคบไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน					
4.2 ไม่มีสถานที่เรียนเป็นของตนเอง					
4.3 ขาดแคลนสื่อเทคโนโลยี					
4.4 หนังสือเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา					
4.5 ห้องเรียนมีเสียงดังรบกวน					
4.6 ห้องเรียนไม่สะอาด ร้อน มีฝุ่นควัน					
4.7 ไม่มีแผนการเรียน ตารางเรียนที่ชัดเจน					
4.8 ผู้เรียนมีการงานประจำไม่สามารถมาเรียนได้					
4.9 มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่เรียนบ่อย					
4.10 สถานที่พบกลุ่มไม่สะดวกในการเดินทาง					

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. ด้านการวัดและการประเมินผล					
5.1 การวัดผลใช้ข้อสอบปรนัย (เลือกตอบ) เพียงอย่างเดียว					
5.2 มีการทุจริตในการสอบ					
5.3 ผู้สอนให้เกรดง่ายเกินไป					
5.4 การตัดสินผลการเรียนจากการสอบเพียงครั้งเดียว					
5.5 จำนวนข้อสอบน้อยเกินไป					
5.6 การให้เกรดไม่ตรงกับความสามารถที่แท้จริง					
5.7 เนื้อหาที่สอบยาก ไม่ตรงกับที่เรียน					
5.8 จำนวนวันที่สอบมากเกินไป					

ตอนที่ 3 ความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

กรุณาพิจารณาหัวข้อความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ตัวอย่าง

ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
A. ารรับส่งที่ให้บริการเมื่อต้องพบกลุ่ม	✓				
B. ทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา				✓	

กรุณาสอบถามจากนักวิจัยหรือผู้ช่วยนักวิจัยหากท่านไม่แน่ใจว่าจะต้องทำอย่างไร

ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านหลักสูตร/เนื้อหา					
1.1 หลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน					
1.2 หลักสูตรที่เน้นวิชาชีพ					
1.3 หลักสูตรใหม่ที่มีความหลากหลาย					
1.4 จัดหลักสูตรแยกเป็นรายวิชา					
1.5 ปรับลดเนื้อหาที่ต้องเรียนให้เหมาะสมกับเวลา					
1.6 เพิ่มเวลาเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน					
1.7 หลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
1.8 หลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน					
1.9 มีวิชาเลือกที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด					
1.10 รวบเนื้อหารายวิชาที่เกี่ยวข้องกันมาไว้ในรายวิชาเดียวกัน					
1.11 มีเนื้อหาวิชาทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์					
1.12 เนื้อหาที่เรียนไม่ยากไม่ง่ายจนเกินไป					
2. ด้านวิธีสอน/กิจกรรม					
2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
2.2 จัดกิจกรรมการสอนในวันธรรมดาหลังเลิกงาน					
2.3 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับชุมชน					
2.4 จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี					
2.5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและสร้างความสนใจของผู้เรียน					
2.6 สอนซ้ำๆ อธิบายให้เข้าใจ					
2.7 ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น					
2.8 จัดกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้					

ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.9 มีสื่อการเรียนรู้ที่สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง					
2.10 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องทุกสัปดาห์					
2.11 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกวิชาตามหลักสูตร					
3. ด้านผู้สอน/วิทยากร					
3.1 เพิ่มจำนวนครูผู้สอนให้เหมาะกับจำนวนผู้เรียน					
3.2 ครูผู้สอนมีเวลาให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน					
3.3 ครูผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชา/เนื้อหาที่สอน					
3.4 ครูผู้สอนมีความตั้งใจในการสอน					
3.5 ครูผู้สอนมีความสามารถในการสอน สามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้					
3.6 ใช้วิทยากรในท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นผู้สอนด้านวิชาชีพ					
3.7 ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม					
3.8 ครูผู้สอนเตรียมการสอนมาก่อนทุกครั้ง					
3.9 มีวิทยากรมาสอนเสริมในรายวิชาที่ผู้สอนไม่ถนัด					
3.10 ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและทันสมัย					
4. ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม					
4.1 มีห้องเรียนที่เพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน					
4.2 มีสถานที่เรียนเป็นของตนเอง					
4.3 แยกห้องเรียนตามระดับชั้นที่เรียน					
4.4 มีศูนย์บริการด้านการศึกษตลอดชีวิตและศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศให้บริการผู้เรียน					
4.5 ห้องเรียนสะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย					

ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.6 มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษา					
4.7 มีหนังสือและสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอ					
4.8 แบ่งกลุ่มผู้เรียนให้มีขนาดกลุ่มเล็กกว่าปัจจุบัน					
4.9 มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยพร้อมใช้					
4.10 มีบริการพื้นฐานที่ดีเช่นน้ำดื่ม ห้องน้ำ					
5. ด้านการวัดและการประเมินผล					
5.1 การวัดผลใช้วิธีการทดสอบหลายวิธี ใช้แบบทดสอบหลายแบบ					
5.2 การวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับความถนัด ของผู้เรียน					
5.3 การจัดการห้องสอบอย่างเข้มงวดรัดกุม ไม่ให้เกิดการทุจริต					
5.4 การวัดผลโดยมีการเก็บคะแนนระหว่างเรียน หลาย ๆ ครั้ง					
5.5 การตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม					
5.6 มีเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ชัดเจน					
5.7 แจกเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ					
5.8 การทดสอบตรงกับเนื้อหาวิชาที่เรียน					
5.9 การทดสอบที่ผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง					
5.10 แบบทดสอบที่ใช้มีความยากง่ายพอเหมาะ					

😊 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านให้ที่ความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจ 😊

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามแนวโน้มของการจัดการศึกษา
ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

แบบสอบถามงานวิจัย (รอบที่ 2) (รอบที่ 3)

อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชน
เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

คณะผู้วิจัย

ดร.จุฑารัตน์ คชรรัตน์

ดร.มนต์ทิศา ไชยแก้ว

ดร.นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว

อาจารย์นุรชีดา เพอแสงละ

สถานที่ติดต่อ

คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ที่ตั้ง : เลขที่ 125/502 ถนนพลพิชัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์: 074 200 358 / 095 038 6797 โทรสาร: 074 200 384

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการรวบรวมข้อมูลจากท่านผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร/ เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/ กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/ วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม และ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล

บทบาทของท่านผู้เชี่ยวชาญ

แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยเน้นกรณีเยาวชนในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนใต้ ให้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้านจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของท่านเอง จากนั้นขอความอนุเคราะห์ส่งแบบสอบถามคืนกลับให้แก่ผู้วิจัยด้วยจักขอบพระคุณยิ่ง

☺ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านให้ที่ความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจ ☺

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ตำแหน่งหรือผลงานของท่านเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือการแก้ไขปัญหาการศึกษา/ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับแนวโน้มของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพิจารณาโดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับมาก
- 3 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

1. ด้านหลักสูตร/ เนื้อหา

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. การกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลักด้วย					
2. กระบวนการการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องเป็นการดำเนินการโดยคนในพื้นที่ไม่ใช้การกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง โดยสาระสำคัญของหลักสูตรต้องเอื้อสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้					
3. กระบวนการการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและควรมีผู้นำทางศาสนาร่วมด้วย โดยจะต้องได้ข้อยุติที่มาจากการยอมรับและความเข้าใจของทุกฝ่าย					
4. การกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องมีรูปแบบในการรวมพลังทางความคิดของทุกฝ่ายในรูปของคณะทำงานบนฐานคิดของความสมานฉันท์และบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันทุกฝ่าย					
5. กระบวนการการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องยอมรับบริบทของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เน้นการวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยแวดล้อมเพื่อให้หลักสูตร/ เนื้อหาสามารถพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตในบริบทของสังคมปัจจุบันได้					
6. กระบวนการการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาจะต้องไม่ทำให้คนพื้นที่รู้สึกว่าคุณครูครอบงำหรือแทรกแซง					
7. ในการกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาไม่ควรยึดเอาตัวแบบนโยบายมาจากต่างประเทศ การกำหนดนโยบายหลักสูตร/ เนื้อหาต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของเยาวชนในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้					

1. ด้านหลักสูตร/ เนื้อหา (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
8. กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐ					
9. การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรต้องกำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะทางการศึกษา					
10. รัฐจะต้องทำ Master Plan ทางการศึกษาเพื่อจะได้มีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนให้สนองต่อความต้องการของสังคมและประเทศเพื่อพัฒนาคนอย่างยั่งยืน					
11. นโยบายการจัดการศึกษาจะต้องไม่อยู่ในกรอบเดิม เช่น การกำหนดรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ					
12. หลักสูตรต้องให้ท้องถิ่นยอมรับ สิ่งที่ดีควรจะเป็นคืออะไรและส่วนที่รัฐควรจะให้คืออะไร ผสมผสานจนเกิดการยอมรับให้ชุมชนเห็นประโยชน์และสามารถนำมาปรับให้เข้ากับบริบทชุมชนของตัวเอง					
13. โครงสร้างของหลักสูตรควรปรับช่วงชั้นของการเรียนด้านศาสนาให้สามารถเทียบโอนกับระบบการศึกษาของรัฐได้และมีหลักสูตรการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิม เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกันในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม					

2. ด้านวิธีสอน/ กิจกรรม

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. ครูผู้สอนมีความสามารถในการสอน สามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้ง่าย					
2. การสอนศาสนาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาและเพื่อการดำรงชีวิต					
3. วิธีการสอน/ กิจกรรมจะต้องทำให้เกิดความรู้ที่เป็นสากลและเสริมด้วยความเข้าใจทางศาสนา โดยมีการหลอมรวมบูรณาการศาสนาสามัญ อาชีพ ให้มีความเหมาะสม					
4. วิธีการสอน/ กิจกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สามารถแยกความจริงกับความเชื่อออกจากกันได้ เน้นวิธีสอนให้คิดอย่างมีวิจารณญาณและสามารถใช้ความคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหา					
5. การจัดการเรียนการสอนต้องสอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้					
6. วิธีการสอน/ กิจกรรมการศึกษาต้องส่งเสริมให้มีการสอนพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของทุกศาสนาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและให้เลือกเรียนวิชาทางด้านศาสนาที่ตนเองนับถือรวมถึงสนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม					
7. การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด					
8. วิธีการสอน/ กิจกรรมการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในหลายมิติ					

2. ด้านวิธีสอน/ กิจกรรม (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
9. ควรมีการสอนวิชาสันติศึกษาเพื่อต้องการให้เยาวชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างความเป็นมิตรและมีกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขตามแนวทางของทุกศาสนา					
10. ควรสอนด้วยภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและใช้งานจริง และให้ภาษามลายูหรือภาษาถิ่นอื่นๆ เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติโดยรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน					
11. การจัดเนื้อหา/ กิจกรรมต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งสองซีก จะสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา					
12. การจัดการศึกษาโดยภาครัฐของไทยมีการรวมศูนย์โดยส่วนกลาง แม้จะเปิดโอกาสให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาได้เอง แต่ในทางปฏิบัติสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษารวมทั้งเกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและการศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา					
13. ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนการสอนภาษาไทยมากขึ้น					
14. ปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/ อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนการสอนด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้น					

3. ด้านผู้สอน/ วิทยากร

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. ครูในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โดยครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น					
2. การสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการสรรหาคนในพื้นที่ให้เข้ามาทำหน้าที่					
3. ต้องมีการกำหนดมาตรฐานครูผู้สอนในแต่ละสาขาให้สอบผ่านมาตรฐานเพื่อควบคุมสมบัติครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐาน					
4. กระบวนการผลิตครูต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่ควรที่จะให้มีการผลิตตามความสามารถหรือความพร้อมของแต่ละสถาบัน นอกจากนี้กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่การผลิตครูจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ เจตคติของคนที่จะเข้าไปเป็นครู ไม่ควรผลิตในจำนวนที่มากเกินไป จะต้องมีการคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู เนื่องจากการจะได้คนที่เหมาะสมมาเป็นครู จะต้องได้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องได้คนเก่งและคนที่อยากมาเป็นครูอย่างแท้จริงเข้ามาเป็นครู					
5. รัฐจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายออกของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความโปร่งใส					
6. รัฐจะต้องมีมาตรการที่ชัดเจนในการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและขวัญกำลังใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง					

3. ด้านผู้สอน/ วิทยากร (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
7. ควรมีการวางแผนการผลิต การพัฒนา และการใช้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาทั้ง การศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ					
8. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้จะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) เพื่อการมีเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาอันจะก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร					
9. การเลือกสรรผู้แทนด้านการศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรม การศึกษาของเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่จำเป็นต้อง ใ้ะครูหรือครูตามตำแหน่ง แต่ควรเลือกสรรจากผู้นำที่ชุมชนยอมรับ					
10. คุณลักษณะของครูผู้สอนต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านวิชาการและ วิชาชีพครูและสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้มีความชำนาญในการ สอนและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางด้านความเป็นนักวิชาการ การจัด กระบวนการเรียนรู้ การวางตน การประพฤติปฏิบัติตนและการเป็นที่ ยอมรับของผู้อื่น					
11. ครูในอนาคต (Tomorrow' Teacher) ควรมีจริยธรรมชี้นำผู้เรียนเป็น แบบอย่างให้กับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนในการ สั่งสอน มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีความเมตตากรุณา จิตใจ รักเด็กเหมือนพ่อแม่ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย					

3. ด้านผู้สอน/ วิทยากร (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
12. มีความเพียบพร้อมในความเป็นครูและความเป็นผู้นำทางการศึกษามีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ ผดุงไว้ซึ่งเกียรติและศรัทธาต่อวิชาชีพ					
13. มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดี ตามแบบอย่างของวัฒนธรรมไทย					
14. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์					
15. ควรมีการปรับระบบการบริหารงานบุคคลตั้งแต่กระบวนการผลิตครู การสรรหาและคัดเลือกให้ได้คนดี คนเก่ง และมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุเป็นครู จัดระบบเงินเดือนและให้มีสวัสดิการหรือผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆอย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น					
16. มีการกำหนดมาตรการบริหารจัดการและพัฒนาครูให้เกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น					
17. กำหนดให้มีแผนเพิ่ม-ลดกระจายครูที่เหมาะสม และแผนสมรรถนะและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ปรับระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เร่งแก้ปัญหาการขาดแคลนครู โดยเฉพาะครูอาชีวศึกษาและครูในสาขาวิชาหลัก ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมทั้งกำหนดมาตรการให้ครูอยู่ประจำห้องเรียนหรือคืนครูสู่ห้องเรียน เพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น					

4. ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. สื่อการเรียนการสอนควรมีลักษณะหลากหลายผสมผสานกันทั้งสื่อ ดั้งเดิมและสื่อทันสมัยทั้งที่อยู่ในสถาบันและอยู่ในชุมชน					
2. มีการพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลเพื่อเพิ่มคุณภาพและโอกาส กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับทุกสื่อที่จัดรายการเพื่อการศึกษา					
3. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เป็นฐานความรู้ ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ยังไม่สามารถแสดงผลและ ศักยภาพที่แท้จริง เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาให้เกิดการ เรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
4. การโอนการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถ ดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรมมากนัก รวมทั้งการให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและ สถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก็ยังไม่ได้รับ การสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนา บุคลากร และกฎระเบียบที่เอื้ออำนวย ทำให้การจัดการศึกษายังคงเป็น ภารกิจหลักของกระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่					
5. ควรมีการเปิดเสรีทางการศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการจัด การศึกษาที่มีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพอย่าง กว้างขวาง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกา และทางเลือกในการเข้ารับ การศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น					
6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ ท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้สอนและ พัฒนาการเรียนรู้					

4. ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
7. เชื่อมโยงความสามารถในการสอนและประสบการณ์ในสถานประกอบการ รวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมผลผลิตเชิงพาณิชย์					
8. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนา โดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว					
9. สร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (Online) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี					
10. จัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน เป็นต้น					
11. วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
12. พัฒนาและจัดสื่อการสอนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชา ทั้งที่เป็นสื่อเนื้อหาและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย					
13. บรรยายภาคทางการศึกษาต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มต่อสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้อย่างอิสระและสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบเป็นกระบวนการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต					

4. ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
14. มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนและเพื่อร่วมชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้					
15. สนับสนุนการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่หลากหลายทั้งระบบครอบครัว ระบบโรงเรียนที่มีปรัชญาการเรียนรู้ที่ต่างกัน โรงเรียนชุมชน สื่อ และโรงเรียนศาสนา เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตและศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง โดยมีมาตรการที่เป็นรูปธรรม					

5. ด้านการวัดและการประเมินผล

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
1. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างระบบการศึกษาได้					
2. พัฒนาระบบการควบคุม กำกับ และการประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมีการติดตาม ตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม					
3. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งในระดับพื้นที่และมาตรฐานกลางและมีการกำหนดโดยมีกฎหมายรองรับ					
4. มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น จากการประเมินนักเรียน ประเมินชิ้นงาน ประเมินการเขียนรายงาน เป็นต้น					

5. ด้านการวัดและการประเมินผล (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
5. ใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงประเมินทั้งทางด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนในการประเมิน					
6. ควรมีการเพิ่มข้อสอบแบบอัตนัยให้มากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์มากขึ้น					
7. ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครู ให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ					
8. ปรับหลักเกณฑ์การได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของ ชาวต่างชาติให้มีใบอนุญาต มีความหมาย มีคุณค่า มีความศักดิ์สิทธิ์ รองรับ พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน					
9. ปรับเกณฑ์การเทียบโอนและการทดสอบให้ผู้มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่า ปริญญาตรีที่ไม่ใช่ปริญญาทางการศึกษา สามารถขอรับใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพครูได้ โดยไม่ผ่านการศึกษตามหลักสูตรครู					
10. มีคู่มือการพัฒนาประจำปี จัดสรรให้ครูแต่ละบุคคลตามความ ต้องการเฉพาะให้ครูทุกคนต้องไปรับการพัฒนาและนำเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงาน					
11. ปัญหาการวัดประเมินผลที่อ่อนแอ การปล่อยเด็กให้ผ่านขึ้นชั้นมาเรื่อยๆ โดยที่ไม่มีการสอบตกหรือเรียนซ้ำชั้นยิ่งเฉพาะโรงเรียนห่างไกล โรงเรียนขนาดเล็ก ย่อมนำไปสู่ปัญหาคุณภาพผู้เรียน					
12. กระบวนการวัดผลการเรียนรู้ ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยมีตัวชี้วัดด้านกระบวนการปฏิบัติที่วัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติจริง					

5. ด้านการวัดและการประเมินผล (ต่อ)

รายการ	ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1
13. ควรปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ					
14. การประเมินผลการเรียนในระดับโรงเรียนควรเป็นการประเมินผลเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และวิเคราะห์ผู้เรียน (Formative Test) ซึ่งเป็นการประเมินผลระหว่างทางตลอดการเรียนรู้					

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามวิเคราะห์ผลกระทบไขว้อนาคต
ภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์
เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ
จังหวัดชายแดนภาคใต้

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

**แบบสอบถามวิเคราะห์ผลกระทบซ้ำ
อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชน
เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้**

คณะผู้วิจัย

ดร.จุฑารัตน์ คชรรัตน์

ดร.มนต์ทิศา ไชยแก้ว

ดร.นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว

อาจารย์นุรชิตา เพอแสงละ

สถานที่ติดต่อ

คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ที่ตั้ง : เลขที่ 125/502 ถนนพลพิชัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์: 074 200 358 / 095 038 6797 โทรสาร: 074 200 384

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross impact) ในการรวบรวมข้อมูลจากท่านผู้ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมภาพอนาคตการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 7 ภาพ ดังเอกสารแนบ ได้แก่ 1) ภาพอนาคตทางบวก 2) ภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ 3) ภาพอนาคตด้านหลักสูตร/ เนื้อหา 4) ภาพอนาคตด้านวิธีสอน/ กิจกรรม 5) ภาพอนาคตด้านผู้สอน/ วิทยากร 6) ภาพอนาคตด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม และ 7) ภาพอนาคตด้านการวัดและการประเมินผล

บทบาทของท่านผู้เชี่ยวชาญ

แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้ง 7 ภาพ โดยเน้นกรณี เยาวชนในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของท่านเอง จากนั้นขอความอนุเคราะห์ส่งแบบสอบถามคืนกลับให้แก่ผู้วิจัยด้วยจักขอบพระคุณยิ่ง

☺ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านให้ที่ความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจ ☺

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นที่มีต่อภาพอนาคต

โปรดพิจารณาเกี่ยวกับ**ความเหมาะสม**ของภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และขอความกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น โดยพิจารณาโดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง ภาพอนาคตนั้นมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ภาพอนาคตนั้นมีความเหมาะสมระดับมาก
- 3 หมายถึง ภาพอนาคตนั้นมีความเหมาะสมระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ภาพอนาคตนั้นมีความเหมาะสมระดับน้อย
- 1 หมายถึง ภาพอนาคตนั้นมีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

ภาพอนาคต	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
อนาคตภาพทางบวก					
อนาคตภาพทางลบ					
อนาคตภาพด้านหลักสูตร/ เนื้อหา					
อนาคตภาพด้านวิธีสอน/ กิจกรรม					
อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร					
อนาคตภาพด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม					
อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล					

ตอนที่ 2 ความเป็นไปได้ของการเกิดเหตุการณ์ตามภาพอนาคต

โปรดพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์ตามภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วระบุค่าร้อยละของความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์ในตาราง

ภาพอนาคต	ค่าร้อยละของความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์ตามภาพอนาคต
อนาคตภาพทางบวก	
อนาคตภาพทางลบ	
อนาคตภาพด้านหลักสูตร/ เนื้อหา	
อนาคตภาพด้านวิธีสอน/ กิจกรรม	
อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร	
อนาคตภาพด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม	
อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	

ตอนที่ 3 ผลกระทบของภาพอนาคตแต่ละภาพอนาคตต่อภาพอนาคตอื่น

โปรดพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์ตามภาพอนาคตแต่ละภาพจะส่งผลกระทบต่อภาพอนาคตอื่น แล้วระบุ**ค่าร้อยละ**ของความเป็นไปได้ในแต่ละช่อง โดยค่า 100 หมายถึง ส่งผลกระทบแน่นอน และ 0 หมายถึง ไม่ส่งผลกระทบ สำหรับแต่ละช่องคือ ความเป็นไปได้ของการที่เหตุการณ์ภาพอนาคตทางด้านแถวจะทำให้เกิดเหตุการณ์ภาพอนาคตด้านสมมติ สำหรับช่องที่มีเครื่องหมาย X ไม่ต้องระบุค่าร้อยละ

ตัวอย่าง

ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ความเป็นไปได้		
	1	2	3
1. ภาพสมมติ A	X	70%	45%
2. ภาพสมมติ B	50%	X	70%
3. ภาพสมมติ C	100%	0	X

ความหมายจากตัวอย่าง

ภาพสมมติ A ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต B ร้อยละ 70

ภาพสมมติ A ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต C ร้อยละ 40

ภาพสมมติ B ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต A ร้อยละ 50

ภาพสมมติ B ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต C ร้อยละ 70

ภาพสมมติ C ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต A ร้อยละ 100 (ส่งผลกระทบแน่นอน)

ภาพสมมติ C ส่งผลกระทบต่อภาพอนาคต B ร้อยละ 0 (ไม่ส่งผลกระทบแน่นอน)

ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ความเป็นไปได้ของการที่เหตุการณ์ภาพอนาคตทางด้านแถวจะทำให้เกิดเหตุการณ์ภาพอนาคตทางด้านสดมภ์						
	1	2	3	4	5	6	7
1. อนาคตภาพทางบวก	X						
2. อนาคตภาพทางลบ		X					
3. อนาคตภาพด้านหลักสูตร/ เนื้อหา			X				
4. อนาคตภาพด้านวิธีสอน/ กิจกรรม				X			
5. อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร					X		
6. อนาคตภาพด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อม						X	
7. อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล							X

โปรดระบุค่าเป็นร้อยละ

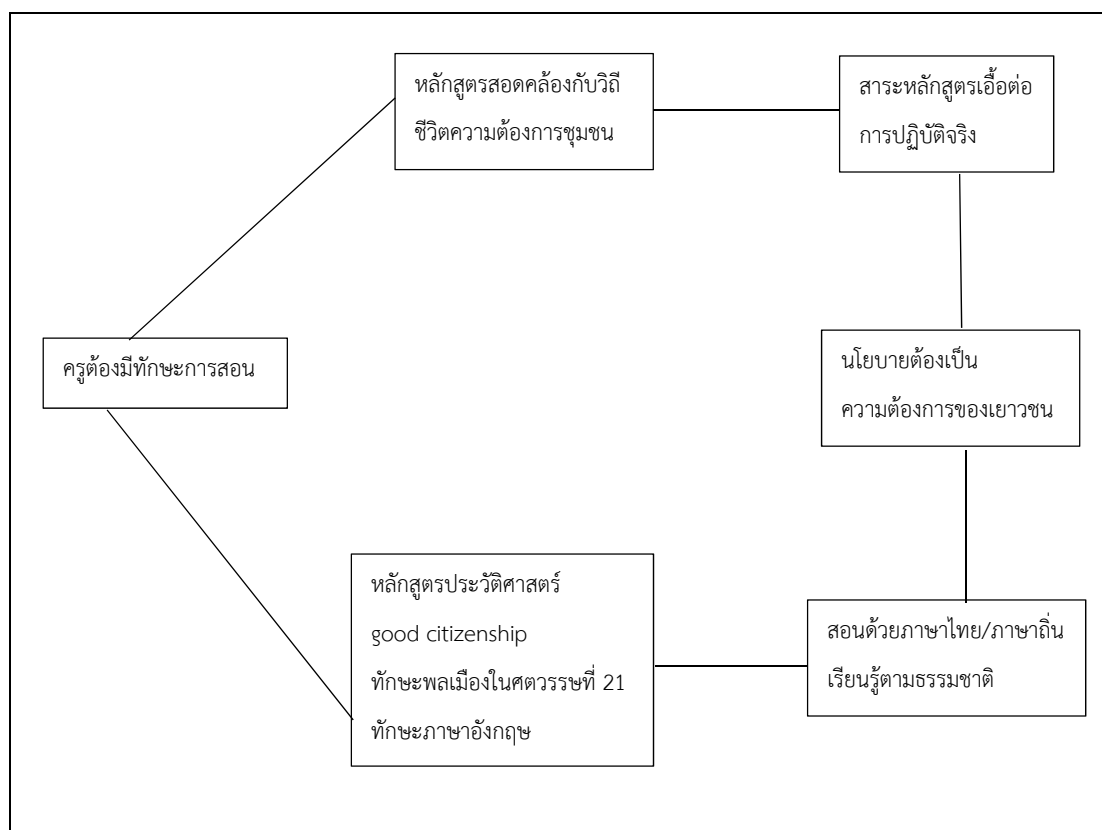
ขอขอบพระคุณอย่างสูง

คณะผู้วิจัย

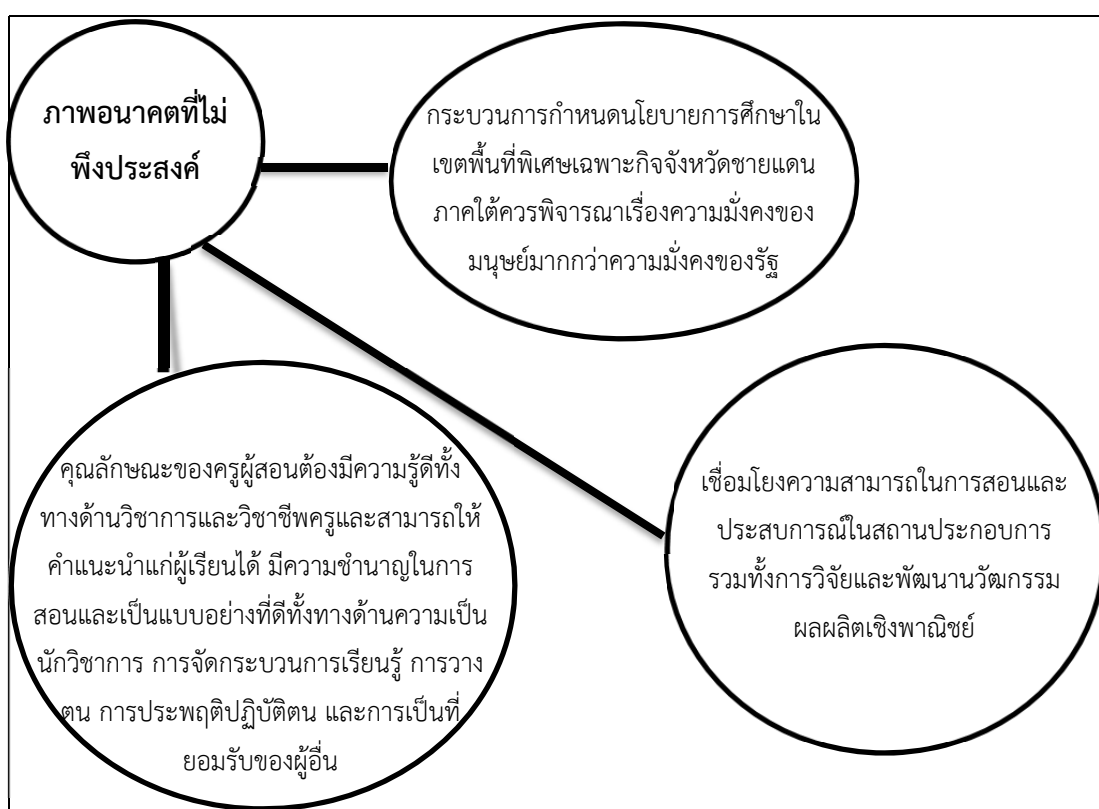
เอกสารแนบ

ภาพอนาคตการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่
พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

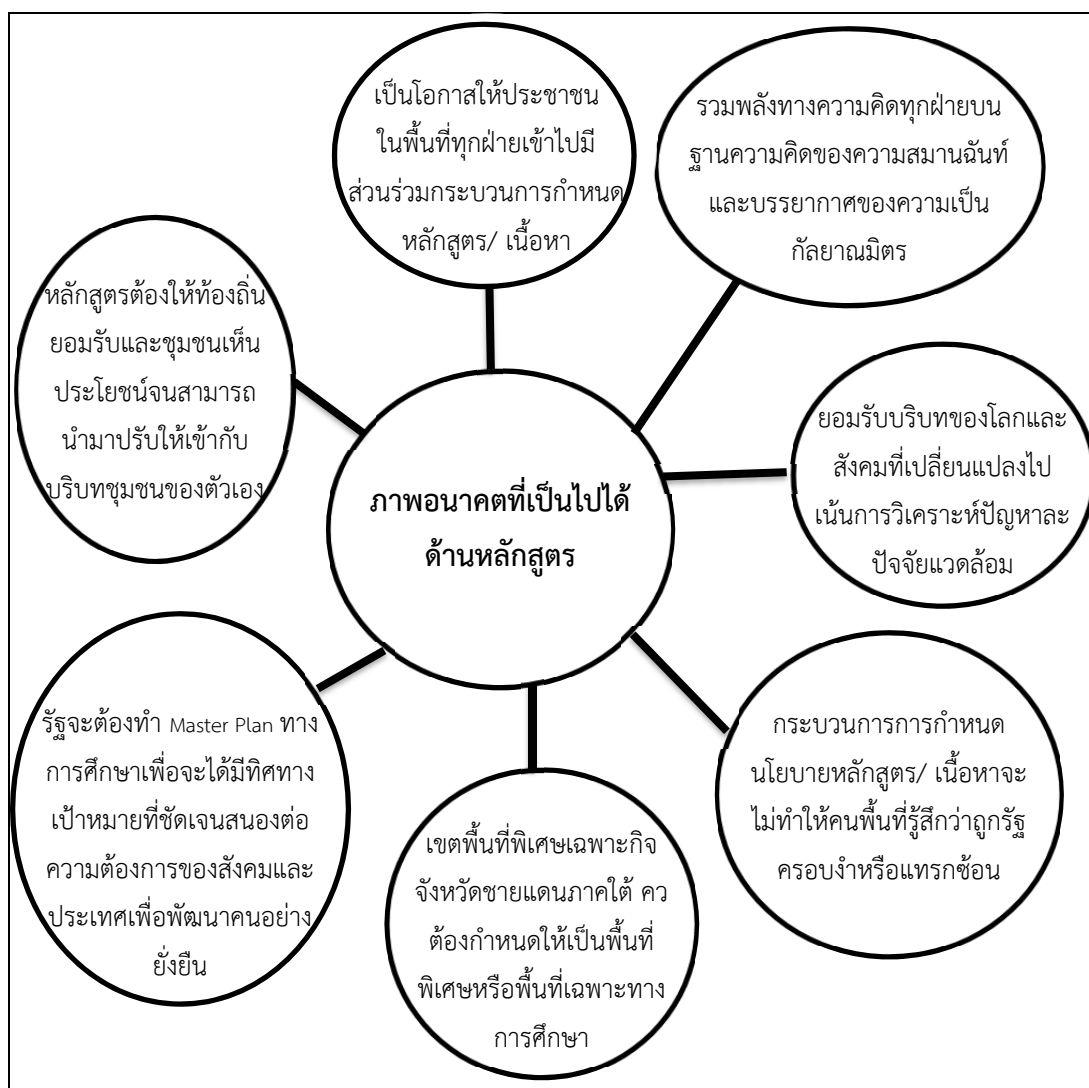
แผนภาพที่ 1 ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 2 ภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 3 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านหลักสูตรของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 4 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านวิธีสอน/ กิจกรรมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 5 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านผู้สอน/ วิทยาการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 6 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านบรรยากาศ/ สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ 7 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ด้านการวัดประเมินผลของการจัดการศึกษา
ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษ
เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาคผนวก จ
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ก้าน จันทร์พรหมมา ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านวิจัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ประธานเครือข่ายวิจัยภูมิภาคภาคใต้
2. รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ พุทธิชีวิน รองประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและ
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในสภาปฏิรูปแห่งชาติ
อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
5. ดร.นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
6. พลตำรวจตรีสุรศักดิ์ รมยานนท์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนั่น เพ็งเหมือน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมศึกษาเพื่อการ
พัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
8. นางรุ่งเรือง จอมศรี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

รายนามผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

9. นายนพนต์ ธีระวุฒิ

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด
จังหวัดปัตตานี

10. นายนพพล แหละดี

รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

ภาคผนวก ฉ

ภาพประกอบการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, 2545.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). การวิจัยอนาคต. วารสารสมาคมการวิจัย.
..... (2552). ปฏิบัติการวิจัยอนาคตด้วย EDFR. เอกสารประกอบการอบรม
สัมมนาวิชาการ เรื่อง การวิจัยอนาคต. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. การจัดการศึกษาตามปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressive Education).
บทความ : <http://www.gotoknow.org/home>, 2554.
- ชมพูนุช ร่วมชาติ. (2550). อนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2550-2559).
ดุชนิพนธ์. สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชูเกียรติ ลิสุวรณ์, นโยบายส่งเสริมการศึกษาดูชีวิตของประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543.
- ยุทธการ สืบแก้ว. การพัฒนาแบบวัดอภิปัญญา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- รักกิจ ศรีสรินทร์. การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กองการต่างประเทศ : สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย,
2554.
- รายงานสรุปการสัมมนา. นโยบายส่งเสริมการศึกษาดูชีวิตของประเทศไทย. สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2553). ผู้บริหารโรงเรียน. สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มี
ประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- วาสนา ประवालพฤษ. (2544). “Scenario”. คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากร
ทางการศึกษา เรื่อง หลักเทคนิคการประเมินทางการศึกษา. สถาบันพัฒนาคุณภาพ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2544). นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายด้าน การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552- 2559). กรุงเทพฯ : พรินทวาทกรฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2556). นโยบายและจุดเน้นการ ดำเนินงานสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. สาระสำคัญจากการบรรยาย สรุปรของภาควิชาศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ. (2550). แนวโน้มการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศ ไทยในทศวรรษหน้า (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Policy Brief. Lifelong Learning} Organization for Econormic Co-operation and Development: OECD, 2004.
- Textor, Robert B. (1995). The ethnographic futures research method: An application to Thanlind. Futures, 27(4), 461-471.